

SEÇMƏ DRAMLARI
HENRIK IBSEN
BAKI – 2002

Selected Drama Works
by Henrik Ibsen
Baku – 2002

Mənbə: AZERİ.org, 2003

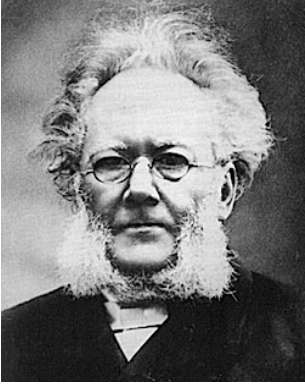
Rus dilindən tərcümə edən: Azad Əliyev

Kitab Norveçin Milli İbsen Komitəsinin (Nasjonalkomiteen for IBSEN-satsingen) vəsaiti ilə nəşr olunub. Bakı, «Elm və həyat», 2002. Kitabı AZER.com saytıdan və ya Norveçin Bakıdakı səfirliyindən əldə etmək olar. Norveçin Bakıdakı səfirliyinin əlaqə nömrəsi və elektron ünvanı: (994-12) 97-43-25, emb.baku@mfa.no.

Veb direktor: Betti Bleyer

Veb üçün hazırlayan: Arzu Ağayeva

Veb master: Ülviyyə Məmmədova

SEÇMƏ DRAMLARI
HENRIK IBSEN**VƏHŞİ ÖRDƏK**
BEŞ PƏRDƏLİ DRAM

İlk dəfə 1884-cü ildə nəşr olunan bu əsərin orijinalındakı adı da “Vəhşi ördək”dir. (Vildanden). Pyes 1885-ci ildə Bergen, Kristianiya, Kopenhagen və Stokholm teatrlarında böyük müvəffəqiyyətlə tamaşaya qoyulmuş, 90-cı illərdə Parisdə, Londonda, Romada, Afinada və başqa ölkələrin teatrlarında uğurla oynanılmışdır.

Rusiyada birinci dəfə 1901-ci ildə Moskva Bədaye Teatrında K.S.Stanislavski və A.A.Saninin rejissorluğu ilə tamaşaya qoyulmuşdur.

İŞTİRAKÇILAR

Verle - iri kommersant, fabrik sahibi və i.
Qregers Verle - onun oğlu.
Qoca Ekdal - keçmiş leytenant, ovçu.
Yalmar Ekdal - qoca Ekdalın oğlu, fotoqraf.
Gine Ekdal - Yalmarın arvadı.
Hedviq - onların on dörd yaşlı qızı.
Frü Berta Sörbiy - ata Verlenin mənzil təsərrüfatçısı.
Relling - həkim.
Molvik - keçmiş ilahiyyatçı.
Qroberq - mühasib.
Pettersen - ata Verlenin xidmətçisi.
Yensen - nökər.
Solğun-şişman cənab.
Dazbaş cənab.

Korazehin cənab.
Digər altı cənab - ata Verlenin qonaqları.
Bir neçə nökr.

Birinci pərdə ata Verlenin evində, digər dörd pərdə isə fotoqraf
Ekdalın evində cərəyan edir.

BİRİNCİ PƏRDƏ

Verlenin evi. Zəngin və yaraşıqlı bəzədilmiş kabinet: kitab dolu dolablar, gözəl mebel, ortada yazı stolu - üstündə kağızlar və kontor dəftərləri, zərif nur saçan yaşıl abajurlu lampalar. Orta divarın qapıları taybatay açıqdır; pərdələri də aralanıb. Buradan çilçıraq və divar işıqları ilə daha yaraşıqlı olan ikinci otaq görünür. Kabinetin sağ tərəfinin qarşı hissəsində, yəni kontora açılan, üzərinə boyhaboy kağız yapışdırılmış kiçik bir qapı da var. Sol tərəfin qarşı hissəsində divar sobası yanır. Ondan o yanda, içəridə isə yemək otağına qoşa qapılar açılır. Kommersant Verlenin livreyalı* xidmətçisi Pettersen və qara frak geymiş nökr Yensen kabinetdə yır-yığışla məşğuldurlar. İkinci, daha iri olan otaqda həmçinin sil-süpürlə, işıqları yandırmaqla məşğul olan iki-üç nökr də görünür. Yemək otağından çoxlu adamın hay-küyü danışmaları, deyiş-gülüsləri və çəngəl-bıçaq, stəkan və qədəh cingiltiləri eşidilir. Sükut çökür, kimsə sağlıq deyir, yerlərdən “Əhsən!”, “Bravo!” - deyər qışqırırlar. Yenə danışmalar, hay-küy başlanır.

PETTERSEN - *(divar sobasının üstündəki lampanı yandırır abajurunu qoya-qoya).* Yox, Yensen, bir qulaq asın, görün bizim qoca, frü Sörbiyin sağlığına nə fəğan eləyir.

YENSEN - *(kreslonu qabağa çəkir).* Görəsən adamlar düz deyirlər ki, aralarında nəşə var?

PETTERSEN - Kim bilər, nə desən olar.

YENSEN - Vaxtilə o, belə işlərin ustası olub.

PETTERSEN - Hə, bilirəm.

YENSEN - Deyirlər bu qonaqlığı oğlunun şərfinə verir.

PETTERSEN - Hə, dünən gəlib.

YENSEN - Mən heç bu günədək kommersant Verlenin oğlu olduğunu eşitməmişdim. *

PETTERSEN - Yox, varıdır. Dağ vadisindəki zavodda yaşayır. Daim ordadır. Ancaq neçə illərdir ki, mən bu evdəyəm, heç vaxt onun şəhərə gəldiyini görməmişəm.

O BİRİ NÖKR - *(ikinci otağın qapısından).* Bir baxın, Pettersen, orada bir qoca var...

PETTERSEN - *(deyingənliklə).* Gecənin bu vaxtı onun burda nə iti azıb?

Qoca Ekdal sağ tərəfdən görünür. Köhnə, boynu qaldırılmış qısa paltodadır; yun əlcəklər geyinib; əlində əsa və tüklü papaq, qoltuğunda içi kağız-kuğuzla dolu qovluq var. Başına çirkətab, tükləri yapışmış qara parik keçirib; ağarmış qısa bıçları var.

(Pettersen ona yaxınlaşır). Ay allah bəndəsi, nə üçün gəlmisiniz, kimi istəyirsiniz, nə istəyirsiniz?

EKDAL - Kontora gəlmişəm, Pettersen, vacib işim var.

PETTERSEN - Kontor bir saat bundan qabaq bağlanıb, işçiləri də...

EKDAL - Mən bunu hələ bura gələndə, darvazada eşitmişəm. Onu da bilirəm ki, Qroberq hələ orada, içəridədir, oturub. Xahiş eləyirəm, Pettersen, məni burdan onun yanına burax. *(Kiçik qapını göstərir).* Mən bura yaxşı bələdəm, burdan çox girib-çıxmışam.

PETTERSEN - Di yaxşı, keçin. *(Qapını açır).* Ancaq yadınızda saxlayın, çıxanda hamının girib-çıxdığı qapıdan çıxın. Qonaqlarımız var.

---

* Livreya - keçmişdə qapıçıların, xidmətçilərin və faytonçuların xüsusi biçimli zərbaftalı geyimi.

EKDAL - Bilirəm, bilirəm... hm! Çox sağ ol! Çox sağ ol, dostum. *(Yavaşdan öz-özünə)*. Heyvərə!
(Kontora girir).

Pettersen onun ardınca qapını çəkir.

YENSEN - Bəyəm bu da kontor işçilərindəndir?

PETTERSEN - Yox, lazım olanda gəlib elə-belə bəzi şeylərin üzünü köçürdür. Amma vaxt vardı bu qoca Ekdal da özünə görə bir adamdı.

YENSEN - Elə üz-gözündən də görünür ki, o qədər də sadə adam deyil.

PETTERSEN - Bəs necə? Leytenant olub, zarafat deyil!

YENSEN - Leytenant?! Bax ha!

PETTERSEN - Bəli, leytenant. Nə bilim meşə materialları və ya nəyləsə ticarət eləyirdi. Deyirlər ki, bizim kommersantla da böyük ticarət sövdələşmələri olub. Həmin dağ vadisindəki zavod da onların ikisininmiş, şərikli. Mən bu qocanı yaxşı tanıyıram. Hər dəfə onunla görüşəndə madam Eriksonun mağazasında azdan- çoxdan ya bir qədəh acı şərab, ya da bir şüşə Bavariya pivəsi içərdik.

YENSEN - Görəsən indi də qonaq eləyir?

PETTERSEN - Yox, hardan? Görəndə o məni yox ey, mən onu qonaq eləyirəm! Çarə nədir, bədbəxtliyə düşər olub. Zənnimcə qonaq eləməyinə dəyər, başa düşən adamdır.

YENSEN - Yəni belə müflisləşib?

PETTERSEN - Hə. Ondan da pis. Eh, vaxt olub qalada da yatıb.

YENSEN - Qalada?

PETTERSEN - Yəni türmədə. *(Qulaq asır)*. Sss!.. Ayağa dururlar.

Nökərlərdən ikisi yemək otağının qapılarını içəridən taybatay açır. Əvvəlcə frü Berta Sörbiy iki cənabla söhbət eləyə-eləyə gəlir. Bir az keçmiş onların ardınca o birilər, o cümlədən ata Verle çıxır. Ən axırda Yalmar Ekdal və Qregers Verle görünür.

FRÜ SÖRBIY - (keçə-keçə). Pettersen, konsert zalına qəhvə verərsiniz.

PETTERSEN - Baş üstə, frü Sörbiy.

Frü Sörbiy iki müsahibi ilə ikinci otağa keçir və oradan sağa dönür. Pettersenlə Yensen də onların ardınca gedirlər.

SOLĞUN-ŞİŞMAN CƏNAB - (Dazbaşa). Pəh!.. Varam belə yeməklərə! Yaxşı stol açıblar.

DAZBAŞ - Doğrusu, adam heç inana bilmir ki, cəmi üç saata bu qədər iş görülüb.

SOLĞUN-ŞİŞMAN CƏNAB - Hə, bəs sonra, sonra bizim sevimli kamergerimiz!...

ÜÇÜNCÜ CƏNAB - Deyirlər qəhvəni də, maraskini də konsert zalına verəcəklər.

ŞİŞMAN - Əhsən! Bəlkə frü Sörbiy də bizim üçün bir şey çaldı?

DAZBAŞ - *(yavaşdan)*. Qorx ki, əvəzində başımıza bir oyun açmasın.

ŞİŞMAN - Yo-ox, frü Sörbiy öz köhnə dostlarına sədaqətlidir.

Hər ikisi gülə-gülə o biri otağa keçir.

VERLE - *(yavaşdan, qayğılı)*. Zənnimcə, heç kim fikir vermədi, yox, Qregers?

QREGERS - (onu süzür). Nəyə?

VERLE - Sən də fikir vermədin?

QREGERS - Nəyə fikir verməliydim?

VERLE - Stolun arxasında on üç adam oturmuşdu.

QREGERS - Belə de. On üç?

VERLE - *(Yalmar Ekdala nəzər salır)*. Əslində biz həmişə hər şeyi on iki nəfərlik hazırlamağa öyrəşmişik... *(O biri qonaqlara)*. Buyurun, cənablar. *(Qregers və Yalmar Ekdaldan başqa digər qonaqlar sağdakı ikinci otağa keçirlər)*.

YALMAR - *(danışığı eşidib)*. Sən gərək mənə dəvətnamə göndərməyəydin, Qregers.

QREGERS - Bu nə sözdür! Bir halda ki, qonaqları mənə görə çağırıblar, mən də özümün tək bircə ön yaxın dostumu çağırmaq deyildim?..

YALMAR - Elədir. Ancaq mənə belə gəldi ki, atan bunu istəmirdi. Axı mən heç bu evdə olmamışam.

QREGERS - Hə, hə, bilirəm, eşitmişəm. Bəs axı, sənənlə görüşüb - əhvallaşmalıydıq. Xüsusən də bu günlərdə yenə yola düşməliyəm. Biz axı köhnə dostuq, yaşadığımız. Amma görürsən, yollarımız necə ayrı düşüb? On altı - on yeddi ildir ki, görüşmürük.

YALMAR - Doğrudan o qədər keçib?

QREGERS - Bəs necə? Yaxşı, nə var, nə yox, necə yaşayırsan? Üzdən yaxşı görünürsən. Elə bil xeyli ciddiləşmişən, bərkimmişən, alicənab olmuşsan.

YALMAR - Hm, çox da sən deyən kimi deyil, amma olsa-olsa o vaxtdan çox ötüb, yaşa dolmuşam, ciddiləşmişəm.

QREGERS - Hə, hə, görünüşün elə də dəyişməyib.

YALMAR - *(xeyli tutqun)*. İçərimdən xəbərin yoxdur! Biləsən ürəyimdə nələr var! Axı sən özün bilirsən ki, bizim görüşmədiyimiz bütün bu vaxt ərzində başımıza nə dəhşətli oyunlar gəlib.

QREGERS - *(səsinə yavaşdır)*. Atan indi necədir?

YALMAR - Gəl bu barədə danışmaq, dostum. Mənim yazıq, bədbəxt atam, əlbəttə, mənim yanımda yaşayır. Axı məndən başqa kimi var ki, ona da həyan olaydı. Eh... Yaxşısı budur de görüm orda, zavodda necə yaşayırsan?

QREGERS - Çox yaxşı. Tamam asudəlikdir. Özün üçün dünyada nə barədə istəyirsən düşün, götür-qoy elə. Deyən yox, dolaşan yox. Gəl bura, rahat oturaq. *(Divar sobasının yanında oturub Yalmarı da yanındakı kresloya dəvət edir)*.

YALMAR - *(mütəəssir halda)*. Hər halda çox sağ ol ki, Qregers, məni atanın evində duz-çörək kəsməyə dəvət elədin. İndi aydın görürəm ki, daha mənə qarşı heç bir özgə niyyətin yoxdur.

QREGERS - *(təəccüblə)*. Özgə nə niyyətim ola bilərdi ki? Axı nəyə əsasən belə deyirsən?

YALMAR - Nə isə. Əvvəlki vaxtlar hər halda nə isə vardı.

QREGERS - Yəni nə vaxt?

YALMAR - O dəhşətli hadisələr başımıza gətiriləndən sonra. Sənin tərəfindən... Bilirəm. Özü də az qalmışdı ki, sən atanı da... o bəlalara qoşaydılar.

QREGERS - Yəni mən ona görə sənə əsəbiləşməliydim? Bunu kim sənə beyninə yeridib?

YALMAR - Artıq hər şeyi bilirəm, Qregers. Sənin atan özü mənə deyib.

QREGERS - *(heyətlə)*. Atam?! Belə de! Hm... Deməli, sən ona görə bu vaxtadək məndən kənar qaçmısan?.. Barı bircə kəlmə də söz deməmişən?

YALMAR - Bəli.

QREGERS - Hətta fotoqraf olmağı qərara alanda da?

YALMAR - Sənin atan dedi ki, sənə heç bir şey yazmayım.

QREGERS - *(nəzərləri məchul bir nöqtəyə zillənir)*. Aydındır, aydındır, deyəsən o, haqlıymış... Yaxşı, onu de görüm, Yalmar... indi vəziyyətdən razısan?

YALMAR - *(yüngül köks ötürür)*. Niyə? Əslində şikayətə haqqım yoxdur. Əvvəlcə, bildiyin kimi, nəse istədiyim kimi deyildi. Elə bil tamam başqa mühitə düşmüşdüm, hər işim tərsinə gəlirdi. Atamın başına gətirilən bütün zillətlər, müflisləşmə... xəcalət, rüsvayçılıq, Qregers...

QREGERS - *(sarsılır)*. Hə-hə, hə-hə...

YALMAR - Daha bundan sonra heç təhsili davam etdirmək barədə düşünməyimə də dəyməzdi. Bir quruş da olsa pulumuz qalmamışdı. Əksinə, borcun içində boğulurduq. Ən çoxu da zənnimcə, sənənin atana...

QREGERS - Hm...

YALMAR - Bəli, bütün bunlardan belə qərara gəldim ki, yaxşısı budur bütün köhnə əlaqələri birdəfəlik kəsim. Xüsusən də bunu sənin atan özü məsləhət görürdü. Sonra birdən sən mənə kömək etmək istədiyini deyəndə...

QREGERS - -Atam?

YALMAR - Hə, özün bilirsən də. Yoxsa hardandı o qədər pulum ki, şəkil çəkmək öyrənəydim, fotoqrafiya dəstgahı alaydım. Asan deyil.

QREGERS - Bütün bunların hamısının pulunu atam verdi?

YALMAR - Bəli, mənim əzizim. Bəyəm bu vaxtacan bilmirdin? Mənə elə gəlirdi ki, o hər şeyi sənə yazıb?

QREGERS - Bütün bu dediklərin barədə bir kəlmə də. Bəlkə də yadımdan çıxıb. Biz onunla həmişə məktublaşmışıq, ən çoxu da iş-güclə əlaqədar. Deməli belə, bütün işlərə atam əncam çəkibmiş!

YALMAR - Düzdür, o, qəti istəmirdi ki, bu barədə kimsə bir şey bilsin, amma hər şey ondan asılıydı. Mənə evlənmək üçün şəraiti də o yaratdı. Yoxsa... sən bunu da bilmirdin?

QREGERS - Yox, bundan da xəbərim olmayıb. *(Onun çiyindən tutub yüngülcə silkələyir)*. Əzizim, Yalmar, bilsən bütün bunlar məni necə həm sevindirir... həm də əzab verir. Onda belə görünür ki, bu vaxtadək mən bir sıra məsələlərdə atama qarşı səhv etmişəm, onu düz başa düşməmişəm. Əslində sən demə ürəyi varmış... vicdandan da kasıb deyilmiş...

YALMAR - Vicdandan?!
QREGERS - Bəli. Ayrı cür nə fikirləşmək olar ki... İnan, nəyə deyirsən and içə bilərəm ki, necə sevindiyimi deməyə söz tapa bilmirəm... Deməli həm də evlənmisən. Bu barədə məni də ötmüsən. Nə yaxşı! Yəqin yaxşı adamdır, xoşbəxtsən?

YALMAR - Bəs necə? Elə gözəl, işgüzar qadındır ki, ayrısını heç ağılıma da gətirmirəm. Özü də sən deyən savadsız da deyil.

QREGERS - *(bir qədər ciddi)*. Əlbəttə, əlbəttə.

YALMAR - Bilirsən, ailə özü ona hər şeyi öyrədir. Hər gün mənimlə söhbətləri... Üstəlik də ara-sıra evə gəlib-gedən yüksək mədəni, istedadlı dostlarım... Yəqin indi Gineni görsən tanımazsan.

QREGERS - Gineni?

YALMAR - Bəli, mənim əzizim, yoxsə onun adının Gine olduğunu da bilmirdin?

QREGERS -Hardan biləydim? Vallah mən heç bilmirdim kimdir o.

YALMAR - Axı necə ola bilər ki, bilməyəsən? Bir vaxt sizin bu evdə qulluqçuluq eləyib.

QREGERS - *(onu süzə-süzə)*. Hə, Gine Hanseni deyirsən?..

YALMAR - Şübhəsiz, Gine Hansen.

QREGERS - Anam yorğan-döşəyə düşəndən sonra ev işlərinə baxardı.

YALMAR -Bəli, bəli. Axı, əziz dostum, gərək ki, atan mənim evləndiyimi sənə yazmışdı.

QREGERS - *(kreslodan qalxır)*. Düzdür, yazmışdı... Amma yazmamışdı ki... *(Otaqda vargəl edir)*. Dayan... bəlkə... qoy yaxşı-yaxşı yadıma salım... Ax, mənim bu atam həmişə hər şeyi elə qısa yazır ki... *(Kreslonun yançağına əyləşir)*. Mənə bax, Yalmar, de görüm... Çox maraqlıdır... De görüm, sən Gine ilə... arvadınla necə tanış oldun?

YALMAR - Çox sadəcə. Gine sizin evinizdə çox qalmadı. Orda işi çoxdu. Çox çətin idi, anan yorğan-döşəkdən heç qalxa da bilmirdi. Gördü ki, daha işin öhdəsindən gələ bilmir, əldən düşür, birdəfəlik imtina elədi. Anan rəhmətə getməmişdən bir il qabağın, ya da elə həmin ilin söhbətidir...

QREGERS - Elə həmin ilin. Mən o vaxt artıq zavoddaydım. Nə isə, sonra?

YALMAR - Sizdən gedəndən sonra Gine anası madam Hansenin yanında yaşadı. O da çalışqan, işgüzar qadındı. İki otaqları vardı. Kiçik yemək otağını özlərinə saxlamışdı, o birisini kirayə vermişdi. Elə yaxşı rahat, təmiz otaqdı ki...

QREGERS - Yəqin onu da sən kirayə tutmuşdun?

YALMAR - Hə-ə. Elə onu da sənin atan mənə demişdi. Belə... Görürsənmi, Gine ilə də şəxsən onda tanış olmuşdum.

QREGERS - Elə orda da evləndin?

YALMAR - Hə. Cavan adamların seviməyi nədir ki?.. Hm...

QREGERS - Elə orda da evləndin?

YALMAR - Hə. Cavan adamların seviməyi nədir ki?.. Hm...

QREGERS - Elə orda da evləndin?

YALMAR - Hə. Cavan adamların seviməyi nədir ki?.. Hm...

QREGERS - *(ayağa qalxıb o yan-bu yana gəzişir)*. Mənə onu de görüm... sən evlənəndə... Atam sənə o vaxt pul... Yəni onu soruşmaq istəyirəm ki, sən evlənəndən sonra foto çəkməyi öyrəndin?

YALMAR - Elədir ki, var. Mən axı çoxdan bunu istəyirdim, həmişə bunun arzusundaydım. Ona görə də sənin atanla belə qərara gəldik ki, mən elə bu işin qulpundan yapıssam yaxşıdır. Gine da razı idi. Üstəlik, sonra Gine də şəkil retuşlamağı da öyrəndi...

QREGERS - Qəribədir, gör hər iş necə düz gəlib.

YALMAR - *(çox razı halda yerindən qalxır)*. Hə, fikir verirsən? Çox nadir hallarda adamın işi belə düz gətirir!

QREGERS - Bəli, əsl məsələ ondadır ki, atam doğrudan da nağıllardakı kimi sənin üçün çox iş görüb.

YALMAR - *(mütəəssir halda)*. O öz köhnə dostunun oğlunu ən bəd ayaqda atmadı. Sənin atanın çox böyük ürəyi var.

FRÜ SÖRBİY - *(Verle ilə qol-qola o biri otaqdan çıxır)*. Sözümə qulaq asın, mənəm əziz kommersantım.

Nə orda dayanıb gözlərinizi oda zilləyirsiniz. Bəyəm bilmirsiniz ki, ziyandır?

VERLE - *(onun əlini buraxıb gözlərini ova-ova)*. Hə, doğrudan da elədir.

Pettersenlə Yansen məcməyi ilə gəlirlər.

FRÜ SÖRBİY - *(ikinci otaqdakı qonaqlara müraciətlə)*. Cənablar, buyurun! Kim bir stəkan punş istəyirsə, bura təşrif buyursun!

ŞİŞMAN CƏNAB - *(ona yaxınlaşır)*. Siz allah, doğrudanmı papiros çəkmək kimi sərbəstlik tələb edən bir işi burda qadağan eləyirsiniz?

FRÜ SÖRBİY - Bəli, cənab kamergerin apartamentində papiros çəkmək qadağandır.

DAZBAŞ CƏNAB - Siz papiros çəkmək barədə nə vaxtdan belə sərt qərara gəlmisiniz, frü Sörbiy?

FRÜ SÖRBİY - Keçən ziyafətdən sonra, cənab kamerger. Çünki bəziləri lap ağ eləmişdilər.

DAZBAŞ CƏNAB - Bəs indi buna necə baxırsınız, siz tərəfdən çox sərtlik deyilmi, frü Sörbiy? Yəni qəti qadağan edirsiniz?

FRÜ SÖRBİY - Qəti, kamerger Belle. Heç cür, heç vəchlə olmaz.

Qonaqların əksəriyyəti kabinetdədir; xidmətçilər punş gətirib onlara paylayırlar.

VERLE - *(stolun yanında dayanan Yalmar)*. Burda nəylə məşğulsunuz, Yalmar?

YALMAR - Elə-belə, alboma baxıram, cənab Verle.

DAZBAŞ CƏNAB - *(otaqda gəzişə-gəzişə)*. Hə, fotolar! Doğrudan, axı o sizinkilərdir!

ŞİŞMAN CƏNAB - *(kresloda)*. İşdir siz öz sənətinizə aid bir şey gətirməmişiniz?

YALMAR - Yox, heç nə.

ŞİŞMAN CƏNAB - Nahaq yerə. Mədənin yaxşı həzm eləməsi üçün çox yaxşı olar ki, bax belə oturub şəkillərə baxasan.

DAZBAŞ CƏNAB - Onda söhbət üçün mövzu da tapmaq asan olur.

KORAZEHİN CƏNAB - Yaxşı niyyətlə görülən hər iş həmişə minnətdarlıqla qarşılanır.

FRÜ SÖRBİY - Kamergerlər belə hesab edirlər ki, kimi nahara dəvət edirlərsə, həmin şəxs nə iləsə öz duz-çörəyinin əvəzini verməyə çalışmalıdır, cənab Ekdal.

ŞİŞMAN CƏNAB - Ələlxüsus da elə bir evdə ki, adamı lap ürəyi istəyən kimi yedizdirirlər!

DAZBAŞ CƏNAB - Aman allah! Yaşamaq üçün belə mübarizələr getdiyi bir vaxtda...

FRÜ SÖRBİY - Tamamilə haqlısınız!

Zarafət və gülüşlərlə söhbəti davam etdirirlər.

QREGERS - *(yavaşdan)*. Söhbətə qoşul, Yalmar.

YALMAR - *(çiyinlərini çəkir)*. Nədən danışım?

ŞİŞMAN CƏNAB - Necə bilirsiniz, cənab Verle, tokay çaxırını mədə üçün lazımı dərəcədə xeyirli hesab eləmək olarmı?

VERLE - *(divar sobasının qabağından)*. Hər halda bu gün içdiyiniz tokay üçün zamin dura bilərəm. Çox yaxşı hazırlanmış çaxırlardandır. Görək ki, elə özünüz də içəndə dediniz.

ŞİŞMAN CƏNAB - Bəli, çox zərif çaxırdı.

YALMAR - *(tərəddüdlə)*. Bəyəm bütün çaxırlar bir cür hazırlanmır?

ŞİŞMAN CƏNAB - *(gülür)*. Yox, əlahəzrət!

VERLE - *(gülümsünür)*. Belə çaxır bilicilərini bu cür zərif çaxırla da təəccübləndirmək olmaz.

DAZBAŞ CƏNAB - Tokay çaxırı da eynilə sizin çəkdiyiniz fotosəkillər kimidir, cənab Ekdal, gün işığını çox sevir. Adətən fotosəkil üçün də gün işığı çox vacib olur, elə deyilmi?

YALMAR - Əlbəttə, işıq çox vacibdir.

FRÜ SÖRBİY - Fotoqrafiya işi eynilə kamergerlərlə olan iş kimidir. Adətən belə deyirlər ki, onlara da “gün işığı” çox lazımdır.

DAZBAŞ CƏNAB - Fu, fu! Tamam çeynənmiş sözlərdir!

KORAZEHİN CƏNAB - Xanım söz oynadır...

ŞİŞMAN CƏNAB - Özü də bizim işığımız barədə! *(Onu hədələyir)*. Frü Sörbiy, frü Sörbiy!

FRÜ SÖRBİY - Hər halda aydın həqiqətdir ki, çaxırlar insanlar kimi bir-birindən çox fərqlənirlər. Adətən köhnələr çox yaxşı olur, çünki çox illər görüblər.

KORAZEHİN CƏNAB - Siz məni də o köhnələrə aid eləyirsiniz?

FRÜ SÖRBİY - Yox, nə danışırırsınız?

DAZBAŞ CƏNAB - Bildik! Bəs mən necə, əziz frü Sörbiy?

ŞİŞMAN CƏNAB - Məni necə? Bizi hansılardan hesab eləyirsiniz?

FRÜ SÖRBİY - Sizi mən cəmiyyətin ən şirin adamları qəbilindən hesab edirəm. *(Stəkanda yarımçıq qalmış punşunu axıradək içir)*.

Kamergerlər gülüşərək onunla zarafat edirlər.

VERLE - Frü Sörbiy həmişə hər bir vəziyyətdən çıxmağı çox gözəl bacarır. Qədəhləri çox “soyumağa” qoymayın, cənablar!.. Pettersen, ətrafa göz yetirin, görün kim yubanır. Qregers, görək səninlə qədəh-qədəh vuraq.

Qregers ona məhəl qoymur.

Sizinlə də, Ekdal. Hərçənd bayaq stol arxasında vura bilmədik.

Mühasib Qroberq kiçik qapıdan içəri baxır.

QROBERQ - Bağışlayın, cənab Verle, mən burdan çıxıb bilmirəm.

VERLE - Nə olub, yenə sizi orda qoyub qapını bağlayıblar?

QROBERQ - Hə, Flakstad da açarı götürüb gedib.

VERLE - Yaxşı, gəlin.

QROBERQ - Burda hələ məndən başqa biri də var...

VERLE - Gəlin, gəlin, ikiniz də, utanmayın.

Qroberq və qoca Ekdal kontordan çıxırlar. Ekdal qəflətən oğlu Yalmarı görəndə heyrət və təəccübdən çaxır. Qonaqların danışığı və gülüşləri davam edir. Yalmar da atasını görəndə karıxır. O, stəkani tələsik stolun üstünə qoyub üzünü divar sobasına tərəf çevirir.

EKDAL - *(başını qaldıraraq heç kimə baxmadan hər iki tərəfə baş əyərək öz-özünə danışmış kimi)*. Bağışlayın, üzr istəyirəm, səhv etmişəm... bura gəlmək fikrim yox idi. Darvazalar bağlıydı... hə, darvazalar bağlıydı. Bağışlayın! *(Qroberqin ardınca sağ tərəfdəki ikinci otağa keçir)*.

VERLE - *(dişlərini qıcamış halda)*. Axır ki, Qroberq də üzə çıxdı!

QREGERS - *(ağzı açılı qalmış halda gözlərini Yalmarı zilləyir)*. Bu, sənin atandı? Ola bilməz!..

ŞİŞMAN CƏNAB - Nə olub? Kimdi ki o?

QREGERS - Heç. Mühasib idi, bir də bir nəfər.

KORAZEHİN CƏNAB - (*Yalmar*). Siz onu tanıyırdınız?

YALMAR - Tanımıram... Heç fikir vermədim...

ŞİŞMAN CƏNAB - (*ayağa qalxır*). Lənətə gələsən şeytan, axı nə olub? (*Bir-birlərilə öz aralarında danışan o biri qonaqların yanına gedir*).

FRÜ SÖRBİY - (*Pettersenin qulağına*). Baxın görün, orda ona yaxşı bir şey verin.

PETTERSEN - (*baş əyir*). Baş üstə. (*Gedir*).

QREGERS - (*astadan, lakin həyəcanla Yalmar*). O idi?

YALMAR - Hə.

QREGERS - Sən də, hələ bir dedin ki, onu tanımırısan?

YALMAR - (*pıçıltı ilə, yangılı*). Özgə neyləyə bilərdim ki?!

QREGERS - Doğma atanı danmaq...

YALMAR - (*yana-yana*). Ah, sən mənim yerimdə olsaydın, onda görərdin nə çəkirəm!

Bayaqdan qonaqlar arasında sakit və pıçıltıyla gedən danışmalar indi bərkədən səslənir.

DAZBAŞ CƏNAB - (*Qregerslə Yalmar yaxınlaşıb dostyana*). E-e-e... tələbəklik illərini xatırlayırsınız?

Bu nədir, siz papiros çəkirsiz, cənab Ekdal? Alışdırım? Dedilər axı burda papiros çəkmək olmaz.

YALMAR - Təşəkkür edirəm, mən özüm...

DAZBAŞ CƏNAB - Bəlkə bizə nəşə gözəl bir şer oxuyasınız, cənab Ekdal? Yadımdadır, qabaqlar çox əla şer oxumağınız vardı.

YALMAR - Təəssüf ki, heç biri yadımda qalmayıb.

ŞİŞMAN CƏNAB - Heyif, çox heyif. Yaxşı, bəs özgə neyləyək, bir fikirləş gör, Balle?

Hər ikisi kabinetdə gəzişir, ikinci otağa tərəf gedirlər.

YALMAR - (*tutqun halda*). Qregers... mən gedirəm! Atanı gördünüz. Başında acı taleyin ən ağır zərbələri çatdıran adamdır o... Atanıza ən dərin ehtiramımı izhar edirəm.

QREGERS - Yaxşı. Birbaş evə gedirsən?

YALMAR - Hə. Necə bəyəm?

QREGERS - Bəlkə sonra bir sənə dəydim.

YALMAR - Yox, lazım deyil, gəlmə. Mənim evim çox cansıxıcıdır. Ələlxüsus da belə gözəl qonaqlıqdan sonra... Nə vaxt deyirsən, ayrı yerdə görüşmək olar.

FRÜ SÖRBİY - (*ona yaxınlaşıb astadan*). Gedirsiniz, Ekdal?

YALMAR - Hə.

FRÜ SÖRBİY - Gineyə təzim edərsiniz.

YALMAR - Təşəkkür edirəm.

FRÜ SÖRBİY - Deyərsiniz ki, bu günlərdə necə olursa-olsun ona baş çəkəcəyəm.

YALMAR - Təşəkkür edirəm. (*Qregersə*). Məni ötürmə. Elə gedəcəyəm ki, heç kim hiss eləməsin. (*Elə-belə gəzişirmiş kimi bir az vargəl edəndən sonra ikinci otağa tərəf gedib sağa dönmür*).

FRÜ SÖRBİY - (*qayıdıb gələn Pettersenə yavaşdan*). Nə oldu, qocaya bir şey verdiniz?

PETTERSEN - Bəs necə. Cibinə bir şüşə konyak soxdum.

FRÜ SÖRBİY - Ondan yaxşı şey tapmadınız?

PETTERSEN - Onun üçün bundan yaxşı nə ola bilər ki, frü Sörbiy?

ŞİŞMAN CƏNAB - (*əlində notlar tutmuş halda qapının ağzında*).

Bəlkə sizinlə bir yerdə bir şey çalaq, frü Sörbiy?

FRÜ SÖRBİY - Nə deyirəm, gedəyin.

QONAQLAR - Əla, əla! Bravo!

Frü Sörbiy və bütün qonaqlar sağ tərəfdəki ikinci otağa keçirlər. Qregers divar sobasının yanında qalır. Verle yazı stolunun üstündə nə isə axtarırmış kimi özünü məşğul göstərir. Hiss olunur ki, əslində Qregersin də getməyini gözləyir. Qregersə yerindən tərpənmir. Verle qapıya tərəf yollanır.

QREGERS - Ata, bir dəqiqə olarmı?

VERLE - *(ayaq saxlayır)*. Nə istəyirsən?

QREGERS - Sənə iki kəlmə söz demək istəyirəm.

VERLE - Sonraya qoymaq olmaz? İkilikdə qalanda deyərsən.

QREGERS - Yox, olmaz. Bəlkə iş elə gətirdi ki, bir də heç vaxt ikilikdə görüşə bilmədik.

VERLE - *(ona yaxınlaşır)*. Bu nə deməkdir?

Sonrakı bütün söhbətlər boyu zaldan fortepianonun aram səsi eşidilir.

QREGERS - Necə olub ki, o ailənin bu günə düşməsinə yol vermişən?!

VERLE - Zənnimcə Ekdalın ailəsi barədə deyirsən.

QREGERS - Bəli. Axı leytenant Ekdal bir vaxtlar sənənlə çox yaxındı.

VERLE - Təəssüf ki, hələ sən biləndən də yaxındı. Elə ona görə də illərlə bunun altını çəkməli oldum. Görünür, ona minnətdar olmalıyam ki... o olmasaydı az qala, təmiz adım ləkələnəcəkdi.

QREGERS - *(yavaşdan)*. Tək o günahkardı?

VERLE - Səncə ondan başqa daha kim günahkar ola bilərdi ki?

QREGERS - Bəs, axı siz meşəni bir yerdə, şərikli almışdınız?

VERLE - Orası elədir. Ancaq sahələrin planlarını çəkən Ekdal deyildimi?.. Hamısını da səhv. Onun işiydi, onun. Çünki bütün bu işlərə o başçılıq edirdi; mən kənarda idim, leytenant Ekdalın elədiklərindən xəbərim yoxdu.

QREGERS - Bəs, axı leytenant Ekdal işləri təkbaşına görmürdü.

VERLE - Elə də düşünmək olar. Əsl faktsa belədir ki, məhkəmədə o, günahkar sayıldı, mən bəraət aldım.

QREGERS - Bilirəm. Çünki sənənlə bağlı heç bir dəlil yox idi.

VERLE - Dəxli yoxdur, bəraət almışam, vəssalam. Axı sənə nə düşüb ki, bu işlərə bu qədər baş sındırırsan? Onsuz da vaxtında başım az ağrımayıb, saçlarım vaxtından tez ağardı. Yoxsa bütün illər ərzində zavodda oturub ancaq bu məsələləri götür-qoy eləmişən? Çox nahaq, Qregers, bəri başdan sənə deyim ki, bizim bu şəhərimizdə həmin işləri çoxdan unudublar, özü də məhz mənə aid olduğu üçün.

QREGERS - Bəs Ekdalın ailəsi bədbəxt oldu axı.

VERLE - Sənə fikrincə, mən onlar üçün neyləməliydim? Ekdal azadlığa çıxanda tamam sınımışdı, tamam yararsız bir adam olmuşdu. Elə adamlar var ki, hər hansı bir çətinliyə düşən kimi həyatın dibinə enirlər, bir də üzə çıxıb bilmirlər. Mən, inan, Qregers, bütün o məsələlərdən sonra qoca Ekdal üçün gücüm çatan nə varsa eləmişəm... Nə varsa. Özü də elə eləmişəm ki, ətrafda heç bir şübhə, özgə fikir oyatmasın.

QREGERS - Şübhə, özgə fikir?.. Bəli, görünür, belə olub.

VERLE - Mən özüm tapşırıdım ki, qocaya kontorda üzüköçürmə işi versinlər. Özü də buna görə, əslində lazım olandan da çox pul veririrəm.

QREGERS - *(atasına baxmadan)*. Hm... buna şübhə eləmirəm.

VERLE - Sən istehza edirsən? Yəni mənim sözlərimə inanmırsan? Əlbəttə, bu vaxtadək ona nə qədər maaş verdiyimi kitabla yoxlamaq olmaz, çünki belə xərcləri heç vaxt dəftərə saldırmıram.

QREGERS - *(soyuq təbəssümlə)*. Aydınır. Əlbəttə, elə xərclər var ki, onları heç kitaba salmağına da dəyməz.

VERLE - *(heyvətlə)*. Bu ikibaşlı sözlərlə nə demək istəyirsən?

QREGERS - *(cəsarətini toplayıb)*. Yalmar Ekdalın fotoqrafıq öyrənməsi xərclərini necə, kitaba saldırmısan?

VERLE - Mən? Kitaba saldırmaq?

QREGERS - İndi bildim ki, sən bu xərcləri öz üzərinə götürmüşsən. Onu da bilirəm ki, sən cavan Ekdalın işə düzəlməsi, bir yana çıxması üçün doğrudan da əlindən gələni əsirgəməmişsən.

VERLE - Bax, görürsən, yoxsa çox vaxt deyirlər ki, mən Ekdal üçün heç nə eləməmişəm. İnan mənə, bu ata-oğul mənə çox baha başa gəliblər.

QREGERS - O xərclərin də bəzilərini kitaba yazdırmamısan?

VERLE - Axı sən bu sualları nəyə üçün verirsən?

QREGERS - Çünki səbəbləri var. Qulaq as, mənə de görüm... sən öz köhnə dostunun oğlunun evlənmək məsələsi meydana çıxandan sonra ona belə can yandırmağa başladın?

VERLE - Yox, sən nə danışırsan!.. Lənət şeytana!.. Gör o vaxtdan neçə illər keçib, bu vaxtacan necə yadımda saxlayaydım?..

QREGERS - Sən o vaxtlar mənə məktub yazırdın, çoxusu da iş-güc barədə idi. Ancaq cəmi birçə dəfə qısaca onu yazdın ki, Yalmar Ekdal fröken Hanseni aldı.

VERLE - Hə, elədir, onu elə adlandırırıdılar.

QREGERS - Ancaq məktubunda yazmırdın ki, bu fröken Hansen elə bizim evin keçmiş qulluqçusu Gine Hansendir.

VERLE - (*zorla gülümsünərək*). Mən hardan biləydim ki, sən bizim keçmiş qulluqçumuzla çox maraqlanırsan?

QREGERS - Yox, mən heç maraqlanmamışam da. Ancaq məsələ orasıdadır ki... (*Səsinə alçaldır*). Gərək ki, bizim bu evdə onunla çox maraqlanan olub.

VERLE - Bununla nə demək istəyirsən? (*Hirsiz*). Bəlkə məni nəzərdə tutursan?

QREGERS - (*astadan, lakin qəti*). Bəli, səni nəzərdə tuturam.

VERLE - Nə cəsarətlə?... Necə cəsarət eləyirsən?! O mənim yaxşılığımı yerə vuran fotoqraf... hansı ağılla mənim barəmdə belə fikirlər yayır?!

QREGERS - Yalmar özü bu barədə mənə heç bir kəlmə də deməyib.

VERLE - Bəs onda hardan eşitmişsən? Kim bu sözü çıxarıb?

QREGERS - Mənim yazıq, bədbəxt anam. Mən onu... axırıncı dəfə görəndə dedi.

VERLE - Sənin anan? Hə, elə ondan bunu gözləmək olardı. Siz onunla həmişə dilbir idiniz. Elə əvvəldən səni mənə qarşı düşmən eləyən də o idi.

QREGERS - Xeyr! O yox, onu daim əzən, yeyən iztirabları, müsibətləri. Elə onun axırına çıxan da bunlar oldu.

VERLE - Xeyr, əslində onun o qədər də fikir eləməyə bir dərdi yoxdu. Camaatın ondan da çox dərdi var. Neynəyim, biri xəstə, o biri iflic, bu biri əfəl, necə ayağa qaldırım, necə işə düzəldim. E-eh, vaxt olub ki, çox sınamışam... Sən də indi burda cürbəcür şübhələrlə, eyhamlarla mənim yaxşılıqlarımı minnətdən çıxarırsan... Köhnə küllükləri eşələyirsən, atanı hörmətdən salan hər sözü ürəyinə dərd eləyirsən. Bəyəm uşaqsan, çox az yaşın var? Sənin bu saat o vaxtıdır ki, gərək böyük məsələlərlə, daha faydalı işlərlə məşğul olasan.

QREGERS - Bəli, düzdür, daha o vaxtım yetişib.

VERLE - Sən bilmirsən, əgər sözə qulaq assan, yəqin sənin də ürəyin indikindən işıqlı olar, daha bu cür mızızılıq eləməzsən. Axı nə üçün orda, zavodda əlləşəsən, adi bir kontorçu kimi belin bükülsün? Bəyəm boğazını yırtır ki, çox pul qazanasan? Nə vaxtadək qəpik-quruşu sayacaqsan? Nə üçün başa düşmürsən ki, bu, səfehlikdir?

QREGERS - Əgər inansaydım ki, belə olacaq...

VERLE - Mən səni başa düşürəm. Sən heç kimdən asılı olmaq istəmirsən. Ələlxüsus da məndən. Fikirləşirsən ki, sonra minnət qoyaram. Sözüm yoxdur. Amma bil, bu saat sənin üçün elə bir şərait yaranıb ki, daha heç kimdən asılı olmaya bilərsən, əsl müstəqil bir cənab olarsan.

QREGERS - Doğrudanmı? Necə?

VERLE - Bilirsən ki, mən özüm sənə yazmışdım tezliklə bura - şəhərə gələsən, düzdür?.. Hm...

QREGERS - Düzdür... Amma onu yazmamışdın ki, nə üçün? İndi düzünü de görüm, əslində sən məndən nə istəyirsən? Mən bütün günü bunun cavabını gözləmişəm.

VERLE - Mən sənə firmanın şəriqli sahibi olmağı təklif eləmək istəyirəm.

QREGERS - Mənə? Sənin firmanın şeriklisi?

VERLE - Hə. Əgər belə olsa, onda biz bir-birimizdən ayrı olacağıq. Sən burdakı işləri apararsan, mən də keçərəm zavoda.

QREGERS - Sən?

VERLE - Bilirsən, Qregers, daha əvvəlki kimi işləyə bilmirəm, gözlərim pis görünür, nəşə gücdən düşmüşəm, özümü qorumalıyam.

QREGERS - Sən elə əvvəllər də pis görürdün.

VERLE - Yox, indi lap zəifləyib. Ondan başqa da... Mənə belə gəlir ki... hər halda bir müddətliyə də olsa, ora keçməyim yaxşıdır.

QREGERS - Bunu heç vaxt ağılıma da gətirməzdim.

VERLE - Qulaq as, Qregers, biz bir çox cəhətlərdən bir-birimizə oxşamırıq, çox fərqlənirik. Ancaq bütün bunlardan asılı olmayaraq hər halda ata-oğuluq, elə deyilmi? Ona görə də başa düş, biz ümumi bir dil tapsaq yaxşıdır.

QREGERS - Yəni elə-belə, üzdən də olsa, hə?

VERLE - Bəri elə olsun. Xahiş edirəm, bu barədə fikirləş, Qregers. Necə bilirsən, arxayın ola bilərəm, hə?

QREGERS - (*soyuq nəzərlərlə ona baxır*). Burda nə isə var.

VERLE - Yəni nə ola bilər ki?

QREGERS - Mən nə üçün sənə lazımam.

VERLE - Əlbəttə, əgər doğrudan da insan bir-birinə çox yaxınsa, onda hökmən bir-birindən işi keçməlidir.

QREGERS - Hə, elə deyirlər.

VERLE - Ona görə də mən çox istərdim ki, sən indi bir müddət burda, evimizdə qalasan. Təkmən, Qregers. Bütün həyatım boyu da həmişə özümü tək hiss eləmişəm. Axır vaxtlar qocaldıqca bunu daha çox hiss eləyirəm. Onu bilirəm ki, hökmən kimsə yanımda olmalıdır.

QREGERS - Bəs frü Sörbiy, o ki, yanındadır?

VERLE - Orası elədir. Özü də ona elə öyrəmişəm ki, evdə onsuz heç nə eləyə bilmirəm. Xasiyyətə də şəndir, deyib- güləndir, açıq danışandır, evə elə nəfəs verən də odur... Yoxsa onsuz lap bataram.

QREGERS - Yaxşı, deməli yanında əsl sənə lazım olan adamın var. Daha ayrı nə istəyirsən?

VERLE - Bilirsən... qorxuram ki, vəziyyət dəyişə, işlər daha belə getməyə. Qadın tayfası elədir ki, sabah bir az külək o yana əsən kimi üz döndərə bilər. Bir özün fikirləş, kişi xeylağı, özü də mən yaşda, onda nə vəziyyətdə qala bilər?

QREGERS - Sözsüz ki, əgər evin kişisi sənə kimi belə qonaqlıqlar verirsə, bu qədər adam çağırırsa, onda əlbəttə, nə desən olar, o da istədiyini eləyər.

VERLE - Elə məsələ də orasındadır, Qregers. O belə istəyir, vəziyyət belə tələb eləyir. Qorxuram ki, o mənə münasibətini dəyişə. Bu vaxta qədər mənim barəmdə eşitdiyi bütün sözləri, şayiələri qulaqardına vursaydı, onlara məhəl qoymasaydı, yenə dərd yarıydı... Başa düşürsən, Qregers? Axı sən o qədər həqiqətpərəst, düzdən danışan oğlansan ki, hər şeyi görək...

QREGERS - (*onun sözünü kəsir*). Mənə düzünü de görüm, sən onunla evlənmək istəyirsən?

VERLE - Əgər evlənsəm, nə olar?

QREGERS - Elə mən də səndən onu soruşmaq istəyirəm ki, onda nə olar?

VERLE - Sən buna qəti razı deyilsən?

QREGERS - Nahaq elə fikirləşirsən. Qətiyyətlə!

VERLE - Çünki mən heç cür başa düşə bilmirəm... Bəlkə rəhmətlik anana görə...

QREGERS - Mən elə fikirlərə qulluq eləmirəm.

VERLE - Sən uzun illər yanımda olmasan da, fikirlərimiz başqa-başqa olsa da, indi elə bil bu çətin günəmdə ürəyimdəki böyük bir qubarı yox elədin. Sən məni bu cür düz, aydın başa düşməyinizlə elə bil vəziyyətimi xeyli yüngülləşdirdin.

QREGERS - (*düz onun gözlərinin içinə baxır*). İndi başa düşdüm ki, mən sənə nə üçün lazım imişəm.

VERLE - Nə üçün? Bu nə deməkdir?

QREGERS - Hər sözü çürütməsən də olar. Onsuz da bir-birimizin üzündən, gözlərindən oxuyuruq. (*Qırıq-qırıq gülürək*). Nə isə, deməli belə! Sən demə, mən ona görə hökmən şəhərə gəlməliymişəm ki,

frü Sörbiyin ürəyi istəyən kimi bu evdə ailə qurulsun. Yəni ata və oğulun birgə tablosu yaransın! Bu, nə isə təzə məsələ deyil.

VERLE - Sən nə cəsarətlə mənimlə belə danışırsan?!

QREGERS - Bu evdə nə vaxt ailə olub, hə? Mənim ağlım kəsəni heç vaxt! İndi isə göründüyü kimi, nə isə ailə olmasa da, ailəyə bənzər bir şey yaratmaq lazım gəlib. Hamı da qıraqdan baxıb desin ki, bax, oğul xeyir-dua vermək üçün sevinə-sevinə atasının nikah mərasiminə təşrif buyurub. Hələ onu qoyaq bir qırağa ki, bütün bu aləmə yayılan sözlər yazıq, bədbəxt ananın ruhuna necə təsir bağışlayar, ona necə əzab verər. Xeyr, belə şey olmayacaq! Oğlu onun ruhuna zərrə qədər də toxunulmasına yol verməz, hamısını darmadağın edib havaya sovurar! *

VERLE - Qregers... belə çıxır ki, sənin üçün dünyada məndən mənfur adam yoxdur.

QREGERS - (*yavaşıdan*). Mən indi səni daha yaxından, daha dərinləndən oxudum.

VERLE - Sən mənə sadəcə olaraq ananın gözüylə baxırsan. (*Səsinə azca yavaşıdır*). Sən ancaq onu bilmirsən ki, sən ananın gözləri çox vaxt dumanlı olurdu, hər şeyi vaxtlı - vaxtında yaxşı görə bilmirdi.

QREGERS - (*titrək səslə*). Bilirəm nəyə işarə edirsən. Bəs onun bədbəxtliyi üçün əsl günahkar kimdi? Əlbəttə, sən, bir də sənəin ətrafındakılar!.. Yəni sənəin sonrakı qadınların. Axırncısı, sənəin özündən sonra Yalmar Ekdala sırıdığı qadın... O-o-o!..

VERLE - (*çiyinlərini çəkir*). Ananın sözü olmasın, lap dil-dil ötürsən.

QREGERS - (*ona məhəl qoymadan*). Sadələvh, uşaq kimi hər şeyə inanan Yalmar da o gündən qulaqlarının dibinədək çirkəbə batdı. Özü də bilə-bilə ki, hamı hər şeyi başa düşür... onun barəsində nələr danışırlar... Yəni o, sənəin... istifadə eləyib atdığına bu günədək bir damın altında ömür-gün sürür... (*Atasına tərəf bir addım da atır*). Mən hər dəfə sənəin keçdiyən yolları fikirləşəndə elə bil gözlərimin qabağında döyüş meydanına bənzər dəhşətli qırğınlar mənəzərəsi açılır. Nə qədər qanlar tökülür, fəryadlar asimana bülənd olur, talelər şikəst olur.

VERLE - Hm, indi lap yaxşı başa düşürəm ki, bizim aramızdakı uçurum daha dərinmiş.

QREGERS - (*özünü ələ alıb təzimlə*). Mən bunu səndən də qabaq başa düşmüşdüm; elə ona görə də təzim edib... gedirəm.

VERLE - Gedirsən? Evdən tamamilə gedirsən?

QREGERS - Hə. İndi, nəhayət mən öz qarşımdakı yolu, həyat məqsədimi aydın görürəm.

VERLE - Axı nədən ibarətdir o məqsədin?

QREGERS - Əgər sənə desəm, güləcəksən.

VERLE - Yalnız və kimsəsiz adamlar həyatda rastlaşdıqlarına gülməyə tələsmirlər, Qregers.

QREGERS - (*ikinci otağı göstərir*). Ora bax, ata, kamergerlər sənəin frü Sörbiyinlə jmurki* oynayrlar... Gecən xeyrə qalsın... sağ ol! (*İkinci otaqdan keçib gedərək sağ tərəfdə gözədən itir*).

İkinci otağın sol tərəfindəki qonaqların şaqraq gülüş və zarafat səsləri eşidilir.

VERLE - (*Qregersin dalınca istehza ilə öz-özünə*). Ay bədbəxt! Hələ deyir də ki, təsir altına düşən deyiləm.

İKİNCİ PƏRDƏ

Yalmar Ekdalın atelyesi. Çardaqlı ev, geniş otaq. Sağ tərəfə doğru maili tavanı. Mavi pərdələri yarıyacan çəkilməmiş iri pəncərələr. Sağ tərəfdə içəriyə doğru küncdə giriş qapısı, ön hissənin sağ səmtində isə yaşayış otaqlarına açılan qapı. Sol divarda iki qapı var, aralarındakı hissədə dəmir divar sobası nəzərə çarpır. Səhnə dərinliyi ilə ön hissəni kəsən divarda enli çəkilib-örtülmə qapılar. Otağın avadanlığı və ümumi görünüşü ciddi və yaşayış üçün münasibdir. Qapıların arasında, sağ tərəfdə divardan bir qədər aralıda divan, stol və ətrafında bir neçə stul. Stolun üstündə abajurlu lampa yanır, ətrafında fotolar, fırça,

* jmurki - oyundur. Birisinin gözünü bağlayırlar, o, başqalarını axtarıb tapır.

kağız, qələm və s. müxtəlif ləvazimat var. Küncdəki sobanın qarşısında köhnə kreslo. Ara-bərədə müxtəlif fotoqrafiya aparatları və digər ləvazimatlar gözə çarpır. Orta divarın qapısında, çəkilib - örtülmə qapıların sol tərəfindəki rəflərdə bir neçə kitab, cürbəcür kimyəvi maddə şüşələri və belə şüşələrlə dolu yeşiklər, ləvazimatlar və sair. Gine Ekdal stolun arxasında əyləşib paltar tikməklə məşğuldur. Divanda oturmuş Hedviq barmaqları ilə qulaqlarını tutub, gözlərini bir əli ilə işıqdan qoruyaraq kitab oxuyur.

GİNE - *(gizli bir həyəcanla qızını xeyli süzəndən sonra)*. Hedviq!

Hedviq eşitmir.

(Bərkdən). Hedviq!

HEDVİQ - *(barmaqlarını qulaqlarından aralayır)*. Nədir, ana?

GİNE - Mənim gülüm, Hedviq, sənə çox oxumaq olmaz.

HEDVİQ - Ah, ana, qoy bir az da oxuyum. Lap bir az!

GİNE - Yox, yox, kitabı bir yana qoy. Atan görüb acığı tutar. Görmürsən axşamlar o heç özü də kitab oxumur.

HEDVİQ - *(kitabı örtüb)*. Hə, düzdür, atam kitab oxumağı o qədər də xoşlamır.

GİNE - *(əlindəki tikməni bir yana qoyub stolun üstündəki dəftəri və qələmi götürür)*. Bilmirsən, bu gün biz yağa nə qədər pul verdik?

HEDVİQ - Bir kron altmış beş ere.

GİNE - Düzdür. *(Dəftərə yazır)*. Dəhşətdir, gör yağa nə qədər pulumuz gedir. Hələ kolbasa, pendir... *(Yazır)*. Doğrudan, vetçina da... hm... *(Hamısını hesablayır)*. Gör nə qədər çıxır...

HEDVİQ - Pivə qaldı.

GİNE - Hə, onu da. *(Yazır)*. Qəpik-quruşa olsa da neynəyəsən, almaq lazım gəlir.

HEDVİQ - Hələ yaxşı ki, atam getdiyi üçün xörək də bişirmədik.

GİNE - Hə, elədir. Hələ mənə şəkillər üçün səkkiz kron əlli ere də vermişdilər, o da getdi.

HEDVİQ - Yəni o qədər?

GİNE - Cəmi səkkiz akkurat əlli kron!

Sükut. Gine yenə tikiş tikməyinə davam edir. Hedviq kağız- qələm götürüb diqqətini sol əlində cəmləyərək nə işə çəkir.

HEDVİQ - Çox gülməlidir. Atam bu gün kommersant Verlenin böyük ziyafətinə gedib.

GİNE - Onu kommersantın özü yox, nəsə oğlu çağırmışdı, ya dəvət eləmişdi. *(Bir az keçəndən sonra)*. Kommersantla bizim heç bir əlaqəmiz yoxdur.

HEDVİQ - Eh, atam gəlsəydi yaxşı olardı. O mənə söz vermişdi ki, frü Sörbiydən mənim üçün nə işə ləzzətli bir şey gətirəcək.

GİNE - Hə, düz deyirsən, orda hər cür ləzzətli yeməklər olar.

HEDVİQ - *(şəkil çəkməyində davam edir)*. Mən deyəsən bir az acımışam da.

Qoca Ekdal qoltuğunda kağız-kuğuz, paltosunun da cibində nəsə bir bükülü, giriş qapısından daxil olur.

GİNE - Baba bu gün nə gec gəldi?!

EKDAL - Kontoru bağlamışdılar. Qroberqin yanında xeyli gözləməli oldum. Sonra da otaqlardan keçib... Hm...

HEDVİQ - Təzə köçürmə işi veriblər, baba sənə?

EKDAL - Bir bax, gör nə qədərdir?

GİNE - Çox gözəl.

HEDVİQ - Cibində də nəsə bir bükülü var.

EKDAL - Nə? Boş şeydir! Heç nə deyil. (*Əlindəki ağacı küncə qoyur*). Bu iş xeyli vaxta bəs edər, Gina. (*Çardağ qapısının bir layını açır*). Sss! (*İçəri dərin bir nəzər salıb yenə ehtiyatla qapını örtür*). He-he! Hamısı büzüşüb yatıb. Ördək də öz səbətinə girib. He-he!
HEDVİQ - Yəqin soyuqdan üşüyüb ora girib, baba.
EKDAL - Gör daha nə fikirləşərsən. Soyuq, yox daha nə bilim nə. Orada o qədər saman var! (*Sol tərəfin içəri qapısına tərəf gedir*). Görəsən kibritim orda qalıb?
GİNE - Kamodun üstündədir.

Ekdal öz yataq otağına keçir.

HEDVİQ - Yaxşı ki, baba yenə köçürmə işi gətirdi.
GİNE - Hə, yazıq qoca, indi barı cibi qəpik-quruşsuz qalmaz.
HEDVİQ - Daha səhərlər ifritə madam Eriksenin aşxanasında oturub gözlərini döyməz!
GİNE - Hə, o barədə də yaxşı olar.

Kiçik fasilə.

HEDVİQ - Ana, sən necə bilirsən, onlar hələ də süfrə arxasında oturmaqda davam edirlər?
GİNE - Kim bilir, bəlkə də.
HEDVİQ - Gör indi atamı necə dadlı yeməklərə qonaq eləyirlər! Yəqin bu dəfə lap kefi kök gələcək, yox, ana?
GİNE - Hə, üstəlik biz də otağı kirayə vermiş olsaydıq, onu sevindirə bilərdik!
HEDVİQ - Eybi yox, hökm deyil bu gün olsun.
GİNE - Pis olmazdı. Onsuz da boş-boşuna qalıb.
HEDVİQ - Deyirəm ki, bu gün olmasa da olar. Onsuz da bu gün keyfi kök olacaq. Çox yaxşı olar ki, başqa bir gündə onu nəyləsə sevindirək.
GİNE - (*onu süzür*). Sən axşamlar atamı nəyləsə yaxşı bir şeylə sevindirməyi çox xoşlayırsan?
HEDVİQ - Bəs necə?! O saat keyfi kökəlir, üzü gülür.
GİNE - (*fikrə gedir*). Hə, hə, düz deyirsən, elədir ki var.

Qoca Ekdal öz otağından çıxıb sol tərəfdəki birinci qapıya doğru gedir. Gina ona tərəf dönür.

Mətbəxdən bir şey lazımdır, baba?
EKDAL - Hə, lazımdır. Sənin işin yoxdur, otur yerində. (*Mətbəxə keçir*).
GİNE - İndi gedib orda kömürlə o qədər qurdalanacaq ki... (*Onu gözləyir*). Hedviq, get bax gör orada neyləyir...

Ekdal əlindəki qabda buğlanan su mətbəxdən çıxır.

HEDVİQ - Qaynar su üçün getmişdin, baba?
EKDAL - Hə. Lazımdır. Yazmaq istəyirəm, mürəkkəbin suyu quruyub xəşilə dönüb... Hm!..
GİNE - Bir az çörək yeyərdin, baba, axı orda xörək hazırlayıb qoymuşam.
EKDAL - Yox, yox, istəmirəm, qoy qalsın. Görürsən ki, çox məşğulam. Heç kim də yanıma gəlməsin, bildiniz? Heç kim... hm!.. (*Öz otağına gedir*).

Gine ilə Hedviq onun ardınca baxırlar.

GİNE - (*yavaşdan*). Səncə pul hardandır onda?
HEDVİQ - Yəqin... Qroberqdən alıb.
GİNE - Yox, nə danışırsan. Qroberq pulu həmişə ancaq mənə göndərir.
HEDVİQ - Onda yəqin hardansa borca bir şüşə alıb.

GİNE - Çətin. Yazıq babaya kimdi borc verən.

Yalmar Ekdal paltoda və boz şlyapada daxil olur. Gine əlindəki tikməsinə kənara qoyub ayağa qalxır.

Ah, gəldin, Ekdal!

YALMAR - (*şlyapasını bir yana qoyur*). Hə, demək olar ki, hamı dağılışdı, mən də çıxıb gəldim.

HEDVİQ - Belə tez dağılışdılar?

YALMAR - Hə. Əslində ancaq nahara çağırılmışdılar. (*Paltosunu əynindən çıxarmaq istəyir*).

GİNE - Dayan, kömək eləyim.

HEDVİQ - Mən də.

Onun paltosunu çıxarırlar, Gine divardan asır.

Qonaq çox idi, ata?

YALMAR - Yox, çox deyildi. Biz stol arxasında oturanlar cəmi on iki, on dörd nəfərdik.

GİNE - Sən də hamı ilə danışıb-eləyirdin?

YALMAR - Hə, hərdənbir. Ən çoxu da Qregers söhbətə tuturdu məni.

GİNE - Yenə əvvəlki kimi səliqəsizdir, ya bir az düzəlib?

YALMAR - Hə, özünə fikir verən deyil... Bizim qoca hələ gəlməyib?

HEDVİQ - Necə gəlməyib?! Otağındadır, işləyir, yazır.

YALMAR - Bir şey danışıb-elədi?

GİNE - Yox, bəyəm nə danışacaqdı?

YALMAR - Görəsən Qroberqin yadına salmadı?.. Axı deyirdilər ki, o, Qroberqin yanında olub. Dayan bir özünü görüm.

GİNE - Yox, yox, lazım deyil, indi yox.

YALMAR - Nə üçün? Bəyəm özü deyib ki, məni yanına buraxmayasınız?

GİNE - Bu gün nəsə heç kimin yanına keçməsinə istəmir.

HEDVİQ - (*işarələrlə təsdiq eləyir*). Hm!..hm!..

GİNE - (*onu hiss eləmədən*). Qaynar su üçün mətbəxə keçmişdi.

YALMAR - Hə, başa düşdüm. Deməli oturub...

GİNE - Yəqin ki, elədir.

YALMAR - Uf, aman allah! Yazıq mənim ağ saçlı atam!.. Yaxşı, qoy oturub öz işi ilə məşğul olsun.

Qoca Ekdal yüngül sürtükunda, əlində qəlyanı tüstülənə-tüstülənə otağından çıxır.

EKDAL - Gəlmisən? Bayaقدan elə səsini eşidirəm, deyirəm görəsən odur, ya yox.

YALMAR - Elə bu saat gəlmişəm.

EKDAL - Sən gərək ki, orda məni görmədin, yox?

YALMAR - Yox. Amma barəndə danışığı eşitdim, deyirdilər ki, guya sən nəsə haradansa keçib... Elə ona görə də nigaran qaldım, tez dalınca gəldim.

EKDAL - Hm... Çox sağ ol!.. Oradakılar kim idilər axı?

YALMAR - Müxtəlif adamlardı. Kamerger Flor, kamerger Balle, kamerger Kaspersen, nə bilim filan kamerger, daha hansı... hamısını tanımıram.

EKDAL - (*başını yelləyir*). Eşidirsən, Gine! Ərin kamergerlərlə oturub-durur ey.

GİNE - Hə, görünür, hələ də oranın ab-havasının təsiri altındadır.

HEDVİQ - Kamergerlər mahnı oxuyurdular, yoxsa qəzetdən, kitablardan nəsə danışirdilər?

YALMAR - Yox, hərəsi ağzına gələni danışdı. Aradabir dedilər ki, mən nə isə bir şer deyim, başımı qaçırtmışam.

EKDAL - Nə üçün?

GİNE - Nə üçün? Sən ki, yaxşı qiraətçisən.

YALMAR - Yox, nəyləsə hamıya mənim xidmət göstərməyimdənsə, qoy onlar mənə qulluq eləsinlər. *(Otaqda gəzişir)*. Hər halda mən o adamlardan deyiləm.

EKDAL - Əlbəttə, Yalmar o adamlardan deyil.

YALMAR - Axı mən nə üçün qonaqları əyləndirməliyəm, hə? Onsuz da mən belə yerlərə çox az-az hallarda gedirəm, adam arasına az çıxıram. O onlardır, iki gündən bir yemək-ichmək üçün bu evdən o evə, o evdən bu evə gedirlər. Qoy özləri də zəhmət çəkib bir-birini əyləndirsinlər, şər desinlər, nə bilim neyləsinlər.

GİNE - Doğrudan, orda belə dedin?

YALMAR - *(oxuya-oxuya)*. Ha-ha-ha! Hər halda dolayısı yolla da olsa sırıdım.

EKDAL - Kamergerlərin lap üzlərinə?

YALMAR - Bəs necə? *(Ötəri)*. Sonra tokay çaxırı barədə bir az mübahisəmiz də düşdü.

EKDAL - Tokay barədə? Zərif şeydir!

YALMAR - *(dayanır)*. Hə, zərifi də olur. Əlbəttə, hamısı bir cür olmur. Üzümün üstünə çox gün düşüb-düşməməsindən asılıdır.

GİNE - Hamısını bilirsən, Ekdal!

EKDAL - Onlar da mübahisə eləyirdilər?

YALMAR - Çox çalışdılar, bacarmadılar. Bir şeyi anladılar ki, çox şeydən xəbərsizdirlər. Yəni onlar özləri də başqa-başqa adamlardı. Olsa-olsa biri o birisindən bir az yaxşıdır, bu birisi o birisindən.

GİNE - Gör bir nələrə baş aparırsan ha!

EKDAL - He-he! Elə onların özlərinə beləcə dedin?

YALMAR - Hə, özü də necə, birbaş gözlərinin içinə dedim!

EKDAL - Fikir verirsən, Gine? Kamergerlərə deyib ey! Lap gözlərinin içinə!

GİNE - Yox bir! Düz gözlərinin içinə?

YALMAR - Bəli. Ancaq bu barədə heç kimə bir kəlmə də demək lazım deyil. Belə şeyi yaymaq olmaz. Həm də söhbətlərimiz əlbəttə, tamam yoldaşcasına, bir qədər də zarafatyana gediirdi. Çünki bu adamlar əslində elə zərif, həssasdırlar ki... Axı nə üçün özümdən incik salaydım. Yo-ox, olmaz!

EKDAL - Amma bunu bilə-bilə... düz gözlərinin içinə demisən.

HEDVİQ - *(atasını qucaqlayır)*. Ata, heç bilirsən frak sənə necə yaraşır? Yaxşı tutur səni.

YALMAR - Doğrudan? Həqiqətən məni yaxşı tutur. Elə bil lap mənim əynimə tikilib, hə... Amma bir az qoltuqlarından sıxır... Kömək elə Hedviq. *(Frakı çıxarır)*. Yaxşısı budur pencəyi geyim. Pencəyimi hara qoymusan, Gine?

GİNE - Bu saat. *(Pencəyini gətirir, geyməyə kömək edir)*.

YALMAR - Bax belə. Yadından çıxmasın, sabah səhər tezdən Molvikin frakını qaytararsan.

GİNE - *(frakı bir yana qoyur)*. Yox, yox, yadımdan çıxmaz.

YALMAR - *(əsnəyir)*. A-a... Öz pencəyim necə də rahatdır?! Adamın öz geyimi ona daha çox yaraşır, özü də deyəsən hər şeydən çox yaraşır, elə deyil, Hedviq?

HEDVİQ - Düzdür, ata!

YALMAR - Üstəlik, şax bir qalstuk da taxasan... Hə, necə olar?

HEDVİQ - Sənin topa bığınla, gur, qıvrım saçlarınla lap yaxşı tutar.

YALMAR - Qıvrım yox, dalğavari.

HEDVİQ - Hə, çox buruq-buruq olduğuna görə dedim.

YALMAR - Burulub dalğavari olur.

HEDVİQ - *(bir az keçəndən sonra əlindən tutub dartır)*. Ata!

YALMAR - Nə var?

HEDVİQ - Özün bilirsən də...

YALMAR - Heç nə bilmirəm.

HEDVİQ - *(gülə -gülə içini çəkir)*. Ata, ay ata! Axı nə qədər gözləyim?

YALMAR - Başa düşürəm, axı nə deyirsən?

HEDVİQ - *(onu o yan-bu yana dartışdırır-dartışdırır)*. Nə qədər gözləyəcəyəm axı, ver də, ata! Özün mənə söz verməmişdin ki, gələndə nə isə dadlı bir şey gətirəcəksən?!

YALMAR - Vay səni, lap yadımdan çıxıb!

HEDVİQ - Düz demirsən, düz demirsən! Yəqin gizlədirsən, özün bilə-bilə vermirsən ki, çox yalvarım, məni cinnədəsən. Harda gizlətmisən, de!

YALMAR - Vallah, düz deyirəm, lap yadımdan çıxıb. Dayan, dayan! Doğrudan da deyəsən cibimdə bir şey var axı. (*Gedib frakın ciblərini axtarır*).

HEDVİQ - (*atılıb-düşərək əllərini bir-birinə vurur*). Ana, ana!

GİNE - Görürsən... Bir imkan ver də...

YALMAR - (*bir vərəq kağız çıxarır*). Budur ey.

HEDVİQ - Bu?.. Kağız?..

YALMAR - Süfrədəki bütün xörəklərin siyahısıdır bu. Görürsən, “menyu” yazılıb. Yəni xörəklərin adları.

HEDVİQ - Bəs ayrı heç nə gətirməmişən?

YALMAR - Dedim yadımdan çıxıb də. Həm də, başa düş, əslində tamahsılanmaq yaxşı şey deyil. Yaxşısı budur, otur bax orda, stolun yanında, bütün burda yazılan xörəklərin adlarını bir-bir oxu, mən də deyim ki, hansı necə idi, nə dadırdı. Ala.

HEDVİQ - (*göz yaşlarını sıxa-sıxa*). Çox sağ ol. (Stolun qırağına oturur, amma siyahını oxumur).

Gine ona işarə edir. Yalmar onu başa düşür.

YALMAR - (*otaqda gəzişə-gəzişə*). Yazıq ata, hansının dərini çəksin. Nə yamanmış ailə başçısı olmaq. Çətini odur ki, bir şey çatışmadı, ya yadından çıxdı, onda di gəl də... Başqa çarə yoxdur, dözməliyəm. (*Sobanın qarşısında oturmuş atasına tərəf gəlir*). Ata, axşam ora baxa bildin?

EKDAL - Hə, bəs necə! Ördək acığından girib səbətin içinə, çıxmaq bilmir.

YALMAR - Doğrudan? Axır ki, bura alışdı. Deməli, bugündən sonra həmişə belə eləyəcək.

EKDAL - Hə, bəs mən nə deyirdim? Bundan sonra bəzi şeyləri qaydaya salmaq lazım gələcək.

YALMAR - İşimiz var də.

EKDAL - Hə, işini bil. Sənə hələ bəzi şeyləri də başa salacağam.

YALMAR - Nə deyirəm ki. Gəl divanda əyləşək.

EKDAL - Əyləşək! Dayan, əvvəlcə qəlyanı doldurum... Yox, təmizləmək də lazımdır. Hm... (*Öz otağına keçir*).

GİNE - (*gülümsünərək Yalmarı*). Sən ona bax. Qəlyanı da burda təmizləmək istəyir, görürsən də.

YALMAR - Yaxşı, yaxşı, Gine, qoy neyləyir eləsin. Bədbəxt o qədər müsibətlər çəkib ki... Qoy görüm mənə nə deyəcək, sabah o qədər işim var ki.

GİNE - Sabah heç yana gedə bilməzsən, Ekdal.

HEDVİQ - (*tez*). Sən nə deyirsən, ana.

GİNE - Təcili hazırlanmalı şəkillər var. Bu gün neçə kərə gəlib-gediblər.

YALMAR - Bildim! Uf, yenə bu şəkillər! Çatdıraram. Təzə şəkil çəkdirmək istəyənlər olmamışdı?

GİNE - Yox. Mənim əlimdə sabahlıq cəmi iki portret var, bilirsən də.

YALMAR - Elə o? Yaxşı, gör daha neyləyirsən. Yoxsa...

GİNE - Daha ayrı neyləyə bilərəm ki... hələ yaxşı ki, gücüm çatdıqca qəzetlərdə də çap etdirirəm.

YALMAR - Qəzetlər, qəzetlər! Verdikləri də qəpik-quruş. Hə, evə baxmağa təzə gələnlər olmamışdı ki?

GİNE - Hələ ki, gələnlər yoxdur.

YALMAR - Əgər özümüz çalışmasaq, hələ çox çəkəcək. Çalışmalıyıq, Gine, yoxsa vəziyyətimiz pis olacaq.

HEDVİQ - (*ona yaxınlaşır*). Ata, fleytanı gətirim çalırsan?

YALMAR - Bir elə fleytam çatmırdı. Lazım deyil. (*Otaqda vargəl edir*). Hə, sabah işləməliyəm. Çalışıb çox işləmək lazımdır, özgə çarə yoxdur. Gücüm çatdıqca işləməliyəm.

GİNE - Mənim əzizim, o mənada demirdim...

HEDVİQ - Ata, sənün üçün pivə gətirim?

YALMAR - Lazım deyil, heç nə istəmirəm. (*Dayanır*). Pivə? Sən pivə dedin, qızım?

HEDVİQ - (sevincək). Hə, ata, çox yaxşı pivədir, təptəzədir.
YALMAR - Hə?.. Yaxşı, nə deyirəm ki, istəyirsən, bir şüşə gətir də.
GİNE - Hə, hə, çox yaxşıdır, iç.

Hedviq mətbəxə tərəf qaçır. Sobanın qarşısında dayanmış Yalmar onu saxlayıb xeyli üzünə, gözlərinə baxır, sonra qoşa əlləri ilə başını tutub özünə sıxır.

YALMAR - Hedviq! Hedviq!
HEDVİQ - (sevincindən ağlaya-ağlaya). Mənim mehriban atam!
YALMAR - Yox, mənə belə demə, qızım. Özüm orda varlıların məclisində oturub... o cür ləzzətli şeylərdən yeyirəm... sənin üçün barı...
GİNE - (stolun ətrafında oturduğu halda). Elə şeyləri ürəyinə salma, Ekdal.
YALMAR - Bəli! Siz gərək mənim bütün bu xırda-para səhvlərimə fikir verməyəsiz. Axı bir şeyi bilirsiniz ki, mən sizi çox istəyirəm... çox istəyirəm.
HEDVİQ - (onu qucaqlayıb bərk-bərk bağına sıxır). Biz də səni çox istəyirik, ata, lap çox!
YALMAR - Əgər bundan sonra bir də nəşə belə səhv eləsəm... necə deyim, özüm də bilmirəm... Bilin, qayğı başımdan aşır, gecə-gündüz sizin fikrinizi çəkirəm, bilirsiniz?! Eh! (Gözlərinin yaşını silir). Pivə lazım deyil, fleytanı gətir.

Hedviq cəld fleytanı gətirib atasına verir.

Çox sağ ol!.. Bax belə, əzizlərimin, mehribanlarımin arasında, əlimdə də fleyta... O-o-o...

Hedviq anasının qucağına oturur. Yalmar otaqda gəzişə-gəzişə fleytada qədim bir çex xalq rəqs motivini ən asta elegiya tempində sonsuz şövqlə çalmağa başlayır. Haçandan-haçana çalğıya ara verib sol əlini arvadına tərəf uzadaraq həyəcanla.

Bizim bu komamız nə qədər kiçik, yoxsul olsa da, Gine, hər halda öz komamızdır. Sizə baxıb o qədər fərəhlənirəm ki, elə bil burda hər şey, hər şey çox yaxşıdır, gözəldir. (Yenə çalmağa başlayır. Birdən bayır qapısı döyülür).

GİNE - (qalxır). Sss... Deyəsən kimsə gəlib.
YALMAR - (fleytanı rəfə qoyur). Yenə qoymadılar!..

Gina gedib qapını açır.

QREGERS VERLE - (qapı arxasından). Bağışlayın...
GİNE - (keçməyə yol göstərir). Ah!
QREGERS - Fotoqraf Ekdal burda yaşayır?
GİNE - Burda yaşayır.
YALMAR - (qapıya tərəf gedir). Qregers! Gəldin... Çox yaxşı, içəri keç.
QREGERS - (içəri girir). Görürsən, demişdim ki, gəlmək istəyirəm, gəldim.
YALMAR - Bəs bu gün... qonaqları qoyub necə gəldin?
QREGERS - Qonaqları da, doğma evi də. Salam, salam, frü Ekdal. Məni tanıyırsınız?
GİNE - Əlbəttə. Bəyəm bizim gənc cənabımızı tanımamacaq olar?
QREGERS - Hə, mən anama oxşamışam, əlbəttə, o, sizin yadınızda qalmış olar.
YALMAR - Sən doğma evinizi qoyub gəlmisən dedin?
QREGERS - Hələlik mehmanxanada qalırım.
YALMAR - Belə de! Madam ki, gəlmisən soyun, qonağımız ol.
QREGERS - Təşəkkür edirəm. (Paltosunu çıxarır. İndi əynində sadə, kəndsayağı tikilmiş boz kostyum var).

YALMAR - Bura, divana gəl, rahat əyləş.

Qregers divana, Yalmarsa stolun ətrafında əyləşir.

QREGERS - (*ətrafa göz gəzdirərək*). Deməli sənin evin bu imiş, Yalmar. Güzərana bax.

YALMAR - Gördüyün kimi, əslində bura həm də mənim şəxsi emalatxanamdır...

GİNE - Bu otaq daha genişdir. Ona görə də çox vaxt burda oluruq.

YALMAR - Əvvəlki evimiz bundan yaxşıydı. Amma bura ona görə yaxşıdır ki, burda əlahiddə künc-kəməllər də var...

GİNE - Bura gələn dəhlizin o başında da bir kiçik otağımız var. Qapısı, yolu ayrıdır, kirayə veririk.

QREGERS - (Yalmara). Belə de... Sənin belə bir otağın var, kirayəyə verirsən?

YALMAR - Hələ ki, verməmişəm. Bilirsən, vaxt uzanır, adam axtarırıq. (*Hedviqə*). Yaxşı, bəs pivə nə oldu?

Hedviq başının işarəsilə "bu saat" deyib mətbəxə gedir.

QREGERS - Bu sənin qızıdır?

YALMAR - Hə, Hedviqdır.

QREGERS - Bir dənədir?

YALMAR - Tək bircədir. Dünyada ancaq bir sevincimiz, fərəhimiz varsa, o da odur. (*Səsinə yavaşdır*).

Elə dünyada ən böyük dərdimiz də odur, Qregers!

QREGERS - Necə yəni, nə mənada?

YALMAR - Onu dəhşətli bir bədbəxtlik gözləyir - gözləri tutulacaq!

QREGERS - Gözləri tutulacaq?

YALMAR - Hə. Hələ ki, əlamətləri var. Bir qədər çəkəcək. Həkim deyib. Müalicəsi yoxdur.

QREGERS - Bədbəxtliyə bax! Axı nədən belə olub?

YALMAR - (*dərindən köks ötürür*). Gərək ki, nəsildən gəlmədir.

QREGERS - (*heyrlə*). Nəsildən gəlmədir?

GİNE - Ekdalın anasının da gözləri belə olubmuş.

YALMAR - Hə, atam deyir. Mənim yadıma gəlmir, o, dünyadan köçəndə çox kiçik olmuşam.

QREGERS Yazıq qız! Özü bilir bunu?

YALMAR - Nə danışırsan, bunu ona deyə bilərik? Özünün heç yuxusuna da girməz. Çox şən, deyib-gülən qızıdır. Elə bil dünyanın ən bəxtiyar quşudur, yerlərin, göylərin nə qədər qəmi-qüssəsi varsa, qova-qova daim irəli, yüksəklərə uçar. (*Tamam sarsılaraq*). Ah, bu məni lap öldürür, Qregers.

Hedviq məcməyidə bir şüşə pivə və stəkanları gətirib stolun üstünə qoyur.

Yalmar onun başını sığallayır.

Ay çox sağ ol, mənim Hedviqim.

Hedviq bir əli ilə onun başını əyib qulağına nəsə deyir.

Yox. Buterbrod gərək deyil. (*Qregersə baxır*). Dayan görüm,

Qregers, bəlkə bir şey yeyəsən?

QREGERS - (*əli ilə "yox" işarəsi verir*). Yox, yox, təşəkkür edirəm.

YALMAR - (*həmin kədərlə*). Yaxşı, get gətir... Amma, bax gör... Yaxşı olardı çörəyin qırağı olsun...

Yağı da yaxşı-yaxşı yax ha.

Hedviq şadyanılıqla başının işarəsilə "bu saat"- deyib yenə mətbəxə gedir.

QREGERS - (*nəzərləri ilə onu izləyə-izləyə*). Amma qıraqdan baxanda çox sağlam, gümrah görünür.

GİNE - Hə, şükür allaha, ayrı heç bir dərdi yoxdur.

QREGERS - Bir vaxt gələcək, o da yaşa dolacaq, bizim kimi olacaq, yox, frü Ekdal? İndi neçə yaşı var?

GİNE - Bu günlərdə on dörd olacaq. Sabah yox, biri gün ad günüdür.

QREGERS - Yaşına görə boyu çox hündürdür.

GİNE - Hə, axır vaxtlar çox boy atıb.

QREGERS - Adam onların necə böyüdüyünü gördükcə, elə bil özünün də yaşa dolduğunu hiss eləyir... Siz neçə ildir ailə qurmusunuz?

GİNE - Neçə olacaq... Bu yaxınlarda on beş.

QREGERS - İşə bax, illər gör nə tez keçib?!

GİNE - (*nədənsə ehtiyat edərək ona baxır*). Hə, elədir.

YALMAR - Elədir, elədir. Nə az, nə çox, düz on beş il. (Səsinin ahəngini dəyişir). Zənnimcə bu müddət ancaq sizin üçün orda, zavodda daha ləng keçmiş olar, Qregers.

QREGERS - Düzdür, çox ləng keçib, elə bil iki bu qədər, üç bu qədər; elə bil qocalmışam da. Özüm də bilmirəm necə olub o illər.

Qoca Ekdal öz otağından çıxıb aram addımlarla bura gəlir. Köhnə hərbi furajkasını qoyub. Qəlyansızdır.

EKDAL - Hə, Yalmar, gəl söhbətimizi davam etdirək... Hm!.. Sözümlə harda qalmışdı?..

YALMAR - (*ona doğru gedə-gedə*). Ata, qonağımız var, Qregers Verle gəlib... Bilmirəm yadımdadır, ya yox.

EKDAL - (*ayağa qalxan Qregersə baxır*). Verle? Yoxsa Verlenin oğludur? Xeyir olsun, nə əcəb?

YALMAR - Heç elə belə. Mənim yanıma gəlib.

EKDAL - Hə, onda deməli həqiqətən bəd bir şey yoxdur.

YALMAR - Əlbəttə, heç nə.

EKDAL - (*əllərini yelləyərək*). Bəlkə ona görə gəlib ki... Qorxmağına qoxmuram ha, amma...

QREGERS - (*ona yaxınlaşır*). Leytenant Ekdal, mən keçmiş ov yerlərinizdən sizə çoxlu salamlar gətirmişəm.

EKDAL - Ov yerlərinizdən?

QREGERS - Bəli, mənim olduğum zavodun salındığı Dağ vadisindən.

EKDAL - Hə, belə de! Bir vaxt o yerləri qarış-qarış gəzmişəm.

QREGERS - O vaxtlar siz çox mahir ovçu olmusunuz.

EKDAL - Düzdür, düzdür. Bəs necə. Siz furajkamdan da görürsünüz. Həmişə evdə özüm üçün elə - belə qoyuram. Küçəyə çıxanda qoymuram, vaxtında çox qoymuşam...

Hedviq nimçədə buterbrod gətirib stolun üstünə qoyur.

YALMAR - Ata, otur, bir stəkan pivə iç. Qregers, buyur.

Ekdal öz-özünə nəşə deyə-deyə asta-asta divana tərəf gəlir. Qregers onun yanındakı stula əyləşir. Yalmar da gəlib Qregersin yanında oturur. Gina bir qədər aralıda tikişlə məşğuldur. Hedviq Yalmarın yanında dayanıb.

QREGERS - Leytenant Ekdal, bir vaxt mənim Yalmarla yayda tətillərinizi sizin yanınıza gəlməyimiz yadımdadır? Milad günü idi.

EKDAL - Siz də gəlmişdiniz? Yox, yox, yadımda deyil. Ancaq onu deyə bilərəm ki, o vaxtlar mən doğrudan da mahir ovçuydum. Ayı da vurardım. Düz doqquzunu yerə sərmişəm.

QREGERS - (*dərin rəğbətlə ona baxa-baxa*). İndi daha ova getmirsiniz?

EKDAL - Eh, yaman yadıma saldınız. Hərdən bir gedirəm. Ancaq daha əvvəlki sayaq yox. Çünki meşələr, bilirsinizmi... Meşələr, meşələr... (*İçir*). O meşələr yenə əvvəlki kimi gözəldir?

QREGERS - Sizin vaxtınızdakı kimi yox. Vəcdansızcasına qırıb-töküblər.

EKDAL - Qırıb töküblər? (*Səsini alçaldaraq sanki qorxuyla*). Bu yaxşı iş deyil, belə olmaz, meşələrin də qisası var.

YALMAR - (*onun stəkanına pıvə süzür*). Sənin sağlığına, ata, iç. Bir az da.

QREGERS - Bilmirəm sizin kimi... həmişə açıqlığa, təmiz havaya öyrənmiş bir adam... bu cür havası boğuc şəhərdə, dörd divar arasında necə qalır.

EKDAL - (*mənalı gülə-gülə Yalmarə baxır*). Yox, bura o qədər də darıxdırıcı deyil, çox elə pis deyil...

QREGERS - Hanı sizin uzun illər boyu alışdığınız o təbiət, o şərait? Hanı o küləklərin təmiz nəfəsi, təbiətin qoynunda cürbəcür heyvanatlarla, quşlarla keçən azad-asudə həyatınız?..

EKDAL - (*gülümsünərək*). Yalmar, gəlsənə göstərim ona, hə?

YALMAR - (*tez çaşqın halda*). Yox-yox, ata. Bü gün yox.

QREGERS - O bəyəm nəyi isə mənə göstərmək istəyir ki?

YALMAR - Heç, boş şeydir. Gələn dəfə göstərə.

QREGERS - (*qoca ilə həmin söhbətini davam etdirərək*). Hə, bütün bunlarla sizə onu demək istəyirdim ki, gəlin mənimlə zavoda gedəyin, leytenant Ekdal. Mən deyəsən tezliklə yenə ora qayıdacağam. Buradakı köçürmə işlərinizdən orda da çox tapılar. Axı, burda sizin gündəlik həyatınızı, ömrünüzü-gününüzü fərəhləndirən heç nə yoxdur.

EKDAL - (*təəccüblə ona baxır*). Heç nə yoxdur?.. Nə olacaqdı ki...

QREGERS - Bilirəm, düzdür, Yalmar sizin üçün dünyada hər şeydir, ancaq onun ailəsi var. Sizin kimi həmişə genişliyə, təbiətə, asudəliyə öyrəmiş adam isə...

EKDAL - (*əlini stola çırpır*). Yox, Yalmar, o, ora baxmalıdır, qoy görsün.

YALMAR - Lazım deyil, ata, hava qaralıb...

EKDAL - Zərər yoxdur, ay çıxıb, işıq olacaq. (*Ayağa durur*). Mən deyirəm ki, o görməlidir oranı. Gəl mənə kömək elə, keçim ora, Yalmar!

HEDVİQ - Hə, hə, ata!

YALMAR (*ayağa durur*). Yaxşı.

QREGERS - (*Gineyə*). Orda nə var bəyəm?

GİNE - Narahat olmayın, elə bir şey deyil.

Ekdalla Yalmar otağın dərinliyi boyunca uzanan tor pərdənin arxasındakı qoşa lay qapıları itələyər-itələyər açmağa başlayırlar. Hedviq də onlara kömək edir. Qregers divanın yanında dayanıb. Gine sakitcə tikməsilə məşğuldur. Geniş açılmış qapılardan iri, çəpəki tavanlı çardağın dirəkləri və soba boruları görünür. Tavanın bir neçə pəncərəsindən içəri süzülən mavi ay işığı çardağın bəzi yerlərini işıqlandırır. Qalan yerlər qaranlıqdır.

EKDAL - (*Qregersə*). Siz bura, yaxına gəlin.

QREGERS - (onlara yaxınlaşır). Axı burda nə var, bilmirəm.

EKDAL - Yaxşı-yaxşı baxın. Hm...

YALMAR - (*bir qədər utancaqlılıqla*). Bura atamın iqamətgahıdır, başa düşürsən?

QREGERS - (*qapının ağzında dayanıb çardağa baxır*). Siz burda toyuq saxlayırsınız, leytenant Ekdal!

EKDAL - Hə, demək olar ki, toyuq da saxlayırıq. Bu saat hamısı şüyüllərin üstündə yatıb. Amma heyif, gərək bu toyuqlar saxlanan yerə səhər-səhər yaxşı-yaxşı baxaydıq.

HEDVİQ - Onda özünüz görərdiniz ki, orada...

EKDAL - Sss!.. Hələ bir kəlmə də!

QREGERS - Deyəsən, göyərçinləriniz də var.

EKDAL - Əlbəttə, göyərçinlərimiz də var! Lap yuxarıda onların bala çıxarması üçün əlahiddə yeşiklər də qoymuşuq. Yəqin bilirsiniz ki, göyərçinlər hündür yerdə yuva salmağı xoşlayırlar.

YALMAR - Özü də bizim göyərçinlər adi göyərçin deyil.

EKDAL - Yox, zənnimcə elə adi göyərçinlərdir. Hamısı da göydə oynamağı çox sevirlər. Döşü güllüləri də var. Bir bura gəlin! Divarın dibindəki o yeşiyi görürsünüz?

QREGERS - Hə, hə, o nə üçündür?

EKDAL - Dovşanların gecə orada yatması üçün.

QREGERS - Deməli, dovşanlarımız da var?

EKDAL - Bəli, gördüyünüz kimi, dovşanlarımız da var? Eşidirsən, Yalmar, soruşur ki, dovşanlarımız da var. Hm... hələ ayrı şey də var, əzizim. Bəli, indi gələk əsl mətləb üstünə. Bu saat. Çəkil, Hedviq. Siz gəlin bura. Bax bura. Belə. İndi ora baxın, içinə saman doldurulmuş səbəti görürsünüz?

QREGERS - Görürəm. İçində nəşə bir quş da oturub.

EKDAL - Hm... "Quş!"..

QREGERS - Deyəsən, ördəyə oxşayır.

EKDAL - (*mütəəssir*). Hə, gördüyünüz kimi, ördəkdir.

YALMAR - Axı ördəklər cürbəcür olur. Yaxşı bax, hansındandır?

HEDVİQ - Elə-belə ördək deyil...

EKDAL - Sss!..

QREGERS - Adi olmasa da, hər halda türk ördəyi də deyil.

EKDAL - Elədir, cənab... Verle, türk ördəyi deyil. Vəhşi ördəkdir.

QREGERS - Nə danışırsız? Vəhşi?!

EKDAL - Bəli, vəhşi! Bu quş vəhşi ördəkdir. Bizim vəhşi ördəyimizdir, əzizim.

HEDVİQ - Özü də mənim, mənim vəhşi ördəyimdir.

QREGERS - Burda, çardaqda yaşaya bilir? Yoxsa öyrəşib?

EKDAL - Orda onunçun iri bir təkndə su da qoymuşuq, istədiyi vaxt nə qədər istəyir, üzür, özü üçün keyf çəkir.

YALMAR - Günəşini suyu dəyişirik.

GİNE - (*Yalmarla müraciətlə*). Yalmar, içərini lap soyutdunuz. Çəksəniz qapıları!

EKDAL - Hm... Yaxşı, çəkək də. Əslində heç gecə vaxtı onları narahat eləmək də düz deyil. Çək ordan qapını, Hedviq.

Yalmarla Hedviq hərəsi bir tərəfdən yapışıb qapı laylarını çəkirlər.

Gələndəfə yaxşı-yaxşı baxarsınız. (*Sobanın yanındakı kresloya oturur*). Bu vəhşi ördəklər elə qərribə quşdurlar ki...

QREGERS - Necə tutmusunuz, leytenant Ekdal?

EKDAL - Mən tutmamışam. Biz onun üçün bu şəhərdə bir nəfər cənaba minnətdar olmalıyıq.

QREGERS - (*birdən heyətlə*). Yoxsa mənim atamı deyirsiniz?

EKDAL - Bəli, onu deyirəm. Sizin atanıza minnətdarıq. Hm...

YALMAR - Qərribədir. Nə tez bildin, Qregers?

QREGERS - Sən axı bayaq özün atama minnətdarlığından danışırdın... Ondan yadıma düşdü...

GİNE - Elədir ki var. Amma biz onu kommersantın özündən almamışıq.

EKDAL - Dəxli yoxdur, Gine. Biz həmin ördəyə görə hökmən Hokon Verleyə minnətdar olmalıyıq. (*Qregersə*). Belədir, bir gün o, bizim qayıqda dənizə çıxmışdı, bu ördəyi güllə ilə vurdu. Sən demə ördək pis görürmüş... Hm... onu yaraladı.

QREGERS - Hə-ə-ə! Deməli, bilə-bilə ki, pis görür, qırmanı tutuzdurdu ona.

YALMAR - Hə, iki-üç qırma.

HEDVİQ - Düz qanadımdan, uça bilməyib.

QREGERS - Yəqin ki, özünü vurub suyun dibinə.

EKDAL - (*dili dolaşa-dolaşa yuxulu kimi*). Bilirsiniz ki, vəhşi ördəkləri vuranda həmişə belə olur, cumurlar suyun dibinə, gedirlər hey lap dərinliyə, orda nədən gəldi yapışırlar, otdan, yosundan... hə... daha üzə çıxmırlar.

QREGERS - Onda yəqin necə olubsa, bu ördək üzə çıxıb, elədir, leytenant Ekdal?

EKDAL - Yox, özü çıxmıyıb. Atanızın elə sərt bir iti var ki, heç qoyardı onu orda qala? Tez suyun dibinə cumub onu çıxardı.

QREGERS - (*Yalmarla*). Deməli, sonra da ördək sizə qismət oldu, hə?

YALMAR - Birdən-birə yox. Əvvəlcə sənın atan apardı. Ancaq ördək ora heç cür öyrəşə bilmədi, günün-gündən arıqlamağa başladı. Atan Pettersenə tapşırırdı ki, öldürüb bir yana atsın.

EKDAL - (*mürgüləyə-mürgüləyə*). Hm... hə, hə. Heyvərə Pettersenə.

YALMAR - (*səsinə yavaşdır*). Bəli, bu yolla da o bizə gəlib çıxdı. Atam bir az Pettersenlə tanışdır; ondan məsələni eşidib biləndə, birtəhər quşu alıb evə gətirdi.

QREGERS - Yəqin sizin çardaqda yaxşı hiss eləyir özünü, hə?

YALMAR - Çox yaxşı! Hələ kökəlib də. Bura elə öyrəşib ki, sanki dənizi də, səmanı da tamam yadından çıxarıb. Məsələ burasındadır.

QREGERS - Hm, indi başa düşdüm, deməli dəniz də, o mavi göylər də yadından çıxıb... (*Yalmar*).

Yaxşı, deyəsən mən vaxtınızı çox aldım, atan görə ki, daha otura bilmir, mürgüləyir.

YALMAR - Eybi yox, buna görə...

QREGERS - Hə, doğrudan, bayaq deyəsən axı sən deyirdin ki, otaq kirayəyə verirsiniz? Hələ tutulmayıb?

YALMAR - Yox, necə bəyəm? Yoxsa belə bir adam tanıyırsan?..

QREGERS - Olar ki, mən götürüm?

YALMAR - Sən?

GİNE - Siz nə danışsınız, cənab Verle?!

QREGERS - Mənə verirsiniz? Əgər verirsiniz, günü sabah səhərdən yığıb gəlim.

YALMAR - Böyük məmnuniyyətlə!

GİNE - Yox, cənab Verle, sizin üçün qətiyyəni yaramaz, münasib deyil.

YALMAR - Sən nə danışsın, Gine, nə üçün belə deyirsən?

GİNE - Axı necə ola bilər? Həm darısqaldır, həm əməlli gün düşür, həm də ki...

QREGERS - Bunların hamısına dözmək olar, frü Ekdal.

YALMAR - Zənnimcə, çox yaxşı otaqdır. Avadanlığı da pis deyil.

GİNE - Bir özün fikirləş, bilmirsən qonşuluğunda kimlər yaşayır?.. həmin iki nəfəri deyirəm...

QREGERS - Kimdir o iki nəfər?

GİNE - Biri əvvəllər ev müəllimi olub...

YALMAR - Namizəd Molvik.

GİNE - O birisi də Rellingq familiyalı bir həkimdir.

QREGERS - Rellingq? Deyəsən onu tanıyıram. Bir vaxt Dağ vadisində təcrübə keçirdi.

GİNE - Sizin üçün namünasib cənablardır! Çox vaxt axşamlar əyyaşlıqla məşğul olurlar, evə gecə yarısı gəlirlər, özləri də kefli.

QREGERS - Buna tez öyrəşmək olar. Zənnimcə mən də vəhşi ördək kimi...

GİNE - Hm... Mənə belə gəlir ki, sabaha qədər bir də yaxşı-yaxşı fikirləşərsiniz. Necə deyərlər, gecənin xeyrindənə səhərin şəri yaxşıdır.

QREGERS - Siz, frü Ekdal, nədənsə heç cür istəmirsiniz ki, mən sizin evdə yaşayım.

GİNE - Yox, siz nə danışsınız, allah eləməsin!

YALMAR - Hə, doğrudan da təəccüblüdür, Gine, sən niyə belə edirsən? (*Qregersə*). Yaxşı, de görüm, bəyəm sən hələ bir müddət səhərdə qalmağ fikrindəsən?

QREGERS - (*paltosunu geyə-geyə*). Hə, indi belə qərara almışam.

YALMAR - Bəs nə əcəb atanın yanında qalmırsan? Neyləmək fikrindəsən ki?

QREGERS - Əgər bilsəydim, onda dərd yarı olardı. Bir halda ki, mən indi öz adımla Qregers olmağına görə də özümü bədbəxt hesab eləyirəm... Qregers... Özü də Verle... Bundan da ağır bir şey ola bilərmi?!

YALMAR - Heç nə başa düşmürəm...

QREGERS - Brr! Əgər bu, başqasının adı olsaydı, mən onun üzünə tüpürərdim. Amma bir halda ki, mənim özümə bu mənfur Qregers Verle adı qismət olub...

YALMAR - (*gülür*). Ha-ha-ha! Bəs əgər Qregers Verle olmasaydın, onda kim olmaq istərdin?

QREGERS - Əgər məndən asılı olsaydı, inan, hər şeydən əvvəl yaxşı bir it olmaq istəyirdim.

GİNE - İt?!

HEDVİQ - (*qeyri-iradi*). Siz nə danışsınız?!

QREGERS - Vallah, düz sözümdür. Yaxşı bir ağıllı, zirək it. Barı, o, lazım gələndə suyun dibinə cumub orda otdan-avardan yapışmış qalan zavallı vəhşi ördəyi xilas eləyir.

YALMAR - Yox, Qregers, düzü sənin bu sözlərindən heç nə başa düşmürəm.

QREGERS - Əslində burda başa düşülməyən bir şey yoxdur. Nə isə, deməli sabah sizə yığışırım. (*Gineyə*). Sizə o qədər də əziyyət verməyəcəyəm, hər işi özüm görməyə öyrəşmişəm. (Yalmar). Qalan məsələlər barədə sabah danışarıq. Gecəniz xeyrə qalsın, frü Ekdal. (*Hedviqin saçlarını oynadır*). Gecən xeyrə qalsın.

GİNE - Xeyrə qarşı, cənab Verle.

HEDVİQ - Xeyrə qarşı.

YALMAR - (*tez şamı yandıra-yandıra*). Dayan, işıq tutum, pilləkəndə qaranlıqdır, dayan. (*Qregersi ötürür*).

GİNE - (*fikirli-fikirli tikməsinə yenə dizləri üstünə alır*). Bilmirəm o özünün it olmaq istəməsi ilə nə demək istəyirdi.

HEDVİQ - Bilirsən, ana, mənə elə gəlir ki, o, bununla ürəyində nəşə başqa şey tuturdu.

GİNE - Yəni nəyi?

HEDVİQ - Bilmirəm. O elə danışır ki... hiss eləyirsən ki, əslində nəşə başqa bir şey haqqında fikirləşir.

GİNE - Sən də hiss elədin? Qəribədir!

YALMAR - (*qayıdır*). Sən demə, orda lampa yanarmış. (*Şamı söndürüb stolun üstünə qoyur*). Hə, indi, nəhayət bir az çörək yemək olar. (*Buterbrod götürüb yeməyə başlayır*). Bax, görürsənmi, Gine, adam bir işin üstünə düşəndə...

GİNE - Hansı işin?

YALMAR - Yəni deyirəm ki, yaxşı oldu ki, axır otağı kirayə verdik. Özü də gör kimə - Qregersə, çoxdankı dostumuza.

GİNE - Heç özüm də bilmirəm sənə nə deyim.

HEDVİQ - Ah, ana, görərsən nə yaxşı olacaq!

YALMAR - Səndən baş açmaq olmur. Evi kirayəyə vermək üçün o qədər fikir eləməyin nədir, indiki narazılığın nə?

GİNE - Əgər başqa adama versəydin, Ekdal... heç bir fikirləşirsən ki, kommersant bunu eşidəndə nə deyər?

YALMAR - Qoca Verle? Onun nə işinə qalıb?

GİNE - Necə nə işinə qalıb. Əgər Qregers evdən gedib başqa yerdə qalırsa, deməli hökmən aralarında söz-söhbət olacaq. Özün bilirsən ki, onsuz da əməlli-başlı yola getmirlər.

YALMAR - Başa düşürəm, əlbəttə, söz-söhbət ola bilər. Amma...

GİNE - İndi görərsən, kommersant fikirləşəcək ki, bu sənin işindir...

YALMAR - Qoy fikirləşsin! Bilirəm, Verle bu vaxtacan mənim üçün az iş görməyib, yaxşılığı olub. Minnətdaram, çox minnətdaram. Amma indi daha buna görə ömürlük ondan asılı ola bilmərəm ki...

GİNE - Mənim əziz Ekdalım, hələ o da var ki, bu, bizim babanın da işlərini korlaya bilər. Elə onu götür ki, tutub kontordakı işlərini əlindən alarlar, xırda-para qazancı da əlindən çıxar. Hə, sonra?..

YALMAR - A!.. Belə de. Yaxşı, tutaq ki, qoy lap belə olsun, nə olar. Onsuz da hər dəfə yadıma düşəndə ki, o cür ağsaçlı atam, mənim kimi oğulun atası dilənçi kimi qəpik-quruşa göz dikib, xəcalətimdən ölüb yerə girirəm. Ancaq indi deyəsən, nəhayət vaxt çatıb ki... (*Bir buterbrod da götürür*). Madam ki, ailə qayğıları ilə ata qayğısının ikisi birdən boynuma düşüb, deməli özgə yol yoxdur, yerinə yetirməliyəm.

HEDVİQ - Düzdür, düzdür, ata! Hökmən!

GİNE - Sss! Oyadarsan, qoy yatsın.

YALMAR - (*yavaşdan*). Hə, yerinə yetirəcəyəm! Çünki vaxt gələcək ki, mən də... Yaxşı ki, evi verdik, indi asudə nəfəs almaq olar, pulsuzluq cəhətdən bir az fikrim azalar. Bu, mənim kimi həyatda öz qarşısına məqsəd qoymuş adam üçün ən vacib şərtidir. (*Kreslonun yanında ayaq saxlayıb həyəcanla*). Mənim ağsaçlı, başı bəlalı yazıq atam!.. Hələ sənin Yalmarın ölməyib, səni çarəsiz qoymaz!.. Nə qədər canında can var, o sənin üçün, ailəsi üçün çalışacaq, sizdən heç nə əsirgəməyəcək. Vaxt gələr, elə bir gün yetişər ki, sən bir də ayılıb görərsən ki... (*Gineyə*). İnanmırsan, Gine?

GİNE - (*ayağa qalxaraq*). Əlbəttə, inanmıram. Əvvəlcə gəl onu oyadaq, yatağına uzadaq.

YALMAR - Yaxşı, gəl.

Ehtiyatla qocanı oyadıb ayağa qaldırırlar.

ÜÇÜNCÜ PƏRDƏ

Yenə Yalmar Ekdalın pavilyonu. Səhərdir. Tavandakı iri pəncərədən işıq düşür. Pərdələr açıqdır. Yalmar stolun arxasında oturub bir fotosəkli retuş edir; qabağında hələ neçəsi də var. Sonra Gine girib qapısında görünür; başında üz örtüklü şlyapa, əlində səbət var.

YALMAR - Nə tez gedib-qayıtdın, Gine?

GİNE - Vaxt itirməyin nə mənası. Getdim də, qayıtdım da. *(Səbəti stolun üstünə qoyur, üz örtüklü şlyapasını çıxarır).*

YALMAR - Qregersə baş çəkdin?

GİNE - Hə, hə. Mən özümü çatdırıranacan otağı elə təmizləyib, elə səliqəyə salıb ki, gəl görəsən.

YALMAR - Necə bəyəm?

GİNE - Necə olacaq, göz dəyməsin, maşallah, hər şey öz yerindədir, bal tök, yala. Hamısını da özü, özü eləyib. Axı deyirdi ki, ona heç kimin xidməti lazım deyil. Hə, əvvəlcə sobanı yandırıb. Heç yelçəkərin gözünü də açmayıbmış. Hər tərəfi tüstü bürüyüb, göz gözü görmürdü.

YALMAR - Nə danışırısan?!

GİNE - Hə, gör hələ sonra nə olub. Görüb ki, odu söndürə bilmir, götürüb əlüzyuyandakı xıltılı-mıltılı suyu əndərib ora. Qapqara çirkab yayılıb döşəməyə. Mən içəri girəndə otaqda iydən baş çatlayırdı.

YALMAR - Gör ha!

GİNE - Dalandar qadını çağırıb dedim ki, təmizləsin. Otaqda o qədər iş açıb ki, günortayadək ora girmək olmaz, ancaq səliqə yaratmaq olar, iy də çəkilər.

YALMAR - Özü hara getdi?

GİNE - Dedi ki, bir az gedim gəzim.

YALMAR - Arada mən də ora dəymişdim... Sən bazar-dükanda olan vaxt.

GİNE - Hə, mənə dedi. Gəzməyə getdi. Onu sabah səhər yeməyinə dəvət elədim.

YALMAR - Bəlkə, indi günortayadək bir şey hazırlayırdın. Hələlik, birinci dəfə üçün pis olmazdı. Bilirəm, səndə süfrəyə qoymağa bir şey olmamış olmaz.

GİNE - Olar, düzəldərəm.

YALMAR - Ancaq, Gine, xahiş eləyirəm dadım-doyum olmasın, bir az gen-bol elə. Çünki yəqin Rellinglə Molvik də gələcəklər. Bayaq mən Qregersə dəyməyə gedəndə, pilləkəndə onlarla da rastlaşdım. Onlara da təklif elədim ki...

GİNE - Deməli, iki nəfər də bu yandan!

YALMAR - Yaxşı, sən allah!.. İki nəfərlə nə olacaq ki! Axı nə fərqi var?! Bir tikə artıq, bir tikə əsgik.

QOCA EKDAL - *(öz otağının qapısını açıb bura nəzər salır).* Qulaq as, Yalmar... *(Gineni görüb).* Sənsən?

GİNE - Nə lazımdır, baba?

EKDAL - Heç, heç nə. Nə fərqi var ki... Hm. *(Yenə qapısını çəkir).*

GİNE - *(səbəti götürür).* Zəhmət olmasa, ona göz qoy, çıxıb getməsin.

YALMAR - Hə, hə, bu saat. Mənə bax, Gine, yaxşı olardı ki, duza qoyulmuş siyənəklə soyutma da... Gərək ki, Rellinglə Molvik yenə gecə möhkəm vurmşudular.

GİNE - Nə olur-olsun, vaxtından tez gəlməsinlər.

YALMAR - Gəlsələr də eybi yox, çatdırarsan.

GİNE - Sən deyən olsun. Yaxşı, o vaxta qədər bir az oturub işləsənə.

YALMAR - Görmürsən işləyirəm, daha neyləməliyəm?!

GİNE - Bax, ha, belə elə ki, hamısını qurtarasan. *(Səbəti götürüb mətbəxə gedir).*

Yalmar oturub yarıkönüllü, yarıkönülsüz firçanı bir fotosəklin üzərində gəzdirməyə başlayır.

EKDAL - *(yənə qapısını açıb otağın o yanına-bu yanına göz gəzdirir. Yavaşdan)*. Sən çox məşğulsan?

YALMAR - Hə, şəkillərlə məşğulam.

EKDAL - Bildim, bildim, başa düşdüm!.. Madam ki, çox məşğulsan... hm!.. *(Qapını örtmədən çəkilib gedir)*.

YALMAR - *(sakitcə bir qədər də işləyir. Sonra fırçanı qoyub qocanın otağına gedir)*. Bəs sən necə, çox məşğulsan, ata?

EKDAL - *(otaqda öz-özünə danışmış kimi)*. Əgər sən çox məşğulsansa, onda elə mən də məşğulam. Hm!

YALMAR - Nə deyirəm, yaxşı. *(Yənə öz işinə qayıdıb işləməyə başlayır)*.

EKDAL - *(bir azdan yənə qapıda görünür)*. Hm! Bilirsən... mən işimi qurtardım, Yalmar.

YALMAR - Mən elə bilirdim ki, sən də yazı işinlə məşğulsan.

EKDAL - Yox, cəhənnəm olsun hər şey! Yəni Qroberq heç olmasa iki gün, ya bir az çox gözləyə bilməzdi? Qaçhaq deyildi ki!

YALMAR - Orası elədir. Bəs, axı sən də muzdur-zad deyilsən, nə vaxta kimi belə zarıncı-zoruncu...

EKDAL - Orda, çardaqda vacib işlər var, onları görməliyəm...

YALMAR - Hə, hə. Ora getmək istəyirsən? Qapını sənincün açım.

EKDAL - Pis olmazdı.

YALMAR - *(ayağa durur)*. Yaxşı oldu, daha biz ora əl gəzdirməyə vaxt itirmərik.

EKDAL - Hə, hə, sabah səhərə kimi hər şey qaydasında olmalıdır. Axı sabah səhər... hm?

YALMAR - Sabah, sabah səhər.

Hərəsi bir tərəfdən çardağın qapılarını çəkib aralayırlar. Damın pəncərələrindən sübh günəşinin şəfəqləri süzülür. İçəridə göyərçinlərdən bəziləri uçur, bəziləri yerində dayanıb, bəzilərisə gəzişərək quruldaşırlar. Çardağın içərilərindən arabir ördək qaqqıltısı eşidilir.

Hə, sən məşğul ol, ata.

EKDAL - *(çardağa keçir)*. Bəs sən gəlmirsən?

YALMAR - Bilirsən... deyəsən mən... *(Mətbəx qapısından Ginenin gəldiyini görür)*. Vaxt yoxdur, işləmək lazımdır... Ancaq bu örtükləri sənincün... *(İpi çəkir)*.

Çardağın açılı qapıları boyu tavandan döşəməyədək pərdə asılıb. Aşağıları köhnə parusin parçadan, yuxarı hissəsi boyhaboy tarım çəkilmiş balıq torundandır. İndi çardağın aşağı hissəsi daha görünür.

(Yalmar stolun yanına qayıdır). Belə. İndi yəqin heç olmasa bir saat rahat otura bilərəm.

GİNE - Yənə orda nə işi vardı, keçdi ora?

YALMAR - Bəs madam Eriksenin yanına getsəydi yaxşı olardı? *(Oturur)*. Yaxşı, mənlük bir iş var? Özün deyirdin ki...

GİNE - Ancaq soruşmaq istəyirdim görüm, süfrəni burda açacağam?

YALMAR - Hə. Düz deyirsən, qonaqlar burda olanda özgə birisi gəlib-eləməz ki?

GİNE - Yox. Olsa-olsa, ancaq həmin dediyim iki nəfər gələ bilər, bir yerdə şəkillərini çəkdirməyə.

YALMAR - Lənət şeytana! Başqa bir vaxt gəlib çəkdirə bilməzdilər?

GİNE - Narahat olma, əzizim, mən onlara demişəm ki, ancaq günortadan sonra, sən yatan vaxt gəlsinlər.

YALMAR - Hə, onda lap yaxşı. Rahat oturarıq.

GİNE - Hələ nə qədər ki, süfrə açılmır, stol da boşdur, otur, işini gör.

YALMAR - Görürsən, neçəsini eləmişəm.

GİNE - Bilirəm. İşlərini gör qurtar, sonra nə qədər istəyirsən dincəl, göz özünçün. *(Yənə mətbəxə keçir)*.

Qısa fəsilə.

EKDAL - *(çardağın qapısının ağzında, torun arxasından)*. Yalmar!

YALMAR - Nə var?

EKDAL - Deyəsən, təknənin yerini dəyişməli olacağıq. Yoxsa qorxuram ki...

YALMAR - Gördün? Həmişə sənə demirdim?

EKDAL - Hm... hm... hm... *(Qapıdan çəkilir)*.

Yalmar bir az da işləyəndən sonra tərs-tərs çardağa tərəf baxır. Durmaq istərkən Hedviq mətbəxdən çıxır.

YALMAR - *(yənə stulda oturur)*. Hə, niyə gəldin?

HEDVİQ - Elə belə, sənün üçün darıxdım, ata.

YALMAR - *(ani sükutdan sonra)*. Bəlkə, burda bir işin var, hə? Bəlkə məni yoxlamağa göndəriblər?

HEDVİQ - Qətiyyəən yox.

YALMAR - Anan orda neyləyir?

HEDVİQ - Soyutma, şoraba hazırlamaqla məşğuldur. Yumurta da bişirib, kartof da. *(Stola yaxınlaşır)*.

Bəlkə sənə bir az kömək eləyim, ata.

YALMAR - Yox! Hər işimi özüm tək görməyə alışmışam. Belə xoşlayıram. Hələ ki, gücüm çatır!.. Qorxma, mənəm Hedviqim, atan hələ heydən düşməyib...

HEDVİQ - Ay ata, sən allah belə demə!.. Yaxşı deyil. *(Otaqda gəzişə-gəzişə gedib çardağın qabağında dayanır, ora baxır)*.

YALMAR - Bax gör o neyləyir orda.

HEDVİQ - Deyəsən, ördəyin təknəsinin qabağını açır ki, ora rahat keçib getsin.

YALMAR - Tək eləyə bilməyəcək! Mən də burda ilişib qalmışam!

HEDVİQ - *(ona yaxınlaşır)*. Fırçanı ver mənə, ata... Mən eləyəyəm, bacararam.

YALMAR - Sənlik iş deyil, gözlərin ağrıyar.

HEDVİQ - Ağrımaz. Ver mənə fırçanı.

YALMAR - *(ayağa durur)*. Yaxşı, bir-iki dəqiqəyə gəlirəm, çox çəkməz.

HEDVİQ - Fırçayla işləməyin nə ziyanı var ki, niyə qorxursan? *(Fırçanı götürür)*. Bax belə. *(Əyləşir)*. Gör necə bacarıram.

YALMAR - Nə eləyirsən elə, gözlərini korlama! Eşidirsən? Yoxsa sonra bir şey olsa, günahkar sən özünsən, bildin?

HEDVİQ - *(işləyə-işləyə)*. Yaxşı, yaxşı, bildim.

YALMAR - Sən çox bacarıqlı qızsan, Hedviq. Ancaq çox yox, iki dəqiqə işləyəcəksən, oldu? *(Pərdənin arxasına, çardağa keçir)*.

Hedviq işləyir. Yalmarla Ekdalın çardaqda nə barədəsə mübahisəsi eşidilir.

(Yalmar pərdəni qaldırıb çıxır). Hedviq, rəfdən kəlbətini ver mənə. Çəkici də. *(Geriyyə dönür)*. Ata, bu saat görərsən, ki... Necə lazımdır elə də eləyəyəm.

Hedviq deyilən ləvazimatı rəfdən götürüb ona verir.

Sağ ol. Lap vaxtında gətirdin. *(Qapıdan aralanır)*.

Çardaqda taqqıltı və danışiq səsləri eşidilir. Hedviq ayağa durub tordan içəri baxır. Bir azdan giriş qapısının döyülməsi səsi eşidilir. Hedviq eşitmir.

QREGERS VERLE - *(şlyapasız, paltosuz içəri girib qapının ağzında dayanır)*. Hm!..

HEDVİQ - *(dönüb ona tərəf gedir)*. Salam, xoş gəlmisiniz, buyurun.

QREGERS - Təşəkkür edirəm. *(Çardağa baxır)*. Kim var orda?

HEDVİQ - Atamla babamdır. Bu saat çağırım onları.

QREGERS - Yox-yox, lazım deyil. Yaxşısı budur bir qədər gözləyəyəm. *(Divana əyləşir)*.

HEDVİQ - Bura yaman səliqəsizdir... (*Stolun üstündən şəkilləri yığıdırmaq istəyir*).

QREGERS - Qoyun qalsın, narahat olmayın. İşlənməli şəkillərdir?

HEDVİQ - Hə, bir az atama kömək edirdim.

QREGERS - Onda məndən çəkinməyin, işləyin.

HEDVİQ - Yaxşı. (*Oturub yenə fırçanı götürür, fotoşəkilləri qarşısına çəkib işləməyə başlayır*).

Qregers sakitcə onu süzür.

QREGERS - Vəhşi ördək necə gecələyib?

HEDVİQ - Çox sağ olun, gərək ki, yaxşı.

QREGERS - (*çardağa tərəf dönüb*). Dünən gecə ay işığında ora heç belə görünmürdü. İndi gündüz işığında tamam ayrı cür görünür.

HEDVİQ - Hə, qərribədir, tamam başqa cürdür. Axşam başqaydı, səhər tamam başqa cür, yağış yağanda da bir başqa cür görünür.

QREGERS - Ona da fikir vermisiniz?

HEDVİQ - Baxanda görünür də...

QREGERS - Siz də vəhşi ördəyin yanına getməyi çox xoşlayırsınız?

HEDVİQ - Hə, vaxt tapanda.

QREGERS - Görünür, sizin boş vaxtınız az olur. Məktəbə gedirsiniz?

HEDVİQ - Yox, daha getmirəm. Atam qorxur ki, gözlərimi korlayaram.

QREGERS - Bəs onda özü sizinlə məşğul olur?

HEDVİQ - Hə, deyib ki, özüm məşğul olacağam, ancaq özünün də vaxtı yoxdur.

QREGERS - Ayrı adam da yoxdur məşğul olsun?

HEDVİQ - Var, Mølvik məşğul olur. Ancaq o da hərdənbir... çünki çox vaxt...

QREGERS - İçir?

HEDVİQ - Gərək ki...

QREGERS - (*çardağa işarə ilə*). Bəs orda necə, maraqlı bir məşğuliyyət yoxdur? Zənnimcə orda gərək tamam başqa aləm olsun, elə deyil?

HEDVİQ - Elədir. Orda o qədər qərribə şeylər var ki...

QREGERS - Məsələn, nə var?

HEDVİQ - Kitabla dolu böyük şkaflar. Özü də kitabların çoxusu şəkillidir.

QREGERS - Belə de!

HEDVİQ - Hə, köhnə, kiçik bir paltar şkafları da var. Siyirməli. Qapılarının üstündə adam fiqurları, böyük bir saat da var. Qapılar açılanda fiqurlar elə bil adamın üstünə atılır. Ancaq saat xarabə olub, işləmir.

QREGERS - Belə çıxır ki, vəhşi ördəyin yanında vaxt dayanıb, hərəkət eləmir.

HEDVİQ - Hə. Hələ orda bir qutu da var, içində cürbəcür rənglər, nə bilim başqa-başqa şeylər, sonra yenə kitablar. Hey, o qədər kitab var ki...

QREGERS - Yəqin oxuyursunuz, hə?

HEDVİQ - Hərdənbir, vaxt olanda. Çoxusu ingiliscədir, mən oxuya bilmirəm. Aralarında lap iri bir kitab da var: "Harrysons. History of London"* Bəlkə də yüz il bundan qabaq çıxıb. O qədər şəkilləri də var ki! Lap birinci səhifəsində ölümün şekli; bir əlində qum saati, o birində bir qız. Mənim yaman xoşuma gəlir. Qalanları kilsələrin, qəsrlərin, küçələrin, yelkənli gəmilərin şəkilləridir.

QREGERS - Bu cür nadir şeylər sizdə hardandır belə?

HEDVİQ - Bilirsiniz, vaxtilə burda qoca bir dənizçi kapitan yaşayırmış, onundur. Dəniz səfərlərindən gətiribmiş. Onun adını bilirsiniz nə qoyubmuşlar? "Uçan hollandiyalı". Fikir verirsiniz, necə qərribə ad qoyublar? Əslində, heç hollandiyalı da deyilməmiş.

QREGERS - Hollandiyalı deyilməmiş?

HEDVİQ - Yox. Hə, bir gün birdən-birə yoxa çıxıb. Bütün bu şeylərinin hamısı qalib burda.

QREGERS - Deyin görün, siz o şəkillərə baxanda heç istəmisiniz ki, özünüz bütün dünyanı gəzib görəsini?^{*}

HEDVİQ - Yo-ox! Mən həmişə öz evimizdə olmaq, atama, anama kömək eləmək istəyirəm.

QREGERS - Şəkil retuşlamaq da istəyirsiniz?

HEDVİQ - Yox, tək bunu yox. Mən ən çox ingilis kitablarındakı kimi şəkilləri qravürlərdə çəkməyi öyrənmək istəyirəm.

QREGERS - Hm... Bəs atanız buna nə deyir?

HEDVİQ - Deyəsən onun xoşuna gəlmir. Bu barədə atam nəşə elə sirrli, elə qəribə görünür ki, özüm də başa düşürəm. Bir görün mənə nə deyir. Deyir ki, yaxşı olar mən qamışdan, samandan səbət, ya nə bilim daha nə toxumağı öyrənim. Bilmirəm, axı bunun nəyi yaxşıdır?!

QREGERS - Mən də elə bilirəm, elə bir iş deyil.

HEDVİQ - Amma atam onu düz deyir ki, əgər mən qamışdan nəşə toxumağı öyrənsəm, onda vəhşi ördək üçün də təzə səbət toxuyaram.

QREGERS - Əlbəttə, bax o yaxşı olar. Bunu siz eləməsəniz, bəs kim eləyər?

HEDVİQ - Hə, hə də, axı ördək mənimkidir.

QREGERS - Tamamilə doğrudur.

HEDVİQ - Hamıdan çox mənimkidir. Atamla babam elə-belə, mənim əvəzimə ona baxırlar, əslində mən məşğul olmalıyam.

QREGERS - Belə de... Yəni məşğul olub neyləyirlər ki?..

HEDVİQ - Yəni həm onunla əylənirlər, həm də yerini düzəldirlər, yeməyini-suyunu verirlər.

QREGERS - Başa düşdüm. Belə görünür ki, ümumiyyətlə sizin çardaqdakı vəhşi ördək ən çox sevilən, qulluq olunan bir məxluqdur. Hamı onu əzizləyir.

HEDVİQ - Bəs necə, o əsl vəhşi ördəkdir. Mənim də ona çox yazığım gəlir. Axı o, dünyada heç nə görmür, yanında tayı, yoldaşı da yoxdur, yalnızdır.

QREGERS - Düzdür, o mənada yəqin ordakı dovşanlar da ondan xoşbəxttir.

HEDVİQ - Əlbəttə, hətta toyuq-cücə də ondan xoşbəxttir ki, hamısı bir yerdə olur, gəzib dolanırlar. Bu yazıqsa təkdir, dənizdən, bütün yoldaşlarından ayrı düşüb. Çox vaxt bu barədə fikirləşəndə mənə elə gəlir ki, onda nəşə bir sirr var. Elə bir sirr ki, heç kəs nə o sirri bilir, nə də bu ördəyin özünü başa düşür.

QREGERS - Hələ üstəlik, dənizin girdabına da düşüb.

HEDVİQ - *(birdən ona iti bir nəzər salıb tez gözlərini çəkir, təbəssümünü gizlədib)*. Siz nə üçün dənizin girdabına deyirsiniz?

QREGERS - Bəs necə deyim?

HEDVİQ - Elə-belə, dənizin dibinə.

QREGERS - Bəyəm hər ikisi bir deyil? Nə fərqi var ki?

HEDVİQ - Həmişə dənizin girdabı sözünü eşidəndə, mənə elə qəribə gəlir ki...

QREGERS - Axı nə üçün?

HEDVİQ - Yox, deməyəcəyəm. Pis çıxar.

QREGERS - İnanmıram. Onda deyən görün, bu sözü deyəndə niyə gülümsədiniz?

HEDVİQ - Ona görə ki, mən həmişə orda nə varsa gözümlün qabağına gətirəndə mənə elə gəlir ki, bu ev, burdakı cansızlıq əslində dəniz girdabı kimidir. Amma bir şey var ki, bunu mənim deməyim yaxşı çıxmaz, səfehlik kimi görünər.

QREGERS - Elə deməyin.

HEDVİQ - Ona görə də, əslində bizim çardağımız adi çardağ deyil.

QREGERS - *(nəzərlərini diqqətlə ona dikir)*. Buna çox əminsiz?

HEDVİQ - *(təəccüblə)*. Məgər adidir?

QREGERS - Yox, siz özünüz buna tam əminsiz?

Hedviq ağzı açılı qalmış halda ona baxır. Gine əlində süfrə mətbəxdən çıxır. Qregers ayağa qalxır.

---

* Harrison. "Londonun tarixi" *(ingiliscə)*.

Deyəsən, mən çox tez gəlmişəm, hə?

GİNE - Neyləmək olar ki, yəqin darıxırsınız. Yaxşı eləyib gəlmisiniz, bu saat hər şey hazır olar. Hedviq, stolun üstünü yığışdır.

Hedviq stolun üstünü yığışdırır, sonra süfrəni sərməkdə anasına kömək eləyir. Qregers kresloya əyləşib albomu vərəqləməyə başlayır.

QREGERS - Frü Ekdal, deyirlər ki, siz retuş işini yaxşı bacarırsınız, düzdür?

GİNE - *(yanakı ona baxa-baxa)*. Düzdür, bacarıram.

QREGERS - Nə yaxşı, nə yaxşı!

GİNE - Nə üçün bəyəm? Nə mənada yaxşı?!

QREGERS - O mənada ki, Ekdal fotoqrafıq eləyir, siz də ona retuşda kömək eləyirsiniz.

HEDVİQ - Anam foto çəkməyi də bacarır.

GİNE - Hə, onu da öyrənməli olmuşam.

QREGERS - Onda belə görünür ki, bütün əsas işləri siz görürsünüz.

GİNE - Ekdalın vaxtı olmayanda, mən...

QREGERS - Yəqin atası qoca olduğu üçün ona çox vaxt sərf eləyir.

GİNE - Elədir. Axı həm də əslində bütün bu işlər Ekdalın işi deyil. Kimisi şəkil çəkdirməyə gəlir, kimisi şəkil böyütdürmək istəyir, hamı ilə dil tapmaq...

QREGERS - Başa düşürəm. Bir halda ki, boynuna götürüb, gərək siz də...

GİNE - Cənab Verle özü də yaxşı bilir ki, Ekdal əslində adi bir fotoqraf deyil.

QREGERS - Orası elədir. Ancaq hər halda...

Çardaqda atəş açılır. Qregers diksinir.

Nə oldu orda?

GİNE - U-u, yenə güllə atırlar.

QREGERS - Onlar orda güllə də atırlar?

HEDVİQ - Ovçuluq öyrənirlər.

QREGERS - Nə ovçuluq? *(Çardağın qapısına yaxınlaşır)*. Yalmar, deyəsən orda ovçuluq eləyirsən?

YALMAR - *(torun arxasından)*. Gəlmisən? Heç bilmirdim. Başım elə qarışıb ki... Hedviq, sən nə əcəb deməmişən? *(Çıxıb gəlir)*.

QREGERS - Axı çardaqda da güllə atırlar, bu nə deməkdir?

YALMAR - *(qoşalülə tapançanı göstərə-göstərə)*. Elə-belə, bundan atırdım.

GİNE - Baba ilə sən axırı ki, bu levolverlə bir oyun çıxaracaqsınız.

YALMAR - *(əsəbiliklə)*. Sənə neçə kərə demişəm ki, bu cür atəş açan silahlara revolver deyirlər, levolver yox.

GİNE - Nə fərqi var ki, revolver, ya levolver.

QREGERS - Nə oldu, ovçuluq öyrəndin axırı, Yalmar?

YALMAR - Yavaş-yavaş. Gələn dəfələr də bir-iki dovşan vurarıq... Ən çoxu qocaya görə öyrənirəm, bilirsən?

GİNE - Kişilər belədirlər də. Gərək başlarını bir şeylə qatsınlar.

YALMAR - *(hirsli-hirsli)*. Əlbəttə, gərək başımızı qataq.

GİNE - Hə, elə mən də onu deyirəm də.

YALMAR - Di yaxşı! Hm... *(Qregersə)*. Görürsən, çardaq nə yaxşı xəfədir? Bizim burda güllə atmağımızı da heç kim eşitmir. *(Tapançanı lap yuxarıdakı rəfə qoyur)*. Hedviq, tapançaya əl vurma ha! Bir gözü doludur, yadından çıxmasın.

QREGERS - *(tordan içəri baxır)*. Deyəsən orda ov tufənginiz də var.

YALMAR - Atamın köhnə tufəngidir. Atmır, deyəsən çaxmağı xarab olub; elə-belə qoymuşuq ora. Söküb-təmizləmək, yağlamaq, təzədən yığmaq lazımdır... Atam özü əlləşir, gərək nə olar.

HEDVİQ - (*Qregersin yanında*). Hə, şeylərin yerləri dəyişdirilib, təknənin qabağı açılıb, indi vəhşi ördəyi yaxşı görmək olur.

QREGERS - Mən elə ona baxıram. Deyəsən bir qanadı sallaqdır, hə?

YALMAR - O vaxt dənizdə güllə qanadından dəymişdi.

QREGERS - Bir ayağı da axsayır gərək ki. Ya elə deyil?

YALMAR - Deyəsən bir balaca.

HEDVİQ - İt qıçından tutub çıxarmışdı.

YALMAR - Amma belə baxanda elə bil ona heç nə olmayıb. Yenə yaxşı qalıb. Bir yandan güllə dəyib, bir yandan da it tutub...

QREGERS - (*Hedviqə baxa-baxa*). Üstəlik bir xeyli də... dənizin girdabında qalıb...

HEDVİQ - (*gülümsünür*). Düzdür.

GİNE - (*stolun ətrafında narahatlıqla*). Bu əcaib vəhşi ördəyə elə qulluq eləyirlər ki, elə bil şahzadə qıza qulluq eləyirlər.

YALMAR - Hm! Yaxşı, tez hazır olar?

GİNE - Bu saat. Hedviq, gəl mənə kömək elə.

Gine və Hedviq mətbəxə gedirlər.

YALMAR - (*yavaşdan*). Mənə belə gəlir ki, burda dayanıb qocaya baxmasan yaxşıdır. Ona baxanda xoşu gəlmir.

Qregers çardağın astanasından aralanır.

Həm də nə qədər ki, o biri qonaqlar gəlməyib, qapıları örtüm. (*Əlini yelləyir*). Kiş-kiş! Rədd olun görüm ha! (*Pərdəni qaldırıb qapıları çəkir*). Gördüyün bu mexanikanı mən özüm icad eləmişəm. Əlbəttə, fikirləşib tapmaq, quraşdırmaq, xarab olanda düzəldib qaydasına salmaq asan deyil. Bura üçün hökmən bu cür çəkilmə qapılar olmalıdır. Çünki adi açılan qapılar olsa, nə qədər yer tutardı. Açıq da ki, olmaz, toyuqlar, dovşanlar içəri, atelyeyə girəndə Gine hirslənir.

QREGERS - Əlbəttə, hirslənəcək də. Yəqin evin bütün işləri onun boynunadır.

YALMAR - Mən evin bütün işlərini onun öhdəsinə qoymuşam. Yoxsa elə olmasa, özümün daha vacib işlərimi görə bilmərəm.

QREGERS - Yəni hansı işlərini, Yalmar?

YALMAR - Bəs nə əcəb bu vaxta qədər xəbər tutmamısan? Heç olmasa, mənim hansı ixtira-axtarışlar apardığım haqqında soruşub öyrənəydin.

QREGERS - Nə ixtira-axtarışlardır elə?

YALMAR - Doğrudan eşitməmişən? Bəs axı, sizin orda, meşə cəngəlliklərində...

QREGERS - Yəni demək istəyirsən ki, nəşə ixtira eləmişən?

YALMAR - Tamam ixtira demək olmaz, axtarışlar aparıram. İş davam elətdirirəm. Sən özün bilirsən ki, mən bir işlə məşğul olanda ona soyuqqanlı yanaşa bilmirəm. Yəni əgər özümü fotoqrafıyaya həsr eləmişəmsə, deməli orda nəşə daha faydalı bir şey tapmalıyam. Yoxsa hər gəlib-gedənin şəklini çəkməkdən nə olacaq.

QREGERS - Elədir. Elə bir az qabaq arvadın da o barədə danışdı.

YALMAR - And içmişəm ki, əgər özümü, bütün qüvvəmi bu sənətə həsr eləyirəmsə, onu elə bir zirvəyə çatdıracağam ki, o əsl incəsənət kimi, elm kimi yüksək səviyyəyə qalxsın. Ona görə də hər foto ilə bir ixtira eləmək, nəyisə kəşf eləməyə çalışıram.

QREGERS - Axı necə? Bu ixtira, bu kəşf necə ola bilər?

YALMAR - Bilirsən, əzizim, gəl hələlik onun xırdalıqlarını soruşma. Onların hamısını izah eləmək çox uzun çəkir. Elə də fikirləşmə ki, mən ancaq şöhrət axtarıram. Yox. Onu da bilirsən ki, mən tək özüm üçün çalışıb-əlləşən adam deyiləm. Əslində mənim fotoqrafiya ilə bağlı qarşımda çox böyük bir məqsəd durur.

QREGERS - Axı nə məqsəddir elə?

YALMAR - Nə olacaq? Görmürsən saçı-saqqalı ağarmış atam haçandan dərd içindədir?

QREGERS - Atanı deyirsən? Məlumdur ki, qocalıb, indi sən onun üçün neyləyə bilərsən ki?

YALMAR - Mən onun Ekdal adının şərəfini, şöhrətini özünə qaytarmaq istəyirəm. Çünki ancaq o vaxt onun ləyaqət hissi dirçələ bilər, onu ayağa qaldırar.

QREGERS - Deməli, sənin həyatının əsl məqsədi budur.

YALMAR - Mən fəlakətə uğramış qocanı, nəhayət xilas etmək istəyirəm. Axı sən özün yaxşı bilirsən ki, onun başına nə müsibətlər gətirilib. Yazıq atam, uzun-uzadı davam edən o qədər istintaqlardan necə başını itirmişdi... İndi dovşan vurduğumuz bu tapança da...Hm... O tapançadır ki, bizim nəslimizin faciəsində böyük rol oynayıb...

QREGERS - Tapança? Necə yəni?

YALMAR - Atamın həbs olunması barədə hökm oxunanda... tapança onun əlində idi...

QREGERS - Əlindəydi?

YALMAR - Bəli. Ancaq ürək eləmədi, qorxdı. Çünki çox üzülmüşdü, tamam ruhdan düşmüşdü. Bilmirəm, sən bütün bunları başa düşürsən, ya yox. Doqquz ayını vurub yan-yana düzən, iki podpolkovnik nəslindən olan zabit... Özün bilirsən də nə deyirəm, necəbəti nəsləndən olan adam... Qregers...

QREGERS - Bəli, çox gözəl başa düşürəm.

YALMAR - Mənsə çox şeyi anlamıram. Bax, bu tapança sonra da bizim ailəmizin həyatında ikinci dəfə böyük rol oynadı. Atama boz rəngli dustaq paltarı geyindirib həbsxanaya salanda... O-o-o! Bu, mənim həyatımın ən dəhşətli anlarıydı, inan! Baş vermiş dəhşətdən sanki evin pəncərələrinin pərdələri də sallanmışdı. Mən pərdələrin arxasından baxıb görəndə ki, evin qabağında, küçədə-bayırda günəş elə əvvəlki kimi öz işığını hər yana səpir, vəhşətdən yerə-göyə sığmırdım. Düşünürdüm ki, axı yer, göy bu dərdə necə dözürlü?! Görəndə ki, küçədə adamlar elə əvvəlki kimi gedib-gəlirlər, nə barədəsə danışirlar, gülürlər, gözlərimə inanmırdım, axı nə üçün belədir? Nə üçün gün tutulmur, bütün canlı həyat dayanmır, durmur. Bəlkə dayansaydı, sonra həyat yenidən başlayanda hər şey qaydasınca olardı, hər şey dəyişərdi.

QREGERS - Anam öləndə mən də elə düşünürdüm.

YALMAR - Hə, bax o anlarda Yalmar Ekdal həmin tapançanı öz ürəyinə tuşlamışdı.

QREGERS - Yəni sən istəyirdin ki...

YALMAR - Bəli.

QREGERS - Ancaq atəş açmadın.

YALMAR - Yox. Bu ən çətin anımda mən öz üzərimdə qələbə çaldım. Yaşamağa üstünlük verdim. Belə bir anda ölümdənsə həyatı seçmək, inan, son dərəcə çətin, ağlagəlməz bir haldı.

QREGERS - Hə...baxır kim üçün, necə...

YALMAR - Yox, sözsüz ki, bu belədir. Ancaq necə deyərlər, hər şərin özündə də bir xeyir var. Hazırda mənim axtarışlarım başa çatmaqdadır. Həkim Rellinq də bu fikirdədir ki, hər şey başa çatandan sonra atamın təzədən mundir geyinmək hüququ qaytarılacaq. Mən bunu özümə yeganə mükafat kimi tələb eləyəcəyəm.

QREGERS - Yəni o, mundir üçün belə dərd çəkir?..

YALMAR - Bəli, onun bütün dərdi-səri ancaq bu barədədir. Sən heç ağlına da gətirməzsən ki, mən bunun üçün nə qədər izzət çəkirəm. Görsən ki, hər dəfə evdə kiçik bir şənliyimiz olanda, Gine ilə toy günümüzü, ya nəyisə qeyd eləyəndə qoca öz keçmiş xoşbəxt anlarını, zabitliyini, ağ mundirli günlərini necə xatırlayır... Görsən ki, qapıda kiçik bir taqqıltı eşidəndə o, necə tez ayaqlarını çəkə-çəkə özünü bir yana verib gizlənir ki, heç kim onu bu görkəmdə görməsin... İndi özün fikirləş, oğul doğma atasının bütün bu izzətlərinə necə dözsün, hə?

QREGERS - Sən nə vaxt axtarışlarını başa çatdırarsan?

YALMAR - Aman allah, axı bunu mən qabaqcadan necə bilə bilərəm? Yaradıcılıq axtarışları, tapıntılar büsbütün adamın özündən asılı olan şey deyil. Çoxu adamın əhval-ruhiyyəsi ilə bağlıdır... ilhamdan asılıdır... Ona görə də indidən heç nə demək olmaz.

QREGERS - Amma hər halda iş gedir, eləmi?

YALMAR - Əlbəttə. Hər gün ancaq bu barədə çalışıram. Mənim ən ümdə məqsədim də odur. Hər gün səhər bir balaca çörək yeyən kimi otağın qapısını bağlayıb oturub işləyirəm. Özü də gərək heç kim mənə

az da olsa maneçilik törətməsin, məni tələsdirməsin, tamamilə sərbəst olum. Yoxsa heç nə alınmayacaq. Elə Relling də deyir ki, hər ixtira işi ancaq belə olmalıdır.

QREGERS - Bəs çardaqdakı bütün o işlər, o heyvanat səni işindən yayındırmır, fikirlərini dağıtmır?

YALMAR - Qətiyyəyən yox, əksinə. Axı insan bütün günü necə oturub baş sındıra bilər? Bu mümkün deyil. Ələlxüsus da belə çətin iş ola. Belədir ki, lazımı əhval-ruhiyyə, ilham gözləyəndə asudə vaxtı nə iləsə, tamam başqa şeylə məşğul olmalıyam ki, ruhlanım. Belə də eləyirəm. Başımı qata-qata bir də görürəm ki, oturub işləməyə həvəsim gəlib.

QREGERS - Əzizim Yalmar, mənə elə gəlir ki, sənə nəşə vəhşi ördəyin təsiri keçib.

YALMAR - Vəhşi ördəyin? Yəni nə mənada?

QREGERS - O mənada ki, sən də onun kimi zərbədən suyun dibinə getmisən, ancaq orda - lehməlikdə yosunlara ilişib qalmısan.

YALMAR - Bəlkə o mənada deyirsən ki, atama da, hələ üstəlik mənə də o bədbəxt ördək kimi ölüm gülləsi atılıb, bizi birdəfəlik öldürə bilməsə də, qanadlarımızı qırıb yanımıza salıb?

QREGERS - Yox, elə də yox. Mən heç də demək istəmirəm ki, sən də şikəst olmusan. Onu demək istəyirəm ki, sən də, Yalmar, suyun dibində ilişib qalmısan, girdabdasan. Elə bil dibə elə getmisən ki, orda - üfunətdə həmişəlik qalıb çürüyəsən.

YALMAR - Mən? Çürüyüb qalım? Çətin. Qregers, yaxşısı budur gəl heç belə sözləri dilinə də gətirmə.

QREGERS - Amma narahat olma. Mən səni bu girdabdan çıxarmağa çalışacağam. Sən onu bilirsən ki, mən də dünənki gündən özümün əsl həyat yolunu, həyat məqsədimi müəyyən etmişəm?

YALMAR - Ola bilər, inanıram. Ancaq xahiş eləyirəm məndə işin olmasın. Səni inandırırım ki, əgər mənim bəzi ruhi sarsıntılarımı nəzərə almasaq, əslində mən xoşbəxt adamam. Lap bir çox adamların arzu elədiklərindən də çox.

QREGERS - Sən özünü xoşbəxt hesab eləyirsən ona görə ki, artıq həmin ağrı-acılar demək olar ki, sizdən uzaqlaşdı.

YALMAR - Yox, əzizim Qregers, məni başa düşmədin, Zənnimcə, daha bir də bütün bu girdablar, lehmələr, nə bilim ağrı-acılar, xəstəliklər barədə danışmasan yaxşıdır. Mən belə söhbətlərə qəti öyrəşməmişəm. Mənim evimdə də heç vaxt belə xoşagəlməz sözlər olmayıb.

QREGERS - Bilirəm, bilirəm! İnanıram.

YALMAR - Həm də belə danışmalar mənə çox ziyandır. Şəxsən mən özümdə, ailəmdə heç bir girdab, üfunət əlaməti hiss eləmirəm. Adi kəsib fotoqrafam, özüm bilirəm neyləmək lazımdır... Deməli, qismət belə imiş... Ancaq bir şey var, mən axtarışlar aparıram, tapıram, yaradıram. Elə bu mənə bəsdir, qismətdən artıq yemək olmaz... O-o-o, səhər yeməyimizi təntənə ilə gətirirlər!

Gine və Hedviq pivə şüşələrini, araqla dolu kiçik qrafini, stəkanları və s. gətirirlər. Bu vaxt Molviklə Relling də giriş qapısında görünürlər. Hər ikisi şlyapasız, paltosuzdur. Molvik qara pərdədir.

GİNE - (*şüşələri stolun üstünə qoyur*). Gördünüz, əkizlər gecikmədilər.

RELLİNQ - Molvik uzaqdan yeməklərin iyini duymuşdu. Özü də, iyi ki duydu, daha onu saxlamaq mümkün deyil. Bir də salam, frü Ekdal.

YALMAR - Qregers, icazə ver elmlər namizədi Molviki sənə təqdim eləyim. Bu isə həkimdir - Relling... Hə, yadıma düşdü, deyəsən sən özün də onu tanıyırsan.

QREGERS - Belə, bir balaca.

RELLİNQ - E-e, bu ki kiçik Verle cənablarıdır. Düzdür, biz orda - Dağ vadisindəki zavodda sizinlə bir az tutuşmuşduq. Yəqin lap bu günlərdə gəlmisiniz.

QREGERS - Bu gün səhər.

RELLİNQ - Biz Molviklə sizdən aşağıdakı evdə yaşayırıq. Yəni haçan həkim, ya keşiş lazım olsa, xəbər eləyin.

QREGERS - Təşəkkür edirəm. Lazım gəlsə. Dünən biz on üç nəfər stol arxasında oturmuşuq.

YALMAR - Eh, deyəsən yenə nəşə bəd bir söz deyəcəksən.

RELLİNQ - Niyə narahat olursan, Ekdal, bəlkə deyəcəyim sözün heç sənə dəxli yoxdur.

YALMAR - Ailəyə görə çox istərdim ki, belə söhbətlər... Di gəlin əyləşək, yeyək, içək, şadlanaq.

QREGERS - Bəs atanı gözləməyək?

YALMAR - Yox, dedi ki, sonra onun yeməyini öz otağına göndərsinlər. Əyləş!

Kişilər stol arxasına əyləşirlər, yeyib-içməyə başlayırlar. Gine ilə Hedviq tələsik onlara qulluq eləyirlər.

RELLİNQ - Dünən Molvik yenə cürbəcür oyunlardan çıxıb, frü Ekdal.

GİNE - Belə de! Dünən yenə?

RELLİNQ - Gecə mən onu evə gətirəndə eşitmədiniz?

GİNE - Yox, necə olubsa eşitməmişəm.

RELLİNQ - Elə yaxşı ki, eşitməmişiniz. Bir hay-küy salmışdı ki, gəl görəsən.

GİNE - Yəni düz deyir, Molvik?

MOLVİK - Gecə hadisələrinin üstündən bir xəət çəkək. O, mən olmamışam, başqa Molvik olub.

RELLİNQ - (*Qregersə*). Bəzən onun ağına necə əcaib şeylər gəlırsə, elə bil onu qara basır, sayıqlayır.

Həmin vaxtlarda mənim çarəm ona qalır ki, gərək hökmən ona qoşulub harasa gedim, keflənək. Əsl məsələ burasındadır ki, bizim bu elmlər namizədi Molvik iblis kimi şeydir, adamı ovsunlayır.

QREGERS - İblis kimi?

RELLİNQ - Bəli, əsl iblis kimi.

QREGERS - Hm...

RELLİNQ - Onu da bilirsiniz ki, həmişə iblislər hamıya yolu düz getməyi təlqin edirlər. Ancaq özlərisə bir də baxıb görürsən ki, çəp gedirlər... Yaxşı, siz yenə orda, his-pas basmış zavoddasınız?

QREGERS - Son günlərə kimi hə.

RELLİNQ - Nə oldu, öz "tələblərinizlə" orada istədiyiniz şeyləri eləyə bildiniz?

QREGERS - Tələblərlə? (*Birdən yadına düşür*). Hə, əlbəttə!

YALMAR - Veksel göstəriridin, Qregers?

QREGERS - Eh, boş şeydir.

RELLİNQ - Hər halda göstəriridin. Orda bütün şəxsi mənafeyi ilə yaşayanların yanına gedib onlara nə isə öz "ideal tələblərini" bildirirdin.

QREGERS - O vaxt çox cavandım.

RELLİNQ - Tamamilə doğrudur, siz həqiqətən onda çox cavandınız. Elə ona görə də mənim orda yaşadığım bütün vaxt ərzində bir dəfə də görmədim ki, sizin bu "ideal tələblərinizə" əməl olunsun.

QREGERS - Elə sonralar da həmçinin.

RELLİNQ - Zənnimcə indi daha ağıllanarsınız, öz tələbkarlığınızı azaldarsınız.

QREGERS - Heç vaxt. Ancaq əsl insanla qarşılaşmış olsam.

YALMAR - Nə olar ki. Zənnimcə o da mümkün olar. Yağ varındır, Gine?

RELLİNQ - Molvikə də bir tikə piy ver.

MOLVİK - Brr! Yox, yox! Nə verirsiniz verin, piy yox!

Çardağ qapısının taqqıltısı eşidilir.

YALMAR - Hedviq, get aç, baban çıxmaq istəyir.

Hedviq gedib qapının bir tayını azca yana çəkir. Qoca Ekdal əlində dovşan dərisi ordan çıxır. Hedviq yenə qapını örtür.

EKDAL - Salam, cənablar! Yaxşı ov eləmişəm. Görün, necə yekəsini vurmuşam.

YALMAR - Özün də mənsiz soymusan!..

EKDAL - Hələ duzlamışam da. Dovşanın çox zərif əti olur! Özü də şirin! Dadlı-ləzzətli... lap qənd kimi.

Hə, nuş olsun, cənablar. (*Öz otağına gedir*).

MOLVİK - (yerindən sıçrayıb dik atılır). Bağışlayın... o məsələ... Mən daha dözə bilmirəm. Tez aşağı düşməliyəm...

RELLİNQ - Ay dost, sodalı su iç!

MOLVİK - *(bir-bir qapılara doğru yüyürür)*. U-u-u! *(Çıxıb qaçır)*.
RELLİNQ - *(Yalmar)*. İçək qoca ovçunun sağlığına!
YALMAR - *(Qədəhini onun qədəhinə vurur)*. Məzarın qırağında dayanmış idmançının sağlığına!
RELLİNQ - Ağsaqqalın sağlığına!..

İçirlər.

Yaxşı yadıma düşdü, bir de görüm, onun saçları çallaşib, yoxsa tamam ağarıb?
YALMAR - Sənə necə deyim? Həm elə, həm də belə. Əslinə qalsa, təpəsində lap az tük qalıb.
RELLİNQ - Hə, axı çox adam parik qoyur. Vallah sən xoşbəxt adamsan, Ekdal! Xoşbəxtsən ki, qarşına gözəl bir məqsəd qoymusan, daim vacib bir işə can atırsan!
YALMAR - Hələ atacağam da, inan!
RELLİNQ - Özü də elə mehriban həyat yoldaşın var ki... Gör bir zərif keçə ayaqqabılarında yırğalana-yırğalana necə o yan-bu yana gedir, necə sənə qulluq edir.
YALMAR - Hə, Gine... *(Başının işarəsi ilə onu çağırır)*. Sən doğrudan da mehriban həyat yoldaşı, gözəl insansan.
GİNE - Yaxşı-yaxşı, bəsdir məni tərif elədiniz.
RELLİNQ - Hedviq qaldı, Ekdal, hə?
YALMAR - *(həyəcanla)*. Hə, qızım qalıb! Hamıdan əvvəl qızımın sağlığı lazımdır. Mənim Hedviqim, bir bura gəl görüm. *(Onun başını sığallayır)*. Sabah nə günüdür, hə?
HEDVİQ - *(özünü darta-darta)*. Demə, ata, lazım deyil.
YALMAR - Fikirləşəndə ki, həmin günü təmtəraqla qeyd edə bilməyəcəyik, elə bil adamın ürəyinə bıçaq soxurlar. Neynək, qızım... biz bu bayramı çardaqda keçirərik...
HEDVİQ - Lap yaxşı olar, atacan!
RELLİNQ - Bir dayan, Hedviq, vaxt gələr biz sənənlə o çətin axtarışların ecazkar nailiyyətlərini görərik.
YALMAR - Hə, hə! Onda görərsən!.. Mən sənənlə gələcəyini təmin eləməliyəm, Hedviq. Sən bütün həyatını yaxşı yaşamalısən. Bunun üçün mənə hələlik bəzi şeylər lazımdır... Sonra isə bütün qazandıqlarım ancaq yoxsul zəhmətkeşlərə mükafatım olacaq.
HEDVİQ - *(onun boynunu qucaqlayaraq pıçıldayır)*. Mənim mehribanım, əziz atam!
RELLİNQ - *(Qregersə)*. Sizcə, görəsən dünyada ailənlə bir yerdə, yaxşı yemək-İçmək stolu arxasında oturmaqdan gözəl nə ola bilər?
YALMAR - Düzdür. Mən indi, bu stolun arxasında keçən anları ömrümün ən gözəl anları hesab eləyirəm.
QREGERS - Mənsə bu bataqlıq ab-havasında özümü qəti özüm kimi hiss edə bilmirəm.
RELLİNQ - Bataqlıq ab-havasında?
YALMAR - Sən yenə cəfəng sözlər danışırısan?!

GİNE - Cənab Verle, burda heç cür bataqlıq ab-havası ola bilməz. Çünki allahın hər verən günü evin havasını dəyişirəm.
QREGERS - *(stolun arxasından qalxır)*. Siz mənim burda duyduğum, hiss elədiyim üfunəti çətin ki, dəyişə bilərsiniz.
YALMAR - Üfunəti?!

GİNE - Görürsən bir, Ekdal?!

RELLİNQ - Bağışlayın, bəlkə bu üfunəti siz özünüzlə zavod çirkablığından bura gətirmisiniz?!

QREGERS - Bax, siz ancaq onu bacarırsınız ki, mənim bu sözlərimi tərsinə yozasınız. Sizə mən gətirmişəm bu üfunəti?!

RELLİNQ - *(ona yaxınlaşaraq)*. Qulaq asın, cənab kiçik Verle! Mən şübhə eləmirəm ki, siz bura da həmişə öz dal cibinizdə gəzdirdiyiniz "ideal tələblərinizlə" gəlmisiniz.
QREGERS - Mən o tələbləri həmişə sinəmdə gəzdirirəm.
RELLİNQ - Belədir, harda gəzdirirsiniz-gəzdirin, ancaq, lənət şeytana, nə qədər ki, mən burdayam, onları mənim qabağımda irəli sürməyin!
QREGERS - Yoxsa nə olar?

RELLİNQ - O olar ki, sizi pilləkənlərdən düz üzü aşağı buraxarlar, bildiniz?!

YALMAR - *(ayağa qalxır)*. Yaxşı, Relling!

QREGERS - Nə olar, buraxın...

GİNE - *(gəlib onların arasında dayanır)*. Yox, belə olmaz, Relling. Ancaq sizə də deyirəm, cənab Verle, orda, öz otağınızda sobayla törətdiyiniz üfunəti bura aid eləməyin, yaxşı deyil!

Giriş qapısının taqıltısı eşidilir.

HEDVİQ - Ana, qapı döyülür.

YALMAR - Hə, deyəsən, üstəlik kimsə də gəldi.

GİNE - Dayan, baxım görüm... *(Gedib qapını açır, tez də heyətlə geri çəkilir)*. Oh!..

VERLE - *(xəz paltoda astanadan içəri keçir)*. Xahiş edirəm, bağışlayın. Deyirlər mənim oğlum burda yaşayır, düzdür?

GİNE - *(həyəcədən boğula-boğula)*. Bəli.

YALMAR - *(Verleyə yaxınlaşır)*. Bəlkə cənab kommersant içəri buyursun?

VERLE - Təşəkkür edirəm. Mən ancaq oğlumla danışmaq istəyirəm.

QREGERS - Nə demək istəyirsən? Burdayam.

VERLE - Mən sənənlə sənənin otağında danışmaq istəyirəm.

QREGERS - Mənənin otağında? Yaxşı... *(Getmək istəyir)*.

GİNE - Yox-yox, ora hələ əməlli təmizlənməyib, səliqəsizdir.

VERLE - Onda dəhlizdə danışaq, ya necə? Mən sənənlə təkləkdə söhbət eləmək istəyirəm.

YALMAR - Cənab kommersant, siz burda da danışa bilərsiniz. Biz keçək qonaq otağına, Relling.

Yalmarla Relling sağdakı qapıya, Gine ilə Hedviqsə mətbəxə keçirlər.

QREGERS - *(bir qədər susandan sonra)*. Hə, indi təkik.

VERLE - Sən dünən işarə vururdun ki... Madam ki, o söhbətdən sonra Ekdalın evinə yığışmısan, onda elə bilirəm ki, mənə qarşı nəsə bir niyyətin var.

QREGERS - Niyyətim odur ki, Yalmar Ekdalın gözlərini açım. Qoy özünün bu dünyada düşdüyü vəziyyəti aydın görsün. Vəssalam.

VERLE - Deməli, sənənin dünən söylədiyən həyat məqsədinin bu imiş?

QREGERS - Bəli. Sən mənə bundan başqa şey verməmişən.

VERLE - Mən bəyəm bu vaxtaca bir şeylə sənənin ürəyinə dəymişəm? Qregers?

QREGERS - Sən mənənin ürəyimə yox, bütün həyatıma dəymişən. Hələ anamı demirəm... Ancaq bütün bunlarla bərabər sənə minnətdaram ki... Bəlkə də bütün bunlar olmasaydı, indi mən vicdan əzabı çəkməzdim.

VERLE - Ah, indi bildim ki, sənənin vicdanının çox şeyi ayırd eləyə də bilmir!

QREGERS - Mən gərək hələ sən leytenant Ekdalı tora saldığın vaxtlarda sənə qarşı çıxaydım. Heç nə olmasa da, gərək o vaxt sənənin hiylələrini açıb ona xəbərdarlıq edəydim, işin nə yerdə olduğunu anladaydım.

VERLE - Nə deyirəm ki, əgər bilirdinsə gərək deyəydin.

QREGERS - Ürək eləmədim. Çox qorxaq idim. Səndən çəkinirdim. Məni çox qorxuzmuşdun - onda da, sonralar da.

VERLE - Deməli, indi qorxun daha keçib-gedib.

QREGERS - Şükür ki, nəhayət. Qoca Ekdala, mənə, üstəlik də başqalarına edilən bütün o günahları heç vaxt heç nəylə yumaq mümkün olmayacaq. Olsa-olsa, ancaq Yalmarı salındığı yalan və riyə torlarından xilas eləyə bilərəm.

VERLE - Yəni bununla böyük bir xeyirxahlıq göstərmək istəyirsən?

QREGERS - Çox güman edirəm ki, göstərəcəyəm.

VERLE - Sən yəni elə bilirsən ki, fotoqraf Ekdal buna görə sənə minnətdarlıq eləməyə qabil adamdır?!

QREGERS - Bəli, qabil adamdır!

VERLE - Hm... Baxarıq.

QREGERS - Ondan başqa... ümumiyyətlə əgər mən yer üzündə yaşayıramsa, gərək onda hər cür insan münasibətlərindən ağrıyan xəstə vicdanım üçün həmişə dərman tapmağa çalışım.

VERLE - Heç vaxt tapa bilməyəcəksən. Sənin hələ uşaq yaşlarından vicdanın xəstədir. Anandan keçib bu sənə, Qregers. Onun sənə verdiyi varislik ancaq bu olub.

QREGERS - (*nifrət dolu təbəssümlə*). Sən hələ də heç cür bağışlaya bilmirsən ki, qazanmaq istədiyini nə qədər var-dövlət ona görə heç-puç olub.

VERLE - Mətləbə dəxli olmayan şeylərə baş aparma... De görüm heç bilirsən ki, fotoqraf Ekdala təlqin etdiyini yol nə dərəcədə düzdür, ya yox?

QREGERS - Qəti inanıram ki, düzdür.

VERLE - Bilsəydim heç bu qədər yolu gəlməzdim, əziyyət çəkib bu qədər pilləkənləri də qalxmazdım. Belə çıxır ki, bu saat sənin evə getmək istədiyini, ya istəmədiyini də soruşmaq artıqdır.

QREGERS - Elədir, soruşmağına dəyməz.

VERLE - Onda yəqin ki, firmaya da şərikin olmaq istəməyəcəksən?

QREGERS - Yox.

VERLE - Çox gözəl. Onda belədir, mən ikinci dəfə evlənməyə hazırlaşırım, səninlə əmlakı bölməliyik.

QREGERS - (*tez*). Yox, mən istəmirəm.

VERLE - İstəmirsən?

QREGERS - Vicdanım yol vermir.

VERLE - (*az sonra*). Yenə zavoda qayıtmaq istəyirsən?

QREGERS - Yox. Mən daha sənə xidmət eləmirəm.

VERLE - Bəs onda nə işlə məşğul olacaqsan?

QREGERS - Ancaq qarşıma qoyduğum məqsədi həyata keçirməklə məşğul olacağam, vəssalam.

VERLE - Yaxşı, bəs sonra? Nəylə yaşayacaqsan?

QREGERS - Bir az pul yığmışam, onunla.

VERLE - Çox çatar?

QREGERS - Bəs necə, ömrümün axırına kimi.

VERLE - Bu nə deməkdir?

QREGERS - Mən daha sənə cavab verməyəcəyəm.

VERLE - Onda xudahafiz, Qregers.

QREGERS - Xudahafiz.

Verle gedir.

YALMAR - (*qonaq otağından başını çıxarır*). Deyəsən getdi.

QREGERS - Hə.

Yalmarla Relling gəlirlər. Gine ilə Hedviq də mətbəxdən çıxırlar.

RELLİNQ - Naharımız haram oldu.

QREGERS - Yalmar, geyin, səninlə bir xeyli gəzib-dolanmalıyam.

YALMAR - Məmnuniyyətlə. Atan nə üçün gəlmişdi? Nəsə mənimlə əlaqədardı?

QREGERS - Gedək, danışarıq. Mən gedim paltomu götürürəm. (*Gedir*).

GİNE - Sən onunla getmə, Ekdal.

RELLİNQ - Mən də elə bilirəm, getmə. Qal burda. Getsən, o səni çaşdırar.

YALMAR - (*şlyapasını və paltosunu götürür*). Bu nə deməkdir? Gənclik dostum ürəyini mənə boşaltmaq istəyir, mən də getməyim?..

RELLİNQ - Lənətə gələsən, şeytan, görmürsən ki, onun başı xarab olub, ağılı yerində deyil, altı-beş vurur?

GİNE - Heç bilirsən ki, onun anasının da hərdənbir bu cür tutması tuturdu?

YALMAR - Deməli, əsl dost məsləhətinə daha çox ehtiyacı var. (*Gineyə*). Sən yaxşısı budur günorta yeməyini gecikdirmə. Hələlik. (*Gedir*).

RELLİNQ - Çox heyiflər olsun ki, bu yekəbaş o qədər şaxtaların birində yerin dibinə batıb qalmadı.

GİNE - Aman allah!.. Siz nə danışırırsınız?!

RELLİNQ - (*öz-özünə danışmış kimi*). Bəli, mənəm bu məsələ barəsində öz mülahizəm var.

GİNE - Siz necə bilirsiniz, o, doğrudan da dəlidir?

RELLİNQ - Heyif ki, yox. O, sənə yaxşı tanıdığım, bildiyin adamlara nisbətən dəli deyil. Amma hər halda ağıllı da deyil.

GİNE - Bəs ona nə olub?

RELLİNQ - Bilirsinizmi, frü Ekdal, o, düzlük bəlasına mübtəla olub, onunla alışıb-yanır.

GİNE - Düzlük bəlasına?

HEDVİQ - Yəni o da xəstəlikdir?

RELLİNQ - Bəli, bəli, özü də bizim milli xəstəliyimizdir. Ancaq çox az-az hallarda baş verir. (*Gineyə baş əyir*). Qonaqlığınıza görə çox sağ olun. (*Gedir*).

GİNE - (*narahatlıqla otaqda gəzişir*). Ah, Qregers Verle, Qregers Verle! O həmişə... belə təhlükəli olub.

HEDVİQ - (*stolun yanında dayanıb sınaqçı nəzərlərlə anasına baxır*). Bütün bunlar necə də qəribədir?!

DÖRDÜNCÜ PƏRDƏ

Yenə Yalmar Ekdalın pavyonu. Otağın ortasında mahudla örtülü foto aparatı, onun oturacağı, iki stul və s. var. Hiss olunur ki, indicə burada şəkil çəkilmişdir. Axşam çağdır, günəş quruba çəkilir; bir azdan otağa qaranlıq çökəcək.

GİNE - (*əlində kaset və yaş neqativ giriş qapısında dayanıb, koridorda kiməsə*). Yaxşı, arxayın olun! Nə vaxt demişəm onda da gəlin. Əvvəlki bazar ertəsinədək hazır olacaq... Sağ olun!

Həmin adamın pilləkənlərdən necə düşməsi eşidilir. Gine qapını örtür, neqativi kasetə yığıb örtülü aparatın içərisində yerləşdirir.

HEDVİQ (*mətbəxdən çıxır*). Getdilər?

GİNE - (*otağı yır-yığış eləyir*). Hə, şükür allaha, birtəhər axır ki, yola saldım.

HEDVİQ - Bəs heç demirsən ki, bu vaxtacı atam niyə gəlib çıxmadı.

GİNE - Sən yəqin bilirsən ki, Rellinqin otağında deyil?

HEDVİQ - Orda yoxdur. Bu saat özüm dal qapıdan aşağı düşmüşdüm, soruşdum.

GİNE - Xörək də qalıb soyuyur.

HEDVİQ - Həmişə bu vaxtacı harda olsaydı, vaxtında gəlib yeməyini yeyərdi.

GİNE - Yəqin hardadırsa gecikib, indi gələr.

HEDVİQ - Kaş tez gələydi! Nədənsə qorxuram.

GİNE - (*birdən bərkdən*). Odu ey gəldi!

Yalmar Ekdal qapının girəcəyində görünür.

HEDVİQ - (*onun üstünə atılaraq*). Ata! Bayaقدan səndən nigaran qalmışdıq, çox...

GİNE - (*çəpəki onu süzə-süzə*). Bu vaxtacı hardaydın, Ekdal?

YALMAR - (ona baxmadan). Nə işə bir az ləngidim. (*Paltosunu çıxarır. Gineylə Hedviq ona kömək etmək istəyirlər, qoymur*).

GİNE - Yəqin Verle ilə bir şey yemirsən?

YALMAR - (*paltosunu asa-asa*). Yox.

GİNE - (*mətbəxə tərəf gedə-gedə*). Qoy xörəyini gətirim.

YALMAR - Yox, lazım deyil, hələ istəmirəm.

HEDVİQ - *(yənə Yalmarə yaxınlaşır)*. Ata, nə üçün keyfin yoxdur?

YALMAR - Kefim yoxdur. Eybi yox, keçər. Qregerlə bu getmək məni lap yordu.

GİNE - Ekdal, o sənə münasib adam deyil, bilirsən? Sən elə adamlara alışmamısan.

YALMAR - Hm... Deyəsən dünyada hələ çox şeylərə alışmalı olacağam. *(Otaqda gəzişir)*. Mən olmayanda gələn olmuşdu?

GİNE - Yox, həmin iki nəfərdən başqa heç kim.

YALMAR - Heç təzə sifariş olmayıb?

GİNE - Bu gün yox.

HEDVİQ - Görərsən, ata, sabah hökmən olacaq.

YALMAR - Olmağı yaxşıdır. Mən sabahdan öz işimlə daha ciddi məşğul olmalıyam.

HEDVİQ - Sabahdan? Bəyəm bilmirsən sabah nə günüdür?

YALMAR - Hə, yadıma düşdü. Birisi gündən. Özü də bundan sonra hər şeyi özüm eləyəcəyəm. Özüm, tək özüm eləmək istəyirəm.

GİNE - Başa düşürəm, bu nə deməkdir, Ekdal? Sən təkbaşına o qədər işin öhdəsindən gələ bilərsən? Qoy gələnlərlə, sifarişlərlə mən məşğul olum, sən də öz işinlə, axtarışlarınla...

HEDVİQ - Ata, vəhşi ördəklə... toyuqlarla, dovşanlarla da mən.

YALMAR - Sən də bu həşərat-hüşəratla qurtar getsin! Sabahdan çardağa mənim heç ayağım da dəyməyəcək.

HEDVİQ - Ata, bəs sən mənə söz vermişdin ki, sabahki günü də lap bayram kimi keçirəcəyik?!

YALMAR - Hm... hə, demişdim. Yaxşı, birisi gündən. Mənimlə olsaydı, vallah, lap bu ördəyin başını üzüb atardım birdəfəlik canımız qurtarsın!

HEDVİQ - *(qışqırır)*. Vəhşi ördəyin?

GİNE - O nə üçün? Nə danışırsan?

HEDVİQ - *(Yalmarın qolunu dartışdırır-dartışdırır)*. Yox, yox, ata, elə demə, o mənimdir, mənim ördəyimdir!

YALMAR - Bilirəm, bilirəm, elə ona görə də əl vurmuram. Ürəyim gəlmir... sən qabağımı kəsirsən, Hedviq. Yoxsa mən kiminsə əlindən çıxan bir canlıni da evimdə, gözümün qabağında qoymazdım.

GİNE - Nəyə işarə vurursan? Yəni babanın o yazıq ördəyi əclaf Pettersendən almasını deyirsən?..

YALMAR - *(otaqda gəzişə-gəzişə)*. Belədir, mənim tələblərim... Necə deyim, özüm də bilmirəm... Yəni ideal tələblərim... Elə tələblər ki, bilirəm, mənim özümə də az baha başa gəlməyəcək. Ancaq onların üstündən... heç cür keçmək olmaz!

HEDVİQ - *(onun dalınca gedə-gedə)*. Sən yenə ördəyi, yazıq vəhşi ördəyi nəzərdə tutursan?

YALMAR - *(dayanır)*. Bayaq dedim ki, sənə görə ona toxunmayacağam. Başından bir tük də əsgik olmayacaq... Başa düş, dedim ki, ona toxunmayacağam. O, böyük məsələlərin yanında nədir ki? Mənim Hedviqim, sən get, get bir az gəz-dolan, bir az havanı dəyişsin, səhərdən bayıra çıxmamısan.

HEDVİQ - Yox, bu gün istəmirəm.

YALMAR - Dedim get. Elə bil gözlərin lap yığılıb, evin havası çox ağırdır, sənə belə olmaz. Nə qədər hava qaralmayıb, get.

HEDVİQ - Yaxşı, onda dal pilləkənlərlə düşürəm. Bir az o yan - bu yana yüyürürəm, gəzərəm, vəssalam. Paltom, şlyapam hardadır?.. A... əynimdədir ki... Ata, bax ha... mən burda olmayanda yazıq ördəyə bir şey olmasın...

YALMAR - Sənə dedim ki, heç bir lələyi də düşməyəcək.

(Hedviqi özünə tərəf çəkib köksünə sıxır). Hedviq, sən mənimləsən... Biz sənənləyik!.. Yaxşı, get, get!

Hedviq ata-anasına baş əyib mətbəxə keçir. Yalmar başaşağı, fikirli-fikirli gəzişir.

Gine!

GİNE - Nə var?

YALMAR - Sabahdan... ya da, yaxşı, birisi gündən... evin gəlir-çıxar xərclərinin hesabını özüm aparmaq istəyirəm.

GİNE - Özün aparmaq istəyirsən?

YALMAR - Hə. Evə cəmi nə qədər gəlir gəlir, onu bilmək istəyirəm.

GİNE - Aman allah, burda nə var ki, bil də.

YALMAR - Mən inanmıram ki... Mənə elə gəlir ki, evə əslində mən fikirləşəndən çox pul gəlir. (*Dayanıb ona baxır*). Düz deyirəm, yox?

GİNE - Onda elə çıxır ki, Hedviqlə mən xərcləyirik?

YALMAR - Düzünü də, kommersant Verle özünün yazıqöçürmə işlərinə görə mənim qoca atama nə qədər artıq pul verir, hə?

GİNE - Bilmirəm. Axı mən hardan bilə bilərəm ki, əslində nə qədər verməlidir, amma nə qədər verir.

YALMAR - Atam ondan təxminən nə qədər alır, hə? Onu da bilmirsən?

GİNE - Baxır, haçan az, haçan bir az çox. Mən onu bilirəm ki, onun burda təkbaşına nə qədər xərci varsa, elə o qədər də alır. Evə verdiyindən başqa olsa-olsa, bir az da cib xərci qalır ona.

YALMAR - Deməli, təkbaşına nə qədər öz xərci varsa, o qədər də verirlər. Bəs bu vaxtacan nə üçün bunu mənə demirdin?!

GİNE - Axı sənə necə deyədim? Bəyəm görmürdüm ki, o, sənə bir şey alanda necə sevinirsən?

YALMAR - İndisə məlum olur ki, onun bütün xərclərini artıqlaması ilə kommersant Verle verir!

GİNE - Onu öyrənib bilərik!

YALMAR - Lampanı yandır!

GİNE - (*yandırır*). Axı bir də, biz heç bilmirik ki, bu xərci kommersant özü çəkir, yoxsa yox. Bəlkə Qroberq çəkir?!

YALMAR - Əgər lap elədirsə də, onda bu fəndin özü nə deməkdir?.. Qroberq!..

GİNE - Axı mən hardan bilim? Mən ancaq onu bilirəm ki...

YALMAR - Hm...

GİNE - Onu bilirəm ki, bu üzüköçürmə işini babaya mən düzəltdim. Berta bizdə işləməyə başlayanda...

YALMAR - Sənə nə olub, səsin titrəyir?

GİNE - (*abajuru lampaya qoyur*). Səsim titrəyir?

YALMAR - Hə. Əllərin də əsir. Özün hiss eləmirsən?

GİNE - (*qətiyyətlə*). Düzünü de, Ekdal, Qregers mənim barəmdə sənə nə deyib?

YALMAR - Nə deyib?.. Mənə de görüm, sən... kommersant Verlenin evində xidmət eləyən vaxtlar aranızda nə münasibət olub?

GİNE - Heç nə. O vaxt heç nə. Düzdür, məndən əl çəkmirdi... Xanımsa elə fikirləşirdi ki, aramızda nəşə var, cürbəcür hoqqalar çıxarırdı. Gah məni döyürdü, gah danlayırdı. Elə ona görə də orada işləməkdən imtina elədim.

YALMAR - Onda deməli, sonra!

GİNE - Sonralar mən öz evimdə yaşayırdım. Anamsa, Ekdal, əslində sən fikirləşən qədər düz-əməlli qadın deyildi. O məni cürbəcür işlərə həvəsləndirirdi... bağ belə, bostan belə... Verlenin xanımı öldəndən sonra... o, dul idi.

YALMAR - Nə olsun ki?

GİNE - Yox, yaxşısı budur qoy hər şeyi deyim... Hə, onun xanımı ölmüşdü... İstədiyinə nail olmayınca məndən əl çəkmədi.

YALMAR - (*əllərini bir-birinə vurur*). Bu da mənim tək bircə övladımın anası! Bəs düz adamsansa, bu vaxtacan niyə məndən gizlədirdin?

GİNE - Hə, haqlısan, gərək deyədim. İndi başa düşürəm ki, çoxdan sənə deməliydim.

YALMAR - Çoxdan yox, lap əvvəldən. Onda bilərdim ki, sən əslində nəşən.

GİNE - Bəs əgər desəydim, məni alardımı?

YALMAR - Bilmirəm. Səncə alardım, ya yox?

GİNE - Nə bilim. Elə ona görə də demədim ki, məni almazsan. Özün bilirsən ki, mən səni necə sevirdim... Bir də axı kim özü-özünə düşmənlik eləyər? Mən bilə-bilə özümü bədbəxt eləməzdim.

YALMAR - (*otaqda gəzişə-gəzişə*). Bu da mənim Hedviqimin anası! Sən demə, bu vaxtacan məni əhatə eləyən hər şey... (*Təpiklə stulu vurub yıxır*). Sən demə mən öz evimə görə də, ailəmə görə də... kommersant Verleyə borcluyamış!

GİNE - Sən yəni indi bizim bu on dörd-on beş il bir yerdə yaşamağımıza peşmançılıq çəkirsən?

YALMAR - *(onun qabağında dayanır)*. De görüm, sən məni hörümçək toruna saldığına görə, üstəlik də cinayətkar ola-ola susduğuna görə bəri peşmançılıq çəkirsənmi? Cavab ver! Bunun üçün gecə-gündüz heç vicdan əzabı çəkirsənmi?

GİNE - Ekdal, əzizim, mən bütün günü ta axşamacan o qədər iş-güclə məşğul oluram ki, heç nə yadıma düşmür.

YALMAR - Yəni heç vaxt öz keçmişin barədə bir anlığa da olsa düşünürsən?

GİNE - Ekdal, vallah, mən artıq eşq-məhəbbət sözünü yaddan çıxarmışam da.

YALMAR - Sən bir kütlüyə bax, hissiyyatsızlığa bax! Sən demə heç peşmançılığın izi-əlaməti də yoxmuş! Di gəl hirsələnmə görüm necə hirsələnmişsən.

GİNE - Amma Ekdal, sən də mənə de görüm... əgər o vaxt sən bəxtinə mənim kimi bir qadın çıxmasaydı, indi sən vəziyyətin necə olardı?

YALMAR - Sənin kimi!..

GİNE - Bəli. Sən özün yaxşı bilirsən ki, mən həmişə səndən ciddi, səndən təmkinli olmuşam. Bir cəhətdən, əlbəttə, bu, belə də olmalıydı. Axı mən səndən də iki yaş böyüyəm.

YALMAR - Əgər sən olmasaydın mənə nə olardı?

GİNE - Bəyəm yadımdan çıxıb ki, sən məni almamışdan əvvəl nə idin, necə başını itirmişdin, necə yolunu azmışdın? Yoxsa danacaqsan?

YALMAR - Sən mənim o vəziyyətimə yolunu azmaq deyirsən? Əlbəttə, sən elə deyərsən. Axı sən hardan biləsən ki, mənim kimi daim ürəyi odla-alovla dolu olan bir adamın başı daim qalda olar.

GİNE -Başa düşürəm, ola bilər. Mən sənə başına vurmuram, minnət də qoymuram. Ancaq bu həqiqətdir ki, sən ancaq evli-ailəli olandan sonra dinclik tapdın, öz yoluna düşdün. Özün də yaxşı bilirsən ki, hər halda çox yaxşı ailə qurmuşuq. Çox çəkməz ki, gündəlik ev xərclərindən başqa Hedviq üçün də, mənim üçün də yaxşı əyin-baş ala bilərik, üstəlik yeməyimizə də yaxşı baxarıq...

YALMAR - Bəli, çirkab içində yaşaya-yaşaya, hörümçək toruna dözə-dözə!

GİNE - Fu, bütün bu sözlər o mürdardan keçib! Bilmirəm axı, hansı cəhənnəmdən o bu evə gəlib çıxdı?

YALMAR - Bu günədək mən elə bilirdim ki, öz sadə, pak ailələmlə xoşbəxtəm. Ancaq sən demə yanlış imiş. Bundan sonra daha mən axtarışlarımı aparmaq üçün öz qətiyyətimi saxlaya bilmərəm. Təmiz pak axtarışlar, tapıntılar üçün təmiz də ruh lazımdır. Belə görünür ki, mənim bütün tapmaq istədiklərim elə mənimlə birlikdə də ölüb gedəcək. Sonra bu da sənə keçmiş günahlarından birinə çevriləcək. Elə bir günah ki, səbəbkarı sənə əvvəlki günahlarındır.

GİNE - *(göz yaşını onu boğur)*. Yox, Ekdal, elə demə, mən həmişə ancaq onu fikirləşmişəm ki, neynəyim ki, səni razı salım.

YALMAR - Onda bəs səndən soruşuram, indi mən, ya mənim yerimdə ayrı bir ailə başçısı neyləməlidir? Vaxt vardı mən hələ o divanın üstündə uzanıb öz axtarışlarım üçün günlərlə baş sındırırdım. Həmişə də hiss eləyirdim ki, bir vaxt öz axtarışlarımı tapanda mən ən son anlardakı çətinliklərim, müsibətlərim üzərində qələbə çalacaq, hətta patenti əlimə aldığım gün mənim son günüm olsa da, mən qalib sayılacağam. O vaxt mən olsa-olsa ancaq bir şeyə sevinə bilirdim ki, ölsəm də, sən, yəni mənim dul qalan arvadım bəri məndən sonra firavan yaşayacaq, puluna, varına görə sənə ehtiram göstəriləcək.

GİNE - *(göz yaşlarını silə-silə)*. Ekdal, elə demə, Ekdal. Allah sənsiz bir günümü mənə göstərməsin!

YALMAR - Eh, indi bunların heç bir mənası yoxdur. Artıq hər şey məhv olub getdi.

Qregers Verle ehtiyatla giriş qapısını açıb otağa göz gəzdirir.

QREGERS - Gəlmək olar?

YALMAR - Buyur.

QREGERS *(gülümsünə-gülümsünə daxil olur, onlara əl uzadır)*. Hə, bir daha salam, mənim əzizlərim!.. *(Sınayıcı nəzərlərlə hər ikisini ayrı-ayrılıqda süzür. Yalmarı pıçıltıyla)*. Nə oldu, hələ mətləbə keçməmişən?

YALMAR - *(bərkdən)*. Keçmişəm!

QREGERS - Hə?

YALMAR - Bu saat mən öz həyatımın ən acı dəqiqələrini yaşayırdım.

QREGERS - Hesab eləmək olar ki, ən vacib bir iş görmüsən.

YALMAR - Hə. Hələ bir şey olmasa da, elə bil üstümdən ağır yük götürülüb.

GİNE - Allah köməyiniz olsun, cənab Verle!

QREGERS - (*sonsuz heyretlə*). Ancaq mən bir şeyi başa düşürəm ki...

YALMAR - Nəyi başa düşürsən?

QREGERS - Siz bu cür haqq-hesabın... keçmişlə çəkilən haqq-hesabın əslində nə demək olduğunu bilirsiniz?... Bilirsinizmi ki, yalnız bundan sonra onun xarabalıqları üzərində yeni, möhkəm həyat qurula bilər?! Yeni bir həyat, ailə həyatı. Orda daha yalandan, riyadan bir əsər-ələmət olmayacaq. Olmayacaq!

YALMAR - Bilirəm, səni yaxşı başa düşürəm.

QREGERS - Mən əmindim ki, bu saat qapıdan içəri girəndə iki ömür yoldaşının qəlbində doğan parlaq günəşin şəfəqləri gözlərimi qamaşdıracaq. Ancaq indi görürəm ki, uzun illərdən bəri buranı çulğalayan zülmət, ağır kəsif hava...

GİNE - Ah, belə de! (*Abajuru çıxarır*).

QREGERS - Siz məni başa düşmək istəmirsiniz, frü Ekdal. Yox, yox. Sizə bunun üçün hələ vaxt lazımdır... Bəs sən necə, Yalmar? Bilirəm, için için yeyir, bu keçmişlə hesablaşma sənə çox baha başa gəlib.

YALMAR - Əlbəttə, elədir. Ancaq o var ki, tək mənə yox.

QREGERS - Axı insanın dünyada illərdən bəri qərq olduğu zülmətdən xilas olarkən keçirdiyi hisslərdən gözəl nə ola bilər? İnsan o vaxt iqiqat xoşbəxtkdir ki, o, öz sevgisini, məhəbbətini aydınlığa çıxarır. Bunu dünyanın heç bir digər xoşbəxtliyi ilə müqayisə eləmək olmaz!

YALMAR - Yox, mən hələ bir az qabaq içdiyim zəhər badələrinə özümə gələ bilməmişəm.

QREGERS - Əlbəttə, sadə bir adam üçün bu, birdən-birə çətindir. O da sənə kimisi ola...

YALMAR - Düzdür, mənim peyğəmbərim, düzdür. Ancaq rica edirəm məni buna görə qınama, qınama, Qregers. Hələ vaxt lazımdır, vaxt özü hər şeyi həll edəcək.

QREGERS - Yalmar, sənənlə o vəhşi ördəyin arasında çox yaxınlıq var.

Relling daxil olur.

RELLİNQ - Nə oldu, yenə vəhşi ördək səhnədədir?

YALMAR - Bəli, kommersant Verlenin ovu ördək, qanadı ömürlük yaralanmış ördək.

RELLİNQ - Kommersant Verlenin?.. Siz yəni indi də ondan danışmağa başlamısınız?

YALMAR - Ondan, onun barəsində... Həm də öz barəmizdə!

RELLİNQ - (*Qregersə astadan*). Kaş bura gələndə yerdə ayağınız sınaydı!

YALMAR - Orda nə deyirsən?

RELLİNQ - Onu deyirəm ki, o burda türkcəyə yolu ilə müalicə eləməyə xəstə axtarır, amma yoxdur. Yaxşısı budur rədd olub getsin. Yoxsa burda sizə xəstə deyə-deyə aqlınızı başınızdan çıxarıb çöllərə salacaq.

QREGERS - Cənab Relling, iki adam birdən çöllərə düşməz. Olsa-olsa biri düşər. Digəri isə tamam müalicə olunub ağıllanacaq. Əlbəttə, həmin iki adamdan biri Yalmardır. O birisi isə qadındır. Şübhəsiz, çox çəkməz o da öz qəlbinin paklığı, təmizliyi ilə hər şeyi yaxşı-yaxşı götür-qoy eləyib əsl mətləb üstünə gələr. Mən buna əminəm.

GİNE - (*göz yaşları onu boğur*). Olmazdı ki, heç yaraları qanatmayaydınız, hər şey olduğu kimi qalaydı?

RELLİNQ - (*Qregersə*). Sizdən bir söz soruşmaq istəyirəm. Soruşmaq ayıb olmasın, deyin görək bu evdən nə istəyirsiniz?

QREGERS - Mən bu evdə əsl pak, həqiqi nikahın kökündəki üfunəti təmizləmək istəyirəm.

RELLİNQ - Yəni onların nikahının kökü təmiz deyil?

QREGERS - Çox təəssüf ki, yox. Zahirən bir çoxlarının nikahından təmizdir. Ancaq kökündə çirkab var. Təmiz, pak nikah deyil.

YALMAR - Relling, sən heç vaxt insan həyatının ideal tələbləri barədə düşünməmişən!

RELLİNQ - Boş sözdür, mənim əzizim!.. İcazə verin bir söz soruşum, cənab Verle. Siz bu vaxtadan çox həqiqi pak nikahlı adamlar görmüsünüz?

QREGERS - Düzünü desəm, heç birini də görməmişəm.

RELLİNQ - Mən də.

QREGERS - Gördüklərim ər-arvadların hamısı demək olar ki, bir-birinə zidd adamlar olub. Vaxt olub ki, dəfələrlə özüm onları yaxından müşahidə eləmişəm. Görmüşəm ki, əslində onlar özlərinin bu təzadlı nikahları ilə bir-birlərini şikəst eləyirlər.

YALMAR - İnsan özü kimi yaşamaq üçün lazım olan bütün mənəvi dayaqlarını itirir. Əsl dəhşət də bundadır.

RELLİNQ - Düzünü desək, mən heç vaxt evlənməmişəm. Ona görə də belə şeylər haqqında mühakimə yürütməyə ürək eləmirəm. Ancaq bir şeyi bilərəm ki, əgər nikahdan söhbət gedirsə, uşaq kənardə qala bilməz. Bu, ona da aiddir. Özü də çox aiddir. Onu bu ata-ana məsələləri ilə qəti narahat etmək olmaz, bildiniz?

YALMAR - O!.. Hedviq!.. Mənim bədbəxt Hedviqim!

RELLİNQ - Buyurun! Siz Hedviqi bu iş necə calaşdırırsınız? Siz hər ikiniz yaşlı adamlarsınız. Öz aranızda neyləyirsiniz eləyin, lap dalaşın, boğuşun, ancaq Hedviqlə ehtiyatlı olun. Yoxsa peşiman olarsınız, çox peşiman olarsınız.

YALMAR - Peşiman olarıq?

RELLİNQ - Bəli. Qız özü də bədbəxt olar... Üstəlik siz də ağ gün görməzsiniz.

GİNE - Siz bunu nəyə görə deyirsiniz, Rellinq?

YALMAR - Mənə belə gəlir ki, gözlərinə təsiri olmaz...

RELLİNQ - Söhbət gözlərindən getmir, yaşından gedir. Bu saat onun yaşının ən qorxulu keçid dövrüdür, beynində cürbəcür fikirlər tufan qoparır. Ona görə də əgər aranızda bir şey olsa, onun beynində qarışıqlıq ola bilər.

GİNE - Hə, orası elədir. Axır vaxtlar doğrudan da onda nəsə çox qəribə hallar görürəm. Bir də görürsən beyninə salıb ki, mətbəxdə odla oynasın. Deyir ki, odu atıb-tutmaqdan xoşu gəlir. Başımın üstünü kəsdirib dayanıram ki, evi yandırmasın.

RELLİNQ - Görürsünüzmü? Mən tamamilə düz başa düşmüşəm.

QREGERS - (*Rellinqə*). Bütün bunlar fərziyyədir. Deyin görüm öz fikrinizi daha nəylə izah edə bilərsiniz?

RELLİNQ - (*qaşqabaqlı*). Mənim əzizim, ancaq onun keçid dövründə olması ilə.

YALMAR - Yox, nə qədər ki, onun atası sağdır... mən hələ ölməmişəm!..

Giriş qapısının taqqıltısı eşidilir.

GİNE - Sss! Edkal, deyəsən gələn var. (*Bərkdən*). Buyurun!

Frü Sörbiy bayır geyimində daxil olur.

FRÜ SÖRBİY - Axşamınız xeyir.

GİNE - (*ona doğru gedir*). Ah, sənsən, Berta?!

FRÜ SÖRBİY - Hə, mən özüməm. Amma deyəsən yaxşı vaxtda gəlməmişəm. Sizə maneçilik...

YALMAR - Nə danışırırsınız?! Elə birbaşa evdən gəlmisiniz?..

FRÜ SÖRBİY - (*Gineyə*). Açıgını deyim ki, bu qədər kişinin bu saat burda olacağını heç ağıma gətirməzdim. Elə belə sizə baş çəkməyə, həm də vidalaşmağa gəldim.

GİNE - Nə olub, hara gedirsən?

FRÜ SÖRBİY - Dağ vadisinə... Bu gün günortadan sonra cənab Verle getdi, sabah sübh tezdən də mən gedirəm. (*Ötəri Qregersə*). Sizə çoxlu salam-duasını çatdırıram.

GİNE - İşə bax!..

YALMAR - Deməli, cənab Verle getdi! Siz də onun dalınca gedirsiniz.

FRÜ SÖRBİY - Hə, necə bəyəm, Ekdal?

YALMAR - Onu deyə bilərəm ki, özünüzdən muğayat olun!

QREGERS - Sən heç bilirsən məsələ nə yerdədir? Mənim atam Sörbiylə evlənir.

YALMAR - Evlənir?

GİNE - Aha! Belə de, nəhayət, Berta!

RELLİNQ - (*mütərəddid səslə*). Quraşdırma nikahdır.

FRÜ SÖRBİY - Xeyr, əzizim Rellinq, lap əsl nikahdır.

RELLİNQ - Bu neçənci dəfə ərə getməkdir?

FRÜ SÖRBİY - Daha axırıncı dəfədir. Verle artıq bütün kağızları düzəldib. Orda, zavodda özümüzçün səssiz-küysüz toy eləyəcəyik.

QREGERS - Deməli, olacaqsınız mənim ögey anam. İcazə verin sizə xoşbəxtlik arzulayım.

FRÜ SÖRBİY - Əgər ürəkdən deyirsinizsə, minnətdaram. Mən elə bilirəm ki, biz bu evlənməyimizlə xoşbəxt olacağıq. Verle də, mən də.

RELLİNQ - Əlbəttə, tamam xatircəm ola bilərsiniz. Çünki hamı da bilir ki, kommersant Verle heç vaxt nə içib yıxılan deyil, nə də arvad döyən-söyən deyil. Dünyadan köçən arvadları ilə də belə olub.

FRÜ SÖRBİY - Ah, siz allah, ölüləri bura qatmayın. Berta onların heç birindən əskik deyil.

RELLİNQ - Hər halda kommersant Verlenin üstünlükləri daha çoxdur.

FRÜ SÖRBİY - Bir şey var ki, o, özündəki yaxşı cəhətləri qoruyub saxlayıb. Kim nə eləyirsə özünə eləyir.

RELLİNQ - Bu gün Molviklə ay vuracağıq ha!

FRÜ SÖRBİY - Lazım deyil, Rellinq, xahiş edirəm, mənim xatirimə.

RELLİNQ - Dünyada vurmaqdan başqa şey qalmayacaq. (*Yalmar*). Sən də bizimlə gedəcəksən.

GİNE - Yox, Yalmar sizin oyunlara qoşulan deyil!

YALMAR - (*əşəbilyini zorla gizlətməyə çalışaraq*). Sən kəs səsini!

RELLİNQ - Di sağ olun, frü... Verle! (*Gedir*).

QREGERS - Deyəsən, həkim Rellinqlə çoxdan tanışsınız.

FRÜ SÖRBİY - Bəli, biz çoxdanın tanışyıq. Vaxt vardı ki, onunla yaxınlığımız... az qalmışdı ki, ciddiyyətə gətirib çıxarsın.

QREGERS - Yəqin xoşbəxtlikdən gətirib çıxarmadı.

FRÜ SÖRBİY - Əlbəttə. Ancaq mən həmişə ehtiyatlı olmuşam, heç vaxt hissiyyətə qapılmamışam. Belə məsələlərdə qadın öz işini möhkəm tutmalıdır.

QREGERS - Bəs heç qorxmursunuz ki, mən sizin bu köhnə tanışlığınızı atamın qulağına pıçıldaıyaram?

FRÜ SÖRBİY - Bəs siz heç fikirləşmirsiniz ki, bəlkə mən özüm bunu çoxdan ona demişəm?

QREGERS - Belə de!

FRÜ SÖRBİY - Mən öz işimi hər barədə möhkəm tutmuşam. Yəni bəzi canıyanan adamlar mənim haqqımda ona nə deyəcəklərsə, hamısını qabaqcadan özüm ona demişəm. O da öz ürəyindəki bütün sözlərini mənə danışmış, mən də.

QREGERS - Yəni o qədər ürəyiaçıq adamsınız ki, özünüz hər şeyi ona danışsınız.

FRÜ SÖRBİY - Onsuz da mən həmişə ürəyiaçıq olmuşam. Biz qadınlar üçün belə olmaq daha sərfəlidir.

YALMAR - Bu barədə sən nə deyə bilərsən, Gine?

GİNE - Qadınların hamısı bir cür olmur. Biri belə hesab edir, o birisi başqa cür.

FRÜ SÖRBİY - Orası elədir, Gine. Ancaq mənim zənnimcə ən yaxşısı belə olmaqdır. Çünki əlbəttə, əgər mən belə eləməseydim, yəqin Verle də özünün bütün keçmişlərini tamam açıq-saçıqlılıqla mənə danışmazdı. Hə, bax, biz elə bununla da bir-birimizi bağışladıq. İndi bundan sonra daha mən əminəm ki, o heç vaxt heç nəyi məndən gizlətməyəcək, həmişə uşaq kimi hər şeyi özü mənə danışacaq. Gör o, həm də mənə nə deyir. Deyir ki, heç əvvəllər belə deyildi. Ha istəyirmiş ki, belə olsun, ola bilmirmiş. Çünki cavanlığında o cür gümrəh, coşğun olan kişi, həmişə evdə quru öyüd-nəsihətdən başqa heç nə eşitmirmiş. Özü də yerli-yersiz. Axı bəyəm kişiyyə nə qədər ibrət dərsi oxumaq olar, hə? Mən bütün bunların hamısını özüm onun danışığından başa düşmüşəm...

GİNE - Düz sözə nə deyəsən?

QREGERS - Yaxşı, əgər burda ancaq bu cür söhbətlər gedəcəksə onda mən gedim.

FRÜ SÖRBİY - Yox, getməyin, mən daha heç nə danışmayacağam. Bütün bunları ancaq ona görə deyirəm ki, bilirsiniz ki, mən heç də onu ələ almağa can atmıram, qətiyyə. Elə bilirsiniz ki, mən ona razılıq verməklə çox ağ günə çıxmışam, bəxtəvər olmuşam? Bir yandan bəlkə də belədir. O biri

yandansa yox. Çünki onun taleyi... Çox çəkməyəcək ki... o, tamam köməyə möhtac olacaq. Əlindən tutan, qulluğunda duran lazım olacaq. Ona mən baxacağam, nə qədər ömrü var ona mən qulluq eləyəcəyəm.

YALMAR - Siz necə dediniz? Tamam köməyə möhtac olacaq?

QREGERS - (*frü Sörbiyə*). Hə, hə, ancaq burda o barədə danışmaq lazım deyil.

FRÜ SÖRBİY - Onsuz da gizli deyil. Məlum məsələdir ki, çox çəkməyəcək onun gözləri tutulacaq.

YALMAR - (*heyətlə*). Gözləri tutulacaq? Qəribədir. Deməli kor olacaq.

GİNE - Bəyəm az adam kor olur.

FRÜ SÖRBİY - O cür iş-güc adamı üçün gör bu nə deməkdir. Hə, mən gücüm çatan qədər çalışacağam ki... o korluq çəkməsin, şikəstliyini çox hiss eləməsin. Deyəsən, başımız çox söhbətə qarışdı. Mən getməliyəm. O qədər işim var ki... Hə, Ekdal, onu sənə demək istəyirdim: əgər Verle bir şeyçün sizə lazım olsa, Qroberqə deyın, çatdırar.

QREGERS - Yalmar Ekdal çətin ki, bunun üçün sizə çox sağ ol desin...

GİNE - Düzdür, Berta, Ekdal daha kommersant Verledən heç bir şeyçün minnət götürmək istəmir.

YALMAR - (*yavaşdan, vüqarla*). Gələcək ərinizə məndən salam yetirin. Onu da deyın ki, lap yaxın vaxtlarda mən mühasib Qroberqin yanına gedib...

QREGERS - Necə? Nə istəyəcəksən?

YALMAR - Yəni deyirəm ki... mühasib Qroberqin yanına gedib kommersanta nə qədər borclu olduğumu hesabladacağam. Görüm öz şərəfim, namusum üçün ona nə qədər borcluyam? Ha-ha-ha! Öz şərəfim, namusum üçün! Nə isə, daha bəsdir. Hamısını, hamısını qaytaracağam. Özü də faizləri ilə, beş yüz faiz artıqlaması ilə.

GİNE - Ay Ekdal, əzizim, axı buna hardan gücümüz çatacaq?

YALMAR - Zəhmət olmasa, gələcək ərinizə çatdırın ki, mən gecə-gündüz öz axtarışlarımla çalışıram. Deyin ki, bu, nə qədər ağır olsa da, borc əzabından ağır deyil. Bu əzabdan xilas olmayınca ölümə də can verməyəcəyəm. Yeganə çıxış yolum axtarışlarım, tapıntılarımdır. Əsl nailiyyətə çatandan sonra əldə edəcəyim bütün gəlirim hamısı sizin gələcək ərinizə, mənim ondan tamam azad olmağım naminə sərf olunacaq.

FRÜ SÖRBİY - Heç nə başa düşmürəm. Deyəsən, burda nəşə gözlənilməz bir hadisə baş verib.

YALMAR - Bəli, elədir ki, var.

FRÜ SÖRBİY - Yaxşı, xudahafız. Gine, səninlə yenə bəzi şeylər haqqında danışmaq istəyirdim. Eybi yox, qalsın gələn dəfəyə. Xudahafız.

Yalmarla Qregers dinmədən baş əyirlər. Gine onu qapıyadək ötürmək üçün irəli çıxır.

YALMAR - Kandaracan bəsdir, Gine!

Frü Sörbiy çıxır. Gine onun ardınca qapını örtür.

Belə, Qregers, deyəsən bu borcu verməyi qərara almağımın özü də bir yüngüllükdür.

QREGERS - Özünü yorma, tez üzülərsən.

YALMAR - Özgə çarəm yoxdur. Zənnimcə ən düzgün işi mən edirəm.

QREGERS - Əgər elə olmasaydı, mən sənəin xətrini istəməzdim.

YALMAR - Görünür bunun üçün ailənin bir çox istəklərinə hələ çox dözməli olacağam. Bir ata kimi, ailə başçısı kimi bu, çox çətinidir. Ancaq özgə çarə yoxdur. Bu barədə danışmağa dəyməz. Yoxsa içərimdəki ikinci mən rahatlıq vermir, qəlbimi didir.

QREGERS - (*əlini onun çiyinə qoyur*). Yalmar, əzizim... düzünü de, mənim gəlməyimdən acıqlanmısan ki?

YALMAR - Yox, niyə?

QREGERS - Hər şeyi sənə açıb danışmağımdan peşiman deyilsən ki, hə?

YALMAR - (*bir qədər əsəbiliklə*). Qətiyyə! Əksinə. Ancaq bir şey var ki... Bir haqsızlığa çox hirsələnirəm.

QREGERS - Nəyə?

YALMAR - Ona hirsənirəm ki... Bilmirəm, sənin atan barədə çəkinmədən səninlə açıq danışa bilərəmmi?

QREGERS - Xahiş edirəm, mənə görə çəkinmə.

YALMAR - Yaxşı. Düzü, mənə o hirsəndir ki, əslində bu saat sənin atanın nikahı mənim ailə nikahımdan qat-qat təmizdir.

QREGERS - Nə üçün? Axı nəyə əsasən belə deyirsən?

YALMAR - Ona görə ki... əslən düzü belədir. Bax sənin atan hal-hazırda Berta Sörbiylə nikahında heç bir yalana, hiyləyə əl atmırlar ki? Yox. Bir-birlərindən heç nəyi gizlətmirlər ki? Yox. Əvvəldən hər şeyi bir-birinə düz-düzünə, açıq-açıqına deyiblər, vəssalam. Daha gizli heç bir şey qalmayıb, hər ikisinə hər şey aydındır. Hər ikisi də bir-birinin bütün günahlarından keçib, hamısı qurtarıb - gedib.

QREGERS - Yaxşı, tutaq ki, elədir. Nə olsun?

YALMAR - Nə olacaq ki? Bəyəm bu azdır? Bəyəm elə məsələnin də əsl kökü bunda deyil?! Yəni elə bayaq sən özünün də dediyin əsl həqiqi, pak nikahın kökü. Axı hər şey açıq-açıqına, düz-düzünə olmasa, onda o nikah nə nikahdır ki?!

QREGERS - Yox, Yalmar, sən hər şeyi çox özünə götürürsən. Nahaq yerə bütün nikahları özünə, öz həyat yoldaşınla müqayisə edirsən... Kim, kim, sən mənə düz başa düşməlisən.

YALMAR - Bacarmıram. İnan, mən öz içərimdəki mənə didən bu xəyanəti heç cür dəf edə bilmirəm. Mənə belə gəlir ki, əgər mən neçə illər boyu aldadılmışamsa, nəyə məndən gizlədilibsə, deməli dünyada heç bir həqiqət, etiraf, düzlük yoxdur. Mən aldadılmışam.

QREGERS - Eh, lənət şeytana! Sən allah, Ekdal, belə danışma.

YALMAR - Hm... nə isə. Məsələlərin kökünə getməyə.

QREGERS - Həm də ona görə getməyə ki, həyatın gözəgörünməz qüvvəsi də öz işini görür. Verlə nə doğramışdısa aşına, o da çıxır qaşığına. Yaxın vaxtlarda kor olacaq.

GİNE - Bu, hələ o qədər yəqin deyil.

YALMAR - Xeyr, şübhəsizdir. Biz buna şəkk eləməməliyik. Onun əsl cəzası budur. Vaxtında o özünün ən yaxın bir adamını, ona ən çox inanan bir adamı kor eləyib.

QREGERS - Özü də birini yox, bir çox beləsini.

YALMAR - İndisə, görürsən, gözə görünməyən çox böyük, sirli bir qüvvə onun gözlərini əlindən alır.

GİNE - Yalmar, axı sən belə şeyləri necə dilinə gətirirsən? Adamın tükləri biz-biz olur.

YALMAR - Həyatda elə anlar olur ki, onun ən dərinliklərinə, zülmətlərinə enməklə özünün yeganə istinadgahını tapırsan.

Hedviq şlyapa və paltoda, şən halda yüyürərək töyşüyə-töyşüyə içəri girir.

GİNE - Gəldin?

HEDVİQ - Hə, daha bundan artıq gəzməyə hövsələm çatmadı. Yaxşı bir iş oldu, darvazanın yanında bir nəfəri gördüm...

YALMAR - Yəqin frü Sörbiyi deyirsən.

HEDVİQ - Hə.

YALMAR - *(otaqda vargəl edə-edə)*. Özü də, deyəsən daha bir də onu görməyəcəksən.

HEDVİQ - *(qorxa-qorxa gah atasına, gah da Qregersə sınaycı nəzər salaraq otaqdakı ümumi əhval-ruhiyyədən baş açmağa çalışır. Yalmara yaxınlaşır, nazlanaraq)*. Ata!

YALMAR - Hə, nə deyirsən, Hedviq?

HEDVİQ - Sən heç bilirsən frü Sörbiy mənə nə verdi?

YALMAR - *(dayanır)*. Bilmirəm. Nə verdi?

HEDVİQ - Sabah üçün hədiyyə verdi.

GİNE - Berte həmişə sən ad günündə bir şey bağışlayır.

YALMAR - Nə hədiyyədir?

HEDVİQ - Yox, bu gün demərəm. Sabah səhər anam onu mənim yatağıma qoyar, sonra bilinər.

YALMAR - Deməli, yenə məndən gizlin.

HEDVİQ - (*tələsik*). Yox, yox, gizlin deyil. Bax, budur, bu iri məktubdur. (*Paltosunun cibindən məktubu çıxarıb ona göstərir*).

YALMAR - Elə yalnız bu məktubdur?

HEDVİQ - Hə, budur. Sonrası da yəqin sonra bilinər. Mən hələ bu vaxtaca heç vaxt məktub almamışdım. Gör üstündə nə yazılıb: “Fröken”, “Fröken Hedviq Ekdal”. Görürsən, mənim adımdır!

YALMAR - Baxım.

HEDVİQ - (*məktubu ona uzadır*). Bax.

YALMAR - Kommersant Verlenin xəttidir.

GİNE - Verlenin?

YALMAR - Hə, bax.

GİNE - Mənim nə başım çıxır.

YALMAR - Olar açıb oxuyum, Hedviq?

HEDVİQ - Nə deyirəm ki, istəyirsən aç oxu.

GİNE - Yox, Yalmar, bu gün yox. Qoy qalsın sabaha, sabah üçün yazılıb.

HEDVİQ - (*astadan anasına*). Yox, oxusun. Bəlkə yaxşı bir şey yazılıb, atam sevinəcək.

YALMAR - Deməli, açıram.

HEDVİQ - Aç, ata, görək nə yazılıb.

YALMAR - Yaxşı. (*Zərfi açıb məktubu çıxarır, oxuduqca nəşə tutulur, sarsılır*). Axı belə nə üçün edir, bilmirəm.

GİNE - Nə yazılıb bəyəm?

HEDVİQ - Ata, tez de görək.

YALMAR - Dayanın! (*Məktubun ardını oxuyur, daha da sarsılır. Özünü ələ alaraq astadan*). Hedviq, doğrudan da əsl hədiyyə məktubudur.

HEDVİQ - Hm, görürsən mənə nə hədiyyə verirlər?

YALMAR - Özün oxu. (*Hedviq stola yaxınlaşıb lampanın işığında oxuyur. Getdikcə Yalmarın yumruqları düyünlənir, səsinə qaldırmadan*). Gözləri! Gözləri! Ona görə bu məktubu yazıb!

HEDVİQ - (*oxumağına ara verib*). Deyəsən, babaya yazılıb axı.

YALMAR - (*məktubu ondan alır*). Gine... başa düşürsən?..

GİNE - Heç nə başa düşmürəm. Bir de görüm nə yazır?

YALMAR - Kommersant Verle Hedviqə yazır ki, qoy onun qoca babası daha bundan sonra kağız köçürməklə məşğul olmasın, elə bunsuz da hər ay kontordan yüz kron alacaq.

QREGERS - Aha!

HEDVİQ - Yaxşı oldu, babamın keyfi kökələr.

GİNE - Qoca üçün çox yaxşı olar.

YALMAR - Yüz kron. Özü də ömrünün axırına kimi.

GİNE - Yazıq qoca, axır ki, bir asudə nəfəs alar.

YALMAR - Sonrasını da oxu, Hedviq, hələ gör daha nə var. Yazıb ki, babanın vəfatından sonra hər ay bu pul sənə veriləcək.

HEDVİQ - Mənə? Hər ay?

YALMAR - Hə, özü də bütün ömrün boyu, hər ay pensiya kimi. Eşidirsən, Gine?

GİNE - Hə, hə, eşidirəm.

HEDVİQ - Görürsünüz? Hər ay o qədər pul alacağam ey! (*Yalmarı dartışdıra-dartışdıra*). Ata, ay ata, nə üçün sevinmirsən?..

YALMAR - (*Hedviqin onu oxşamasına fikir vermədən*). Çox şadam. (*Otaqda gəzişir*). O-o... gör mənim üçün necə geniş üfqlər açılır! Hedviq! Hedviqə gör nə böyük səxavət göstərir!

GİNE - Axı onun ad günüdür...

HEDVİQ - Onsuz da hamısı sənə çatacaq, ata. Mən hamısını sənə, atama verəcəyəm.

YALMAR - Anana, əlbəttə! Hökmən anana.

QREGERS - Bəli, sənə tələ qurulur, Yalmar.

YALMAR - Sən elə fikirləşirsən? Yenə tələ?

QREGERS - Bu gün səhər tezdən o burda olanda bilirsən mənə nə dedi? Dedi ki, Yalmar Ekdal sən fikirləşən adam deyil.

YALMAR - O adam deyiləm?..

QREGERS - Üstəlik onu da dedi ki, özün görəcəksən.

YALMAR - Neynək, görərsən mənim ağzımı pulla yummaq olar, ya yox.

HEDVİQ - Ana, onlar nə barədə belə deyirlər?

GİNE - Sən get əynini dəyiş.

Ağlamaq tutmuş Hedviq mətbəxə keçir.

QREGERS - Hə, Yalmar, indi aydın olur ki, o haqlıdır, ya mən.

YALMAR - (*kağızı aram-aram cırıb hər iki parçasını stolun üstünə qoyur*). Mən buna belə cavab verirəm.

QREGERS - Mən elə belə də bilirdim.

YALMAR - (*sobanın yanında dayanmış Gineyə yaxınlaşaraq boğuş səslə*). Daha bütün sirlər açılmalıdır... Əgər sən özünün dediyin kimi doğrudan da məni sevirənsə... Doğrudan da onunla əlaqəni kəsmişdinsə, o, nə üçün, nə səbəbə bizim evlənməyimizə kömək eləyirdi?

GİNE - Nə bilim. Görünür, sonra da bura, evə gəlib-getmək fikrindəymiş.

YALMAR - Yəni təkcə onunçun? Bəlkə məsələnin əsl nəticəsindən qorxurmuş?

GİNE - Başa düşürəm, nə deyirsən?

YALMAR - Onu demək istəyirəm ki, sənün uşağının mənim damımın altında yaşamağa haqqı var, ya yox?

GİNE - (*qamətini düzəldib şax durur; aydın nəzərlərlə dik ona baxa-baxa*). Sən yəni hələ bunu soruşursan da?!

YALMAR - Mənim bir sualıma cavab ver, Hedviq mənim qızımdır, yoxsa... Hə?

GİNE - (*buz kimi soyuq bir inadla ona baxa-baxa*). Bilmirəm.

YALMAR - (*titrək səslə*). Yəni özün də bilmirsən?

GİNE - Mən necə bilə bilərəm? Mənim kimi bir...

YALMAR - (*üzünü ondan döndərərək yavaşdan*). Mənim daha bu evdə qalmağımın heç bir mənası yoxdur.

QREGERS - Yaxşı-yaxşı fikirləş, Yalmar!

YALMAR - (*paltosunu götürür*). Mənim yerimdə kim olsa, daha heç nə fikirləşə bilməz.

QREGERS - Yox, hələ fikirləşməli çox şey var. Sən əgər əsl fədakarlıq zirvəsinə qalxmaq istəyirsənsə, onda gərək hər şeyi bağışlayasan, hər üçünüz daha sıx birləşəsiniz.

YALMAR - Yox, qalxmaq istəmirəm. Heç vaxt! Heç vaxt! Hanı mənim şlyapam? (*Şlyapasını götürür*).

Mənim tifaqım dağıldı! (*Göz yaşları onu boğur, hönkürür*). Qregers! Mənim daha qızım yoxdur!

HEDVİQ - (*mətbəxin qapısını açır*). Sən nə danışırsan, bəs mən nəyəm? (*Onun üstünə atılır*). Ata! Ata!

GİNE - Görürsən?!

YALMAR - Mənə yaxın gəlmə, Hedviq! Get! Mən sənə baxa bilmirəm! O-o-o... bu gözlər!.. Əlvida! (*Qapıya doğru tələsir*).

HEDVİQ - (*fəryadla ondan yapışır*). Yox! Yox! Yox! Məni atma, ata!

GİNE - (*qışqırır*). Dön bir ona bax, Ekdal! Qıza bax!

YALMAR - İstəmirəm! İstəmirəm! Buraxın məni... Əl çək məndən! (*Hedviqin əllərindən qopub tez gedir*).

HEDVİQ - (*çaşqınlıqla*). Ana, o bizi atdı! Bir də heç vaxt yanımıza qayıtmayacaq!

GİNE - Ağlama, Hedviq! Atan qayıdacaq!

HEDVİQ - (*hıçqırıqlardan daha özünü saxlaya bilməyib divanın üstünə atılır*). Yox, yox, o bir də heç vaxt bizim yanımıza qayıtmayacaq!

QREGERS - Frü Ekdal, inanın, mən hər şeyin yaxşı olmasını istəyirdim.

GİNE - Ola bilər!.. Allah bilən yaxşıdır!

HEDVİQ - (*divandan qalxmadan*). Mən bilirəm, mən öləcəyəm! Dözə bilməyəcəyəm! Axı mən ona neyləmişəm?! Ana, qaytar onu, qaytar!

GİNE - Yaxşı, yaxşı, yaxşı. Sakit ol, bu saat gedib onu axtararam, taparam. (*Geyinir*). Bəlkə də Rellingildədir. Ağlama, bildin? Söz verirsən?

HEDVİQ - (*için-için ağlaya-ağlaya*). Ağlamayacağam, ana, təki qayıtsın, tez qayıtsın.

QREGERS - (*Gine çıxmaq istərkən onu saxlayır*). Bəlkə tələsməyəsiz, bir az ona imkan verəsiniz, qoy əsəbləri sakitləşsin, özünə gəlsin.

GİNE - Sonra sakitləşər. Mənə əvvəlcə qızın sakitləşməsi lazımdır. (*Gedir*).

HEDVİQ - (*yerində oturub gözlərini silə-silə*). İndi mənə deyin görüm nə olub? Nə üçün atam daha mənə saymır, tanımaq istəmir?

QREGERS - Özünüz böyüyəndə hər şeyi bilərsiniz. İndi heç nə soruşmaq lazım deyil.

HEDVİQ - (*içini çəkə-çəkə*). Bəyəm böyüyənə kimi bu qədər əzaba dözə biləcəyəm?.. Elə bilirsiniz heç nə başa düşürəm?.. Başa düşürəm... Yəqin mən atamın doğma qızı deyiləm.

QREGERS - (*həyəcanla*). Axı bu ola bilməz!

HEDVİQ - Bəlkə anam mənə küçədən, bir yerdən tapıb? Yəqin atam indi onu bilib. Mən bu cür bir hekayə oxumuşdum.

QREGERS - Yaxşı, tutaq ki, belədir, nə olsun?..

HEDVİQ - Düzdür. Mən də elə bilirəm ki, atam bununçun mənə acıqlanmamalıdır. Məsələn, vəhşi ördəyi bizə hədiyyə veriblər, indi mən onu istəməyim ki, nə var, nə var hədiyyə veriblər?

QREGERS - (*onu yayındırmağa çalışır*). Hə, düz dedin, yaxşı yadıma saldın. Doğrudan da, indi onu necə istəməmək olar? Hedviq, gəl bir az vəhşi ördək barəsində danışaq.

HEDVİQ - Yazıq ördək! Atam daha onu da görmək istəmir. Siz hələ bilmirsiniz ki, atam onun da başını üzmək istəyirdi.

QREGERS - Yox, daha keçib-gedər, eləməz.

HEDVİQ - Hə, özü belə dedi. Amma qətiyyətlə yaxşı eləməzdi, yox? Mən hər axşam yazıq ördək üçün dua eləyirəm ki, başına bir iş gəlməsin, o isə onun...

QREGERS - (*zənnlə ona baxır*). Siz axşamlar dua eləyirsiniz?

HEDVİQ - Hə-hə.

QREGERS - Kim sizə öyrədib?

HEDVİQ - Özüm öyrənmişəm. Bir dəfə atam ağır xəstələnmişdi, boynuna zəli saldılar. Özü də deyirdi ki, deyəsən Əzrayıl başının üstünü kəsdirib.

QREGERS - Yəni lap elə ağır xəstələnmişdi?

HEDVİQ - Hə. Həmin gün mən gecə yatanda dua eləməyə başladım. Öz sözlərimlə. Atam sağaldı. Dua da o vaxtdan yadımda qaldı.

QREGERS - Deməli, indi də vəhşi ördək üçün dua eləyirsiniz.

HEDVİQ - Hə. O vaxtlar vəhşi ördək də get-gedə arıqlayırdı. Atam mənim duamdan sağalandan sonra başladım ona da dua eləməyə. İndi çox yaxşıdır.

QREGERS - Siz səhərlər də dua eləyirsiniz?

HEDVİQ - Yox, səhərlər eləmirəm.

QREGERS - Nə üçün?

HEDVİQ - Ona görə ki, hava işıq olur. İşıqlı havada qorxulu nə ola bilər ki?

QREGERS - Hm, deməli atan vəhşi ördəyin də başını üzmək istəyirmiş. Özü də sənə çox istədiyini ördəyin.

HEDVİQ - Yox, deyirdi ki, başını üzsəydi yaxşı olardı. Amma mənə görə eləmir. Hələ yaxşı ki, mənə görə üzmədi.

QREGERS - (*ona yaxınlaşır*). Yaxşı, bəlkə... ördəyi atanıza qurban verəsiniz, hə?

HEDVİQ - (*yerindən dikəlir*). Vəhşi ördəyi?!

QREGERS - Ördəyi. Özü də öz xoşunuzla, atanızın xatirinə. Ən çox istədiyiniz bir şeyi qurban verəsiniz.

HEDVİQ - Yəni elə eləsəm, atamın qayıtmasına kömək edər?

QREGERS - Sınamaq lazımdır, Hedviq.

HEDVİQ - (*sakit, aydın nəzərlərlə*). Yaxşı, çalışaram.

QREGERS - Sizin buna ürəyiniz gələr?
HEDVİQ - Babamdan xahiş eləyəyəm, gülləynən vurar.
QREGERS - Olar. Amma bu barədə ananıza bir kəlmə də.
HEDVİQ - Nə üçün?
QREGERS - Ona görə ki, sizi düz başa düşməz.
HEDVİQ - Bildim. Elə günü sabah səhər eləyəyəm.

Gine qayıdır. Hedviq onun üstünə atılır.

Tapdın, ana?

GİNE - Yox. Deyirlər ki, Rellinqin yanına gəlib, onu da götürüb harasa gediblər.

QREGERS - Yəqin bilirsiniz?

GİNE - Qapıçı qadın dedi. Molvik də onlarla gedib.

QREGERS - Hm, işə bax, bu saat o özü özü ilə mübarizə aparmaq üçün tək olmalıdır, o isə...

GİNE - (*baş örtüyünü açır*). Hə, kişilər belədir də. Allah bilir, indi Rellinq onu haralara dartacaq. Tələsik madam Eriksenin də evinə baş çəkdim, orda da yoxdurlar.

HEDVİQ - (*göz yaşlarını gizlədə-gizlədə*). Yəqin daha qayıtmaz.

QREGERS - Yox, qayıdacaq. Sabah ona elə bir xəbər çatdıracağam ki... Özünüz görəcəksiniz, bir baş sizin yanınıza qayıdacaq. Hedviq, arxayın ol, rahat yat. Gecəniz xeyrə qalsın! (*Gedir*).

HEDVİQ - (*ağlaya-ağlaya anasının boynuna sarılır*). Ana! Ana!

GİNE - (*onun kürəyini sığallaya-sığallaya*). Ah, ah!.. Rellinq düz deyir: hər başdanxarab öz intriqaları ilə adamın evinə soxulanda elə belə olar.

BEŞİNCİ PƏRDƏ

Yenə Yalmar Ekdalın pavyonu. Tutqun bir səhərdir. Pəncərə şüşələrini sulu qar tutub. Döşlük taxmış Gine əlində süpürgə və əski mətbəxdən çıxıb qonaq otağına gəlir. Elə bu vaxt Hedviq də tələsik giriş qapısından içəri daxil olur.

GİNE - (*dayanır*). Nə oldu?

HEDVİQ - Ana, deyəsən Rellinqin yanında.

GİNE - Özün gördün?

HEDVİQ - Qapıçı qadın deyir ki, gecə Rellinqin iki nəfəri çəkə-çəkə evə gətirdiyini görüb.

GİNE - Mən elə belə də bilirdim.

HEDVİQ - Eh, nə mənası. Bizim yanımıza ki, gəlməyib.

GİNE - Yaxşı, gedim bir onunla danışım görüm...

Ayağında yaraşlıq çəkmə, əynində xələt olan qoca Ekdal çubuğunu tüstülədə-tüstülədə öz otağından çıxır.

EKDAL - Qulaq as, Yalmar... Yalmar evdə deyil?

GİNE - Yox, deyəsən gedib.

EKDAL - Belə tezdən? Bu çovğunda nə olub bəyəm? Yaxşı, neynək, istəyirdim elə-belə, səhər işlərində bir az mənə kömək eləsin. Özüm tək edərəm. (*Hedviqin köməyi ilə çardaq qapılarının bir layını açıb ora keçir*).

Hedviq onun ardınca qapını örtür.

HEDVİQ - (*anasına yaxınlaşıb yavaşdan*). Görürsən ana, gör yazıq babam atamın getməsini biləndə hələ nə olacaq.

GİNE - Boş-boş çərnləmə. Baban gərək heç nə bilməsin. Hələ yaxşı ki, dünən burda tufan qopanda evdə yox idi.

HEDVİQ - Düzdür, amma...

Qregers gəlir.

QREGERS - Nə oldu, tapdınız?

GİNE - Deyirlər aşağıdadır, Rellinqin yanında.

QREGERS - Rellinqin yanında. Deməli, onda dünən doğrudan da onlarla gedibmiş.

GİNE - Elə olar.

QREGERS - Əslində o, tək olmalıydı ki, fikirlərini bir yerə toplayıb özü bir nəticəyə gəlsin.

GİNE - Əlbəttə, sözdə demək asandır.

Rellinq daxil olur.

HEDVİQ - *(onun qabağına yüyürür)*. Atam sizdədir?

GİNE - *(eyni vaxtda)*. Sizdədir?

RELLİNQ - Bəli, əlbəttə.

HEDVİQ - Bəs bizə niyə deməmisiniz?

RELLİNQ - Nə bilim, görünür adamlığım yoxdur, heyvanam. Ancaq bir şey var ki, əvvəla özümdən başqa bir heyvanla başım çox qarışmışdı. İkincisi də, üstəlik yatıb yuxuya qalmışdım.

GİNE - Nə deyir, nə danışır Ekdal?

RELLİNQ - Heç nə demir.

HEDVİQ - Yəni qəti heç nə demir?

RELLİNQ - Yox, heç ağzını da açmır.

QREGERS - Olar, olar. Tamam başa düşürəm.

GİNE - Bəs onda orda neyləyir?

RELLİNQ - Divanda uzanıb özü üçün xoruldayır.

GİNE - Hə? Bilirəm. Ekdal həmişə bərk xorna çəkir.

HEDVİQ - Yəni doğrudan yatıb?

RELLİNQ - Dedim ki, hə də. Lənət şeytana-ha!

QREGERS - Aydındır. O qədər ruhi təlatümlərdən sonra, nəhayət əldən düşüb.

GİNE - Ən çoxu da bütün gecəni o qədər veyillənəndən sonra.

HEDVİQ - Eybi yox, ana, qoy doyunca yatıb dincəlsin.

GİNE - Nə deyirəm ki, dincəlsin. Heç kim oyatmasın, yatmağı yaxşıdır. Sizə də təşəkkür edirəm, Rellinq. Bir az ev-eşiyi yığışdırım, sonra... Hedviq, gəl mənə kömək elə.

Gine Hedviqlə qonaq otağına gedir.

QREGERS - *(Rellinqə tərəf dönüb)*. Mənə izah edin görüm Yalmar Ekdal nə fikirləşir, nə deyir, siz özünüz nə hiss eləyirsiniz?

RELLİNQ - Vallah, mən heç nə hiss eləmədim, mənə heç nə deməyib.

QREGERS - Qəribədir, yəni belə həyəcanlı vaxtında, həyatının dönüşündə heç nə bürüzə verməyib də?..

Bilmirəm, axı siz necə yol verə bilərsiniz ki, onun kimi bir adam, onun kimi şəxsiyyət...

RELLİNQ - Şəxsiyyət? Yalmar Ekdal - şəxsiyyət?! Vallah, mən ancaq onu bilirəm ki, əgər lap doğrudan da onda əsl şəxsiyyətlik nəşə olubsa da, hamısı hələ uşaqlıqdan tamam boğulub məhv edilib, tamam kökündən, rişələrindən çıxarılıb atılıb. Vəssalam. Bu vaxta qədər daha çətin ki, onda şəxsiyyətlik bir şey qala.

QREGERS - Əgər doğrudan da belədirsə, çox pis. Amma bir şey var ki, onu uşaqlıqda çox məhəbbətlə, sevə-sevə tərbiyə edib böyüdüblər.

RELLİNQ - Həmin iki xalası? Bilirəm, hər ikisi qarımış qızdı. Özləri də daim hirsli, əsəbi.

QREGERS - Yadından çıxarma ki, onlar o vaxt qarımış qız olsalar da, heç vaxt həyatın ideal tələblərini yadlarından çıxarmırdılar. Yoxsa buna da rişxənd eləyəcəksiniz?

RELLİNQ - Yox, o barədə heç şübhəm də yoxdur. Bütün bu dediklərinizi çox yaxşı başa düşürəm. Onu da bilirəm ki, o, vaxtilə özünün bu iki analığından həyat, insanlar haqqında ancaq narazılıq, şikayət eşidib. Ancaq əlbəttə, yenə istəmirəm ki, o, onların yaxşılığını, zəhmətini bilməsin. Ekdal həmişə harda olubsa, özünü ulduz kimi göstərməyə çalışıb, gözə girib.

QREGERS - Bəyəm əslində buna layiq deyil? Mən elə məhz buna görə də onu çox istəmişəm.

RELLİNQ - Mən onda ulduzluq bir şey görməmişəm. Əlbəttə, yəqin atası da onu belə sayır. Ancaq əslində elə o da bütün həyatı boyu heç nə eləyə bilməyib. Elə əvvəllər necə leytenant olubsa, axıradək də elə qalıb, bivec olub.

QREGERS - O, bütün həyatı boyu uşaq kimi təmiz, sadələvh olub. Siz bunu hardan anlayasınız?

RELLİNQ - Nəynək, elə olsun. Bəli, hamının əzizi, istəklisi olan Yalmar tələbə olanda tez bir vaxtda yoldaşları arasında parlamağa, hamıdan seçilməyə başladı. Yaraşılıydı, gözəldi, cazibədardı, rəngi də ağ-çəhrayı, dupduru. Cavan qızların da əlbəttə, belələrindən çox xoşu gəlir. Hələ üstəlik də coşğunluq, tez özündən çıxması, kiminsə özgənin şerini, ya fikirlərini yamsılaması, ədəbazlıqla deklomasiya deməsi onu...

QREGERS - (*hiddətlə*). Siz Yalmar Ekdal barədə belə deyirsiniz?

RELLİNQ - Bəli, icazənizlə. Çox təriflədiyiniz, qarşısında ikiqat pərəstiş etdiyiniz adamın daxili aləmi məhz belədir.

QREGERS - Əlbəttə, əgər belə olsaydı, mən o qədər də küt deyiləm ki, başa düşməyəydim.

RELLİNQ - Bu da sizin bir günahınız ki, özünüz heç nəyi başa düşmürsünüz. Əslinə qalsa, siz özünüz də tamam saf adam deyilsiniz, xəstəsiniz, anormalsınız.

QREGERS - Bu barədə hə, inanıram, ola bilər.

RELLİNQ - Ola bilər yox, elədir ki var. Özü də ciddi xəstəsiniz. Əvvəla, siz qızgın həqiqətpərəstlik azarına tutulmusunuz. İkincisi də, ifrat aludəçilik, sitayişkarlıq divanəsisiniz. İşinizi-gücünüzü atmısınız, düşmürsünüz ortalığa, aləmi qarışdırırsınız.

QREGERS - Mən əsl xeyirxah işlər görürəm. Layiqli pərəstişkarlıq mənim daxilimdədir. Ona görə də pərəstişə layiq adamları harda olsa axtarıb tapıram.

RELLİNQ - Əslində isə özünüz də bilmirsiniz ki, siz bu xırda, adi adamkimilər barədə çox bərk yanılırsınız. Buyur, elə götürək bura gəlişinizi. Öz ideal tələblərinizlə girmisiniz adi bədbəxtlərin yaşadığı bir evə, başlamısınız çaxnaşma salmağa.

QREGERS - Əgər Yalmar barədə bu qədər cılız fikirdəsinizsə, onda nə üçün onunla tez-tez görüşürsünüz, gəzib-dolanırsınız?

RELLİNQ - Pərvərdigara! Ay əzizim, bəyəm bilmirsiniz ki, mən həkiməm? Axı necə ola bilər ki, mən özümlə bir pilləkənin üstündə yaşayan bədbəxt bir xəstənin qeydinə qalmaq, onu müalicə etməyim?

QREGERS - Belə də! Deməli, Yalmar Ekdal da xəstədir?

RELLİNQ - Bəs necə? Cəmiyyətdə sağlam adam var ki?!

QREGERS - Bəs onda Yalmar nə müalicə təyin eləmişiniz?

RELLİNQ - Çox adi bir şey. Mən onun həyatda yaşaya bilməsi üçün ona yalan tələqin edirəm, özünü aldatmağı öyrədirəm.

QREGERS - Özünü aldatmağı?... Başa düşürəm.

RELLİNQ - Çox nahaq! Deyirəm ki, onun həyatda yaşaya bilməsi üçün ancaq bir çarəsi var; o da odur ki, özünü daha çox aldatmağı bacarsın. Bu özü də bir müalicədir.

QREGERS - Yenə başa düşürəm. Zəhmət olmasa deyin görüm, axı Yalmarın bu özünüaldatmaq müalicəsinin mahiyyəti nədən ibarətdir.

RELLİNQ - Bağışlayın, onu deyə bilməyəcəyəm. Mən sizin kimi tərsəməzhəb yolla müalicə eləyən həkimlərə onu demərəm, yoxsa hər şeyi bilib, onu daha da şikəst eləyirsiniz. Mən bu müalicəmi Molvikə də tətbiq eləyirəm. Özü də ona çox düşür, dəyişib olub əsl iblis kimi bir şey. Hərdənbir ona fikir verirəm, özümün də xoşuma gəlir. Görürəm elə bicləşib ki, lap fantan eləyir.

QREGERS - Yəni o, əslində də iblis kimidir?

RELLİNQ - Lənət sənə kor şeytan! Siz elə bilirsiniz bu iblislik əslində çox böyük, çətin bir işdir? Xeyr, çox asandır. Onu insanlar üçün mən fikirləşib tapmışam ki, qoy asan yaşaya bilsinlər. Yoxsa o yazıqların ümitsizlikdən, özlərinə nifrətdən ancaq bir çarələri qalardı ki, özlərini birdəfəlik vurub öldürsünlər, vəssalam. Bax, o qoca leytenantı görürsünüz? O da özü üçün eynilə bu cür bir müalicə tapıb.

QREGERS - Leytenant Ekdal? Nə tapıb?

RELLİNQ - Bilmirsiniz? Bax, o, köhnə ovçudur, məşhur ayıbasandır, hə? İndi isə çardaqda dovşan vurmaqla özünü aldadır! Özü də o orada heyvanların içində vurnuxanda elə bilir ki, dünyada ondan xoşbəxti yoxdur. Nuh əyyamından orda gizlətdiyi üç-dörd qurumuş küknar ağacı onun gözündə əsl meşəlikdir, sıx ormanlardır. Görürsünüz, özünü necə aldadır? Ta əvvəllərdən həmişə asudəliyə, sərbəstliyə öyrəşən bu qoca indi o qaranlıqdakı toyuq-xoruzları qovanda elə bilir ki, Sibir ağaclarının başındakı çöl xoruzlarını qovur, çardağın künc-kənəsində ora-bura yüyürüşən dovşanları görəndə elə bilir Sibir ayılarını görür.

QREGERS - Yazıq qoca! Gör gənclikdə o cür idealları olan adam axırda nə günə qaldı.

RELLİNQ - Hə, nə qədər yadımdan çıxmayıb, cənab kiçik Verle, bir məsələni də deyim ki, əcnəbi kəlməsi olan "ideal" sözünü birdəfəlik yaddan çıxarmaq lazımdır. Bizdə onun əvəzinə çox yaxşı, doğma bir söz var - yalan.

QREGERS - Sizcə bu məfhumlarda heç bir-birinə yaxınlıq var?

RELLİNQ - Bəli, vəba xəstəliyi ilə titrətmə-qızdırma arasında olan kimi.

QREGERS - Həkim Rellinq, mən Yalmarı sizin caynaqlarınızdan qurtarmayınca əl çəkməyəcəyəm.

RELLİNQ - Bu, onunçun daha pis. Siz inkişaf eləməmiş sadə bir adamdan onun yeganə çarəsi olan yalanı almaqla onu xoşbəxtlikdən məhrum etmiş olacaqsınız. *(Qonaq otağından çıxan Hedviqə)*. Yaxşı, mən aşağı düşürəm, baxım görüm atan yuxudan durub, yoxsa yerində uzanıb nə barədəsə baş sındırır. *(Gedir)*.

QREGERS - *(Hedviqə yaxınlaşır)*. Üzündən, gözlərindən görürəm ki, deyəsən hələ dediyimiz iş görülməyib.

HEDVİQ - Hansı iş? Hə, vəhşi ördəyi deyirsiniz? Düzdür, görülməyib.

QREGERS - Yəqin hələ də ürəyiniz gəlmir öldürməyə.

HEDVİQ - Yox, məsələ onda deyil. Bu gün səhər yuxudan duranda yadıma düşdü... Birdən bu, mənə elə qəribə göründü ki...

QREGERS - Qəribə göründü?

HEDVİQ - Hə... Özüm də bilmirəm nə üçün. Dünən axşam siz deyəndə fikirləşdim ki, doğrudan da hər şey yaxşı olacaq, bununla iş düzələcək. Bu gün səhərsə mənə elə gəldi ki, yox, heç nə düzəlməyəcək.

QREGERS - Başa düşürəm. Çünki siz elə bir mühitdə böyümüsünüz ki, heç nəyə inamınız yoxdur.

HEDVİQ - Yoxsa, dediyinizi hər vaxt eləmək olar, təki atam qayıtsın...

QREGERS - Ah, əgər sizin gözləriniz həyata gen açılsaydı!.. Əgər siz əsl coşğun, fədakar ruhda olsanız, özünüz özünü inansanız, hökmən onun qayıtdığını görəcəksiniz. Daha nə deyim, Hedviq, mən hələ də sizə inamımı itirmirəm. *(Gedir)*.

Hedviq otaqda gəzişir, fikirləşir, sonra mətbəx qapılarına yaxınlaşır. Bu vaxt çardaq qapılarının taqqıltısı eşidilir. Hedviq gedib azca qapını aralayır. Qoca Ekdal ordan çıxır, Hedviq yenə qapını çəkir.

EKDAL - E-eh, səhər-səhər belə darısqallıqda tək-təkinə dolanmağın da bir ləzzəti yoxdur.

HEDVİQ - Baba, sən səhər tezdən bir ov vurmaq istəmirsən?

EKDAL - Ov havası deyil. Zülmətdir, iki addımlıqdan göz-gözü görmür.

HEDVİQ - Baba, çardaqdakı dovşandan başqa bir şey vurmaq istəmirsən?

EKDAL - Bəyəm dovşan vurmaq pisdir, hə?

HEDVİQ - Yox-ey... Məsələn, vəhşi ördək vurmaq istəmirsən?

EKDAL - Ha-ha! Qorxur ki, birdən onun ördəyini vuraram! Yox, mənim balam, heç vaxt! Heç vaxt!

HEDVİQ - Deyəsən, heç istəsən də vura bilməzsən. Axı deyirlər ki, onları vurmaq çox çətinidir.

EKDAL - Nə dedin, vura bilmərəm? Elə vuraram, gəl görəsən!

HEDVİQ - Baba, vaxtilə sən vəhşi ördəkləri necə vururdun, hə? Mənim ördəyimi demirəm ey, başqalarını.

EKDAL - Bilirsən, onları vuranda döşünü nişan almaq lazımdır. Özü də elə atmaq lazımdır ki, tüklərinin yatarına olmasın, əksinə.

HEDVİQ - Elə bir atəşlə?

EKDAL - Hə, hökmən, hökmən. Əsl ovçu gərək bir güllə ilə vursun. Hm... Yaxşı, gedim paltarımı dəyişim. Hm... hə, bildin, mənim balam?! Hm... (*Öz otağına gedir*).

Hedviq bir az gözləyir, qonaq otağına nəzər salır, heç kimin gəlmədiyini görüb rəflərə yaxınlaşır, pəncələri üstə qalxıb yuxarıdan tapançanı götürür, diqqətlə baxır. Gine əlində süpürgə və əski qonaq otağından çıxır. Hedviq xəlvəti tapançanı rəflərdən birinə qoyur.

GİNE - Hedviq, atanın şeylərinə əl vurma, acığı gələr.

HEDVİQ- (*rəflərdən aralanır*). Mən elə-belə... yığışdırmaq istəyirdim.

GİNE - Yaxşısı budur, get mətbəxə, qəhvəni soyumağa qoyma, aşağı düşəndə məcməyiyyə qoyub aparacağam.

Hedviq mətbəxə gedir. Gine otağı süpürüb yır-yığış eləməyə başlayır. Bir neçə dəqiqədən sonra giriş qapısı yavaş-yavaş açılır, Yalmar Ekdal ordan içərini süzür. Paltosunu çiyinə salıb, ancaq şlyapasızdır; əl-üzü yuyulmayıb, saçları daranmayıb, yuxudan təzə durduğu bilinir, bənizi solğundur. Gine ərinə baxa-baxa əlində süpürgə, quruyub qalır.

Ah, Ekdal... axır ki, gəldin.

YALMAR - (*içəri keçir, boğuş səslə*). Gəldim... gəldim ki, yenə gedim... biryolluq yoxa çıxım...

GİNE - Hə, hə, bilirəm. Ya İsa, gör bir nə gündəsən?

YALMAR - Nə gündəyəm?

GİNE - Paltonu da nə günə salmısan. Bəs nə geyəcəksən?

HEDVİQ - (*mətbəx qapısından*). Ana, gətirim bura?.. (*Yalmarı görüb fərəhdən qışqıraraq onun üstünə yüyürür*). Ata! Ata!..

YALMAR - (*üzünü döndərüb əli ilə ona çəkilməyə işarə edir*). Çəkil! Çəkil! (*Gineyə*). Deginən əl çəksin məndən! Görmürsən?

GİNE - (*yavaşdan Hedviqə*). Hedviq, get qonaq otağına.

Hedviq sakitcə gedir.

YALMAR - (*tələsə-tələsə stolun siyirmələrini çəkir*). Mən kitablarımı götürmək istəyirəm. Hanı mənim kitablarım?

GİNE - Hansılarını deyirsən?

YALMAR - Aydındır, öz elmi işlərimi deyirəm... Tədqiqatım üçün yığdığım texniki jurnalları...

GİNE - (*rəfləri axtarır*). Deyəsən bunlardır. Cildlənməyiblər.

YALMAR - Hə, hə, ver bura.

GİNE - (*bir topa əlavə jurnal buraxılışlarını stolun üstünə qoyur*). Bəlkə Hedviqə deyim, gəlib vərəqlərini səliqəyə salsın?

YALMAR - Yox, lazım deyil.

Qısa süküt.

GİNE - Ekdal, yəni bizdən birdəfəlik ayrılırsan?

YALMAR - (*kitabları seçə-seçə*). Zənnimcə soruşmasan da öz-özünə aydındır...

GİNE - Belə de.

YALMAR - (*hirsli*). Mən hər dəqiqəsi ürəyimə od qoyan bir yerdə qala bilmərəm! Bir kəlmə!

GİNE - Ürəyin mənim barəmdə qara fikirlərlə doludur. Qoy allah-taala özü hər şeyi görsün.

YALMAR - Yəni deyirsən günahsızsan? Sübut elə!

GİNE - Əvvəlcə sən sübut elə.

YALMAR - Onsuz da sənin keçmişin hər şeyi öz-özünə sübut eləyir də. Mənim qabağında düz tələblər qoyulur... Həmin ideal tələblərin qarşısında hər şey darmadağın olmalıdır.

GİNE - Bəs onda baba necə olacaq? Yazıq qocanı deyirəm.

YALMAR - Mən öz övladlıq borcumu yaxşı bilirəm. Yazıq qoca mənimlə bir yerdə gedəcək. Şəhərə köçəcəyik. Orda özümə bir gün ağlayaram... hm... (*Sıxılır*). İşdir görəsən şlyapamı pilləkənlərdə tapan olmayıb?

GİNE - Şlyapamı itirmisən?

YALMAR - İtirmişəm. Gecə küçədən qayıdanda başımdaydı, yadımdadır. Səhər yuxudan duranda axtarıb tapa bilmədim.

GİNE - İlahi, gör bir nə gündəsən?! Bəyəm əhlikeflərlə haralarda gəzirdin?

YALMAR - Sənə dəxli yoxdur. Boş-boş danışma, halım özümdə deyil, elə bilirsən xırda-mırda şeylər yadıma düşür indi?

GİNE - Ekdal, neynəyirsən elə, xəstələnmə. (*Mətbəxə gedir*).

YALMAR - (*yavaşdan öz-özünə danışa-danışa hirsəl stolun siyirmələrini boşaldır*). Bu Relling də bir cür hoqqabazdır. Düdük! Əsl cüvəllağıdır, özü də yekəsindən. Mənə nə bilim yalançılıq öyrədir, iblislik öyrədir, guya mən nəyəm. Bir adam tapılaydı, tutuzduraydı gülləni kürəyindən, ürəyim uf da deməzdi: dəyyus!

Bir neçə köhnə məktubu seçib qırağa qoyur. Ötən gün iki yerə böldüyü kağızı da tapıb yan-yana düzür, diqqətlə onlara baxır. Gine qayıdır. Yalmar tez kağız parçalarını o tərəfə itələyir.

GİNE - (*məcməyidə gətirdiyi qəhvə dəstini və digər yemək şeylərini stolun üstünə qoyur*). Bir az isti qəhvə iç, özünə gəl... Buterbrod da, şoraba da var...

YALMAR - (*çəpəki məcməyiyə baxa-baxa*). Şoraba da?.. Bu damın altında axırıncı dəfə dilimizə bir şey vuraq. Dünəndən bu vaxtadək heç nə yeməmişəm. İçkini də elə-belə, yeməksiz... Nə isə, dəxli yoxdur... Mənim qeydlərim! Yazmağa başladığım xatirələr! Yaxşı bəs mənim gündəliyim, vacib kağızlarım hanı? (*Qonaq otağının qapısını açır, tez də geri çəkilir*). Eh, burdaymış ki!

GİNE - Aman allah, bu yazıq qız bəs harda olsun?

YALMAR - (*Hedviqə*). Tez ol, get burdan, işim var! (*Ona yol verir. Hedviq qorxa-qorxa ordan çıxıb bu biri otağa keçir. Yalmar qapının dəstəyindən tuta-tuta Gineyə*). Olmaz ki, öz evimdə barı son dəqiqələrdə özgə adamları görməyim?! (*Qonaq otağına girir*).

HEDVİQ - (*anasının üstünə atılır, yavaş, titrək səslə*). O, bunu mənim barəmdə deyir?

GİNE - Hedviq, hələlik mətbəxdə ol. Ya da, öz balaca otağına keç. Bilirəm, darısqaldır, darıxırsan. (*Qonaq otağının qapısını açır*). Dayan, Ekdal, kamodda deyil, qurdalama. Mən bilirəm hardadır, bu saat. (*Qonaq otağına keçir*).

HEDVİQ - (*hələ də qorxmuş, özünü itirmiş halda yerində donub, ağlamağını güclə saxlayaraq dodaqlarını gəmirir, əsəbiliklə əllərini ovuşdura-ovuşdura astadan*). Vəhşi ördək! (*Ətrafə baxınaraq xəlvəti rəflərin yanına gəlir, tapançanı götürür, çardağ qapılarının birini azca aralayıb içəri keçir və qapını ardınca çəkir*).

Qonaq otağında Yalmarla Ginenin mübahisəsi eşidilir.

YALMAR - (*bir neçə köhnə dəftərçə, bir topa da yazılı vərəqlərlə ordan çıxır, stolun üstünə qoyur*). İndi bunları hara qoyacağam? Çantaya da yerləşməyəcək. Hələ nə qədər götürülməli vacib şeylər var.

GİNE - (*çanta ilə onun dalınca gələ-gələ*). Yaxşısı budur, Ekdal, hələlik bir köynək, iki dəst də alt paltarını götür, qalan şeylər qoy qalsın, sonra gəlib apararsan.

YALMAR - Uf, lap cana doydum!.. (*Paltosunu çıxarıb divanın üstünə atır*).

GİNE - Bəs qəhvən soyudu axı...

YALMAR - Hm... (*Xalaxətrin qalmasını bir qurtum içir, nəlbəkiyə qoyur, əslində çox istədiyindən yenə götürüb bir qurtum da içir*).

GİNE - (*stulların söykənəcəklərini silə-silə*). Sənin dovşanlar üçün bu cür iri çardağ tapmağın çətin olacaq.

YALMAR - Nə? Bəyəm daha işim-gücüm yoxdu, dovşanları da aparacaqdım?

GİNE - Aparmayacaqsan? Bəs onda baba onlarsız neyləyər?

YALMAR - Heç nə olmaz, öyrəşər. Mən burda dovşanlardan da vacib şeylərdən əl çəkərəm, durub onların da dərini çəkəcəkdim?

GİNE - (*rəflərin tozunu silə-silə*). Hə, fleytanı da çantaya qoyum?

YALMAR - Yox, o da lazım deyil. Amma tapançanı ver mənə.

GİNE - Özünü götürmək istəyirsən?

YALMAR - Doludur, ehtiyatlı ol.

GİNE - (*axtarır*). Yoxdur. Bəlkə qoca götürüb?

YALMAR - Çardaqdadır o?

GİNE - Gərək ki...

YALMAR - Hm... darıxmaqdan bilmir neyləsin. (*Buterbrod götürüb yeyir, üstündən qəhvə içir*).

GİNE - Yalmar, əgər o otağı kirayə verməsəydik, bəri ora yığışardın.

YALMAR - Təki səninlə bir damın altında olum, hə?.. Heç vaxt! Heç vaxt!

GİNE - Ya bəlkə bir-iki günlüyə qonaq otağına yığışasan? Qorxma, heç kim sənə mane olmaz.

YALMAR - Dedim ki, mən heç vaxt bu divarların arasında qala bilmərəm!..

GİNE - Onda bəri aşağıya, Rellinqlə Molvikin yanına get.

YALMAR - O zayların adını heç dilinə də gətirmə! Qoy bəri bir tikə zəhrimarımızı yeyək... hm, hava da yaman tufandır. Belə havada yazıq qoca ilə hara gedəcəyik, kimin qarısını döyəcəyik, harda gecələyəcəyik?

GİNE - Özün də şlyapasız. Axı belə havada hara getmək olar, Ekdal?

YALMAR - Bütün təqsirlər o iki başdanxarabdadır. Əvvəlcə şlyapanı tapmaq lazımdır, yoxsa lap ölərəm, birdəfəlik canım qurtarar. (*Yenə gözləri məcməyidə gəzir*).

GİNE - Nə axtarırsan, Ekdal?

YALMAR - Yağ.

GİNE - Bu saat. (*Mətbəxə gedir*).

YALMAR - (*onun dalınca qışqırır*). Nə üçün gedirsən, lazım deyil, bir tikə çörək var, bəsdir.

GİNE - (*yağqabını gətirir*). Budur, təzə qoymuşam. (*Ona yenə qəhvə süzür*).

Yalmar divana əyləşir, yağdan çörəyin arasına yaxıb yenə buterbrod düzəldərək, dinməzcə yeyə-yeyə qəhvə içir.

YALMAR - Yaxşı, olar ki, mən... bir-iki gün heç kim mənə toxunmasın, dindirib-danışdırmasın, qonaq otağında qalım, hə?

GİNE - Əlbəttə, lap yaxşı olar.

YALMAR - Çünki belə tələm-tələsikliklə heç atamın şeylərini də yığışdırma bilməyəcəyəm.

GİNE - Ancaq gərək getməmişdən əvvəl ona deyəsən ki, biləndə birdən-birə olmasın.

YALMAR - (*yağqabını qırağa itələyir*). Hə, bunu necə demək də bir iş. Hər şeyi ta yerli-yerində ona başa salmayınca əl çəkməyəcək. Heç bilmirəm nə tapım deyim... Az qala nəfəsim kəsilir. Bu qədər şey-şüy də, o da, hər şey mənim boynumdadır, tək mənim.

GİNE - Üstəlik də belə havada. Heç bilirsən bayırda nə çovğundur?

YALMAR - (*kommersant Verlenin məktubunun yerini dəyişir*). Görürəm, Verlenin kağızı hələ də burdadır.

GİNE - Mən heç ona əl də vurmamışam.

YALMAR - Əl vursan da, vurmasan da sənə aiddir, mənə yox.

GİNE - Mən ondan istifadə eləməyi heç fikirləşmirəm də.

YALMAR - Hər halda bu qarmaqarışıqlıqda... mənim köçhaköç məqamımda itməsin.

GİNE - Onda yaxşısı budur götürüm bir yana qoyum, Ekdal.

YALMAR - Amma bir şey də var ki, onun bəxşişi atamın adıdır. Ona görə də məsələni o həll eləməlidir; qəbul eləsin, ya eləməsin.

GİNE - (*köks ötürür*). Eh, yazıq qoca...

YALMAR - Özü də yapışdırmaq lazımdır, qoy belə görməsin. İndi yapışqanı hardan tapaq?

GİNE - (*rəflərə yaxınlaşır*). Burda var, qabın heç ağzı da açılmayıb.

YALMAR - Fırça da...

GİNE - O da burdadır. (*Yapışqanla fırçanı gətirib ona verir*).

YALMAR - (*qayçını götürür*). Deyəsən, kağızla yapışdırmaq yaxşı olar... (*Ayrıca kağız zolağı kəsib yapışdırır*). Mənə özgə malı lazım deyil... Yazıq qocanın... ya da başqa bir bədbəxtin qismətidir. Belə. Hm, qoy bir az qurusun, sonra götürüb bir yana qoyarsan. Bir də mənim gözümə dəyməsin.

QREGERS - (*daxil olur. Təəccüblə*). Yalmar, sən hələ getməmişən?

YALMAR - (*tez dikəlir*). Bir az dincimi alırdım.

QREGERS - Görürəm, hələ deyəsən naharını da burda eləmişən.

YALMAR - Hə, gördüm ki, daha dözə bilmirəm.

QREGERS - Axır nə qərara gəldin?

YALMAR - Mənim kimi adamın ancaq bir qərarı ola bilər. Ən vacib şeylərimi yığışdırıb getməliyəm. Başa düşürsən, onunçün bir az vaxt lazımdır.

GİNE - (*daha hövsələsi çatmır*). Yaxşı, bəs mən hələlik qonaq otağını hazırlayım, yoxsa yenə yığışıb getmək istəyirsən?

YALMAR - (*Qregersə baxa-baxa Gineyə acıqla*). Şeyləri yığışdır, getməliyəm.

GİNE - (*sumkanı götürür*). Elə olsun. Deməli, köynəklə o biri şeyləri bura qoyuram. (*Qonaq otağına keçib ardınca qapını örtür*).

QREGERS - (*azacıq sükutdan sonra*). Düzü, mən heç gözləmədim ki, məsələ belə qurtaracaq. Yəni doğrudan evdən, ailədən getməyi qərara almısan?

YALMAR - (*çaşqın halda otaqda gəzişə-gəzişə*). Bəs sənə neyləməliyəm?.. Qregers, mən içimi yeyə-yeyə yaşamaq üçün doğulmamışam. Mənə bütün bunlardan uzaq, sərbəst həyat lazımdır.

QREGERS - Əlbəttə, sənə buna haqqın var, özün bilirsən. Ancaq mənə belə gəlir ki, elə indinin özündə belə şəraitdə də həyatını yenidən qura bilərsən. Çünki yadından çıxarma ki, sənə həyatda böyük bir məqsədin də var, öz yaradıcılığını, axtarışlarını davam etdirməlisən.

YALMAR - Eh, yaxşısı budur heç o barədə danışma. O, bir də kim bilir nə vaxta qaldı.

QREGERS - Nə üçün?

YALMAR - Nə üçün olacaq, bilmirsən? Belə olanda daha nə yaradıcılıq, nə axtarış? Onsuz da bu vaxtadək bu sahədə çox axtarışlar, tapıntılar olub, çox vaxt keçib, daha yeni bir şey tapmaq əvvəlki vaxtlardan qat-qat çətindir.

QREGERS - Bəs, axı buna nə qədər vaxt, zəhmət sərf eləmişən.

YALMAR - Məni bu işə o sarsaq Relling həvəsləndirmişdi.

QREGERS - Relling həvəsləndirmişdi?

YALMAR - Bəs kim?! O mənə demişdi ki, guya mən fotoqrafiyada nəsə çox böyük kəşflər eləyə bilərəm. Elə şəkillər çəkərəm ki...

QREGERS - Aha!.. Deməli Relling!

YALMAR - Mən axmaq da inanmışdım. Elə sevinirdim, fərəhlənirdim ki... Elə bilirdim dağ dağ üstə qoyacağam. Əslində beş-on dəyərli foto eləsəydim də, bu, elə bir şey deyildi. Ən çox Hedviqin bunu istəməsinə görə həvəslənmişdim... O, həmişə öz uşaq qəlbinin bütün gücü, səmimiyyəti ilə bunu məndən tələb eləyirdi... Mən sarsaq da ovsunlanmışdım.

QREGERS - Yoxsa Hedviqin səni ürəkdən istədiyinə inanmırsan?

YALMAR - Eh, bu saat mən heç nəyə inanmıram. Əslində elə mənə hər şeydən başımı götürüb qaçmağa da yolumu Hedviq kəsib.

QREGERS - Hedviq? Axı o sənə nəylə mane olur ki?

YALMAR - (*suala cavab vermədən*). Mən onu həmişə dəlicəsinə sevmişəm. Hər dəfə evə, öz kasıb komama əliboş, üzqara qayıdanda da, o, min-bir fərəhlə gözlərini qıyıb gül-gülə üstümə yüyürəndə də

elə bilmişəm ki, dünyanın ən xoşbəxt adamı mənəm. Ah, mən sadələvh, mən səfeh!.. Mən həmişə özümdən də çox onu istəmişəm, onunla özümə təskinlik tapmışam.

QREGERS - Bəs indi necə fikirləşirsən? Yəni hamısı boş şeymiş?

YALMAR - Bilmirəm... Mən Ginedən heç nəyin düzünü qoparda bilmirəm... O bu məsələnin açılmasının ideal cəhətlərini heç vaxt dərk edə bilməz. İndi sənin qarşında, Qregers, olsa-olsa öz ürəyimi boşaldıram. Bütün beynimi büsbütün dəhşətli şübhələr çulğalayıb... Bilmirəm, bəlkə də Hedviq əslində heç vaxt məni ürəkdən istəməyib.

QREGERS - Nə bilirsən, bəlkə o özü bunu sənə sübut eləyəcək? (*Nəsə eşidib ətrafə qulaq verir*). O nə səsdir? Deyəsən ördək vaqqıldayır.

YALMAR - Vaqqıldayır. Yəqin atam çardaqdadır.

QREGERS - Hə, odur orda? (*Rahatlaşır*). Bir də deyirəm, Yalmar, sənə aydın sübut olacaq ki, o zavallı qız səni dəlicəsinə sevir.

YALMAR - Nəylə sübut eləyəcək, hə? Mən daha onunla bağlı heç nəyə inanmıram. Vəssalam!

QREGERS - Çox nahaq. Hedviq heç vaxt yalançı ola bilməz.

YALMAR - Ah, Qregers, heç nəyə inamım qalmayıb. Gine ilə frü Sörbiy burada hey pıçıldışırdılar. Kim bilir nə barədə imiş o danışıqlar. İndi yadıma düşür ki, hər dəfə onlar pıçıldışanda elə bil Hedviqin qulaqları şəklənirdi. Ona görə də heç şübhəsiz, bu pul-hədiyyə məktubu da göydəndüşmə deyil. Bir səbəb var ki, kommersant belə eləyib.

QREGERS - Səni tamam qara ruhlar çulğalayıb.

YALMAR - Xeyri o oldu ki, gözlərim açıldı. Yəqin ki, bu pul, hədiyyə məktubu hələ işin başlanğıcıdır. Frü Sörbiy həmişə Hedviqə xüsusi rəğbət bəsləyirdi. İndi kommersantla kəbin kəsdirən bir vaxtda isə daha da mehribanlaşıb. Belə görünür ki, gələcəkdə istədikləri vaxt qızı öz yanlarına da apara bilərlər.

QREGERS - Heç vaxt belə şey ola bilməz. Hedviq səndən ayrılmaz.

YALMAR - İnanma. Əgər ona cürbəcür vədlər versələr... Çətin nə var ki? Kimin nəyinə gərək ki, mən onu nə qədər istəmişəm?! Mən axmaq həmişə öz xoşbəxtliyimi onu xoşbəxt eləməkdə görmüşəm, onu nəyləsə sevindirməkdə görmüşəm. Körpəlikdən onu özümlə gəzdirə-gəzdirə daim qaranlıqdan işığa can atmışam, özüm sevinc-fərəh görməsəm də, onun üçün işıqlı dünya yaratmağa çalışmışam. İndisə aydın hiss eləyirəm ki, hər şey, hər şey yalanmış, mən aldanmışam, əsl səfeh kimi aldanmışam. Bu qız da mənə heç nəyi hiss elətdirməyib, ürəyimə girib, həmişə məni ovundurmağa çalışıb, vəssalam.

QREGERS - Yalmar, mən yaxşı görürəm ki, sən dildə belə desən də, özün də dediyinə inanmırsan.

YALMAR - Elə bütün dəhşət də ondadır ki, özüm də bilmirəm nəyə inamım, nəyə yox. Heç vaxt da bilməyəcəyəm. Əgər mənim dediklərimə səndə bir şübhə varsa, yaxşısı budur özün de... Belədir. Qregers, mən bilirdim, sən öz ideal tələblərinə çox bel bağlayırsan. Ancaq bir şeyi bilmirsən ki, əgər bir vaxt onlar qızı bir yolla şirnikləndirib, həvəsləndirib öz yanlarına aparmağa çalışsalar...

QREGERS - (*tez*). Nə olsun, qoy çalışsınlar...

YALMAR - Onda mən Hedviqə ancaq bir sual verəcəyəm: - Hedviq, ya mən, ya da onlar; bu dünyada hansından əl çəkirsən? (*Kinayəli gülüşlə*). Yəqin ki, cavabı ancaq bu olacaq: "Bağışla məni, əlbəttə onlar". Buyur.

Çardaqda güllə açılır.

QREGERS - (*bərkdən, sevinclə*). Yalmar!

YALMAR - Hə, atam yenə öz ovunu vurdu.

GİNE - (*tez gəlir*). Ah, Ekdal, deyəsən baba yenə orda güllə atdı.

YALMAR - Bu saat baxım...

QREGERS - (*sevincək*). Dayan! Bilirsən bu nə gülləydi?

YALMAR - Əlbəttə, bilirəm.

QREGERS - Yox, bilmirsən. Düzünü mən bilirəm. Bu, sənin sualına əsl cavabdı.

YALMAR - Nə cavab?

QREGERS - Qızın qurbanı. Hedviq sənin atandan xahiş eləmişdi ki, vəhşi ördəyi gülləylə vursun.

GİNE - Nə üçün?

YALMAR - Mənası nədir ki?

QREGERS - O, səni çox istədiyini sübüt eləmək üçün özünün ən çox sevdiyi bir şeyi qurban vermək istəyirdi.

YALMAR - *(təsirlənir, yavaşdan)*. Ah, yazıq qız...

GİNE - Gör bir nəyə əl atır!

QREGERS - O, nəyin bahasına olur-olsun sənin məhəbbətini qaytarmaq istəyirdi, Yalmar. Bunsuz yaşamağı heç cür ağılına gətirmirdi.

GİNE - *(zorla göz yaşlarını saxlaya-saxlaya)*. Bir görürsən, Ekdal?

YALMAR - O hardadır, Gine?

GİNE - *(birdən ayılan kimi olur)*. Yazıq qız... yəqin gedib mətbəxdə oturub.

YALMAR - *(tez gedib mətbəxin qapılarını taybatay açır)*. Hedviq! Bura gəl! Mənim yanına, Hedviq! *(İçəriyə baxır)*. Yox, burda yoxdur.

GİNE - Yəqin öz kiçik otağındadır.

YALMAR - *(o biri otağa keçib ordan digər qapını açaraq içəri göz gəzdirir)*. Orda da yoxdur. *(Qayıdır)*. Bəlkə bir yana gedib?

GİNE - Neynəsin, qoyurdun ki, bir yerdə dayansın?

YALMAR - Ah, kaş tez qayıdaydı, mən özüm onu sakitləşdirəydim, hər şeyi başa salaydım... hə, daha bundan sonra hər şey yaxşı olar, Qregers. İndi inanıram ki, doğrudan da biz öz həyatımızı yenidən başlaya bilərik.

QREGERS - *(yavaşdan)*. Mən elə belə də bilirdim. Ayılma - uşağın vasitəsiylə yaranmalıydı.

Qoca Ekdal bayır gəzintisi geyimində, xəncərini də belinə taxmış halda öz otağından çıxır.

YALMAR - *(sonsuz həyəcanla)*. Ata, bu sən sən?

GİNE - Siz bəyəm öz otağınızdaydınız?

EKDAL - *(acıqlı)*. O nə sədi? Yoxsa sən də ova tək getməyə başlamısan, Yalmar?

YALMAR - *(təlaşla)*. Çardaqda gülləni atan sən deyildin?

EKDAL - Mən? Hm!..

QREGERS - *(Yalmarın üstünə qışqırır)*. Onda vəhşi ördəyi o özü vurub.

YALMAR - Bu nə deməkdir? *(Tez çardağa tərəf yüyürüb qapıları açır, içəri baxına-baxına çağırır)*. Hedviq!

GİNE - *(o da yüyürür)*. Pərvərdigara, bu nədir?!

YALMAR - *(çardağa girir)*. Döşəməyə sərilib!

QREGERS - Hedviq yerə sərilib?! *(Yalmarın dalınca ora yüyürür)*.

GİNE - *(eyni vaxtda)*. Hedviq! *(O da çardağa yüyürür)*. Yox! Yox, yox!

EKDAL - Ho-ho-ho! Yəni qız da ovçuluq edir?

Yalmar, Gine və Qregers Hedviqi qucaqlarında gətirirlər. Tapança hələ də onun bir əlində sıxılıb qalıb.

YALMAR - *(dəhşətlə)*. Tapançanın tətii çəkilib! Özünü vurub! Tez olun həkim çağırın! Həkim!

GİNE - *(tez bayır qapısına yüyürüb aşağı qışqırır)*. Relling! Relling! Həkim Relling! Tez bura gəlin! Tez, tez!!

Yalmarla Qregers Hedviqi divana uzadırlar.

EKDAL - *(yavaşdan)*. Deyəsən meşə qisas alır.

YALMAR - *(Hedviqin yanında diz çökmüş halda)*. İndi ayılacaq. Bu saat ayılacaq... bu saat, bu saat...

GİNE - *(qayıdır)*. Harasına dəyib? Heç nə görmürəm.

Relling, dalınca da Molvik qaçaraq gəlirlər. Molvik jiletsiz və qalstuksuz halda tələsik frakını geyib.

RELLİNQ - Nə olub bəyəm?

GİNE - Deyirlər Hedviq özünü vurub.

YALMAR - Bura gəl! Kömək et!

RELLİNQ - Özünü vurub?! (*Tez stulu çəkib Hedviqə baxmağa başlayır*).

YALMAR - (*hələ də dizləri üstə, həyəcanla onun neylədiyinə baxa-baxa*). Deyəsən qorxulu bir şey yoxdur, hə, Relling? Qan-zad yoxdur. Heç nə yoxdur.

RELLİNQ - Necə olub, hə?

YALMAR - Ah, mən heç nə bilmirəm!..

GİNE - Vəhşi ördəyi vurmaq istəyirmiş.

RELLİNQ - Vəhşi ördəyi?

YALMAR - Gərək ki, hə. Tapança doluymuş.

RELLİNQ - Hm... belə.

EKDAL - Meşə qəzəb eləyib. Mən hələ də ordan qorxmuram. (*Çardağa girib ardınca qapıları örtür*).

YALMAR - Nə oldu, Relling?.. Nə üçün dinmirsən?

RELLİNQ - Güllə sinəsindən dəyib.

YALMAR - Onda nə olacaq?

RELLİNQ - Görmürsən, keçinib.

GİNE - (*hıçqırıqla*). Mənim balam, qızım!..

QREGERS - (*boğuş səslə*). Dənizin dibində, cəngəlliklərində...

YALMAR - (*yerindən sıçrayıb*). Yox! Yox! O yaşamalıdır! Relling... Sən allah... barı bircə dəqiqəliyə... bircə saniyəliyə dursun... ona deyim ki, mən onu çox istəyirdim, dəlicəsinə istəyirdim!

RELLİNQ - Ürəyindən vurub. Qan içəri sızıb. Ona görə də o saat keçinib.

YALMAR - Mən onu vəhşi kimi özümdən qovurdum! O da çardağa girib, daha dözə bilməyib, məni çox istədiyindən... özünü vurub! (*Hönkürür*). Daha bir də geri qayıtmayacaq! Sözümlü ona deyə bilməyəcəyəm! (*Əllərini bir-birilə əzə-əzə üzünü yuxarı tutub qışqırır*). Ay allah, əgər varsansa... əgər varsansa niyə qoydun belə olsun?!

GİNE - Allah var, şəkk gətirmək olmaz, o bəndələrin əməllərinə cavabdeh deyil, bizik günahkar, bizik!

MOLVİK - Qız ölməyib, yatıb.

RELLİNQ - Çərənləmə!

YALMAR - (*bir az sakitləşib divana yaxınlaşır, qollarını sinəsində çarpazlayıb Hedviqə baxır*). Gör necə sakit uzanıb, daha rahatlanıb... Əzablardan dincəlir...

RELLİNQ - (*tapançanı onun əlindən ayırmağa çalışır*). Gör necə bərk tutub...

GİNE - İşiniz olmasın, Relling, incitməyin. Qoy əlində qalsın.

YALMAR - Özü ilə onu da məzara aparsın.

GİNE - Hə, qoy qalsın. Burdan götürmək lazımdır, aparaq öz balaca otağına, qoy orda dincəlsin... Götür, Ekdal.

Yalmarla Gine Hedviqi götürürlər.

YALMAR - O-o-o, Gine! Gine! Necə ürəyin gəlir?

GİNE - Köməkləşək. Daha onun üstündə ayrı-seçkiliyimiz olmaz.

MOLVİK - (*öz-özünə danışırırmış kimi*). Allah bilən məsləhətdir! İnsan torpaqdan yaranıb, torpağa da getməlidir...

RELLİNQ - (*pıçıltı ilə*). Yum çənəni, barı kefliliyin bilinməsin.

Yalmarla Gine cənazəni iç otaqdan o birisinə aparırlar. Relling arxalarınca qapını çəkir. Molvik bayır qapısına doğru gedir.

RELLİNQ - (*Qregersə yaxınlaşır*). Bu, heç cür təsadüf ola bilməz. İnanmaram.

QREGERS - (*bayaqdan dəhşətdən bədəni uçuna-uçuna*). Heç kimin ağına da gəlməzdi ki, belə olacaq. Dəhşətdir!

RELLİNQ - Heç paltarının da üstündən vurmayıb. Deməli, özü bilə-bilə düz ürəyinə tuşlayıb.
QREGERS - Hedviq elə-belə, nahaqdan özünü həlak etməyib. Görürsünüz o, ailəni dörd bürüyən vaxtda necə ucalıq göstərib? Bununla o, ailəni qoruyub saxlamaq istəyib.
RELLİNQ - İnsanları ölüm, bəla çulğalayan vaxt belə böyük ürəkli adamlar az olmur. Ancaq bəs sizin zənninizcə, Yalmar da bu cür ürək ola bilər, ya yox?
QREGERS - Görəsən o, doğrudanmı qızın bu cür böyüklüyünü, faciəsini unuda bilər?
RELLİNQ - Çox yox, üç-dörd il keçməz ki, zavallı Hedviq olsa-olsa onun üçün adı, həzin bir qiraət mövzusunə çevrilər.
QREGERS - Siz Yalmar Ekdal barəsində nə cəsarətlə belə danışsınız?
RELLİNQ - Vaxt gələr, zavallı Hedviqin məzarı üstündə ot bitəndə yadınıza salaram. Onda özünüz görərsiniz ki, o, onun barəsində əzbərlədiyi sözləri necə saqqız kimi çeynəyər-çeynəyər danışacaq. Görərsiniz ki, onun bu danışığı, yanmağı necə sünidir, ürəksizdir, qurudur. Görəcəksiniz!
QREGERS - Əgər həyatda hər şey siz deyən kimdirsə, onda heç yaşamağın mənası da yoxdur.
RELLİNQ - Yaxşısı budur onu deyin ki, əgər aramızda öz ideal tələblərini irəli sürə-sürə allahın bədbəxt, günahsız bəndələrini ölümə aparən rəzil adamlar olmasaydı, həyat daha yaxşı olardı.
QREGERS - *(nəzərlərini qarşısındakı məchul bir nöqtəyə zilləyərək)*. Əgər elədirsə, onda mən axtardığım ünvanı düz tapdığımə çox şadam.
RELLİNQ - İcazə verin soruşum, o nə ünvanıdır, hansı ünvanıdır elə?
QREGERS - *(gedə-gedə)*. Ziyafət məclisində on üçüncü stulda oturan adam.
RELLİNQ - *(onun arxasınca)*. Olsa-olsa hoqqabazlıq eləmişən! Bundan sonra ay sənə inandılar ha!

S O N

Mənbə: AZERİ.org, 2003

Rus dilindən tərcümə edən: Azad Əliyev

Kitab Norveçin Milli İbsen Komitəsinin *(Nasjonalkomiteen for IBSEN-satsingen)* vəsaiti ilə nəşr olunub. Bakı, «Elm və həyat», 2002. Kitabı AZER.com saytıdan və ya Norveçin Bakıdakı səfirliyindən əldə etmək olar. Norveçin Bakıdakı səfirliyinin əlaqə nömrəsi və elektron ünvanı: (994-12) 97-43-25, emb.baku@mfa.no.

Veb direktor: Betti Bleyer

Veb üçün hazırlayan: Arzu Ağayeva

Veb master: Ülviyyə Məmmədova